

**BİR TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK
SAHİPSİZ KÖPEKLERE AFYONKARAHİSAR
HALKININ BAKIŞI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Handan KOÇOĞLU
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU
Eylül, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK SAHİPSİZ
KÖPEKLERE AFYONKARAHİSAR HALKININ BAKIŞI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Hazırlayan
Handan KOÇOĞLU

Danışman
Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Bir Toplumsal Problem Olarak Sahipsiz Köpeklere Afyonkarahisar Halkının Bakışı Üzerine Bir Araştırma**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

04/09/2024

İmza

Handan KOÇOĞLU

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Handan KOÇOĞLU
	Numarası	210642112
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Bir Toplumsal Problem Olarak Sahipsiz Köpeklere Afyonkarahisar Halkının Bakışı Üzerine Bir Araştırma
Tez Savunma Sınav Tarihi		04.09.2024
Tez Savunma Sınav Saati		14:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

BİR TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK SAHİPSİZ KÖPEKLERE AFYONKARAHİSAR HALKININ BAKIŞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Handan KOÇOĞLU

AFYONKOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Eylül, 2024

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU

Bu çalışma, son zamanlarda sıkça gündeme gelen sahipsiz köpeklerin bir sorun olarak görülüp görülmediğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bir kesim, sokakların onlar için yaşam alanı olduğunu, onlara müdahale edilmemesi gerektiğini, hatta hak verilmesini öne sürerken, diğer bir kesim ise olası tehlikeler sebebiyle sokaklarda risk oluşturacağını belirtmektedir. Bu eksende, sahipsiz köpeklerin gerçekten de sorun olarak görülüp görülmediği tespit edilecektir. İnsanlar, asırlar boyunca hayvanlarla etkileşim halinde olmuştur; zira sahipsiz köpekler, gündelik yaşamın birer parçası konumuna gelerek çeşitli roller üstlenmişlerdir. Sahipsiz köpekler, kimi zaman koruyucu, kimi zaman giysi, kimi zaman da mitolojik bir karakter işlevi görmüşlerdir. İnsanlar sahipsiz köpekleri besleyerek onların yaşama şanslarını yükseltmiştir. Ancak, bir süre sonra insanların hayvanlarla olan etkileşimi değişiklik göstermiştir. Kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan gecekondulaşma, çevre kirliliği, konut yetersizliği, artan nüfus ve bu nüfusun ihtiyaçları gibi sorunlar, sadece insanların kent içindeki yaşamını etkilemekle kalmamış, hayvan-insan ilişkisinin dengesini de sarsmıştır. Türk toplumunda 19. yüzyıla kadar sahipsiz hayvanlar kentin doğal bir parçası olarak kabul görmüşken, kentleşmenin hızlanması ve tabii kaynakların azalmasıyla birlikte, sahipsiz hayvanların yaşam alanları açlık ya da salgın gibi sorunlarla tehdit altına girmiştir. Öte yandan, sahipsiz hayvanların, özelde sahipsiz köpeklerin yaşam koşullarının daraldığı ve bu nedenle uygun koşullarda yaşamlarını sürdüremedikleri ifade edilebilir. Araştırma, Afyonkarahisar il merkeziyle sınırlı tutularak; nicel yöntem, anket tekniği, rasgele örneklem ile 509 katılımcıya ulaşmıştır. Elde edilen bulgular, katılımcıların sahipsiz köpekleri bir sorun olarak algıladığı yönündedir. Bu çalışmanın önemi, sahipsiz hayvanlar ve özellikle sahipsiz köpekler konusunun tartışılmasına olanak sağlamasıdır. Nitekim, bu alandaki araştırmalar oldukça sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler: İnsan- hayvan ilişkisi, sahipsiz hayvan, sahipsiz köpek, kent sorunları

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE PERSPECTIVE OF THE PEOPLE OF AFYONKARAHİSAR ON STRAY DOGS AS A SOCIAL PROBLEM

Handan KOÇOĞLU

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

September, 2024

Advisor: Assoc. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU

This study aims to measure whether the issue of stray dogs, which has been on the agenda frequently lately, is seen as a problem. While one group argues that the streets are their living space, they should not be interfered with, and even that they should be given what they deserve, another group states that they pose a risk on the streets due to possible dangers. In this context, it will be understood whether stray dogs are really seen as a problem. People have interacted with animals throughout history; because stray dogs have been a part of daily life and have assumed various functions. Animals have sometimes taken on the role of protectors, sometimes as clothing, and sometimes as mythological characters. People have increased the survival chances of stray animals by feeding them. However, over time, people's relationships with animals have changed. Problems such as shantytowns, environmental pollution, lack of shelter, increasing population and the needs of this population, which have emerged with urbanization, have not only affected the lives of people in the city, but have also shaken the balance of the animal-human relationship. While street animals were considered a natural part of the city in Turkish society until the 19th century, with the acceleration of urbanization and the decrease in natural resources, the living spaces of street animals have been threatened by problems such as hunger and epidemics. On the other hand, it can be said that the living conditions of street animals, especially street dogs, have narrowed and therefore they cannot live in suitable conditions. The research was limited to the city center of Afyonkarahisar; 509 participants were reached with the quantitative method, survey technique and random sampling. The findings obtained show that the participants perceived street dogs as a problem. The importance of this study is that it allows the discussion of the issue of street animals and especially street dogs. Indeed, the research conducted in this area is quite limited.

Keywords: Human-animal relationship, stray animal, stray dogs, urban problems

ÖN SÖZ

Öğretici uyarıları ile tezin kontrolünü sağlayan ve araştırma konusundan bu sürecin neticelenmesine kadar yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU hocama, çalışmaya dair bilgisini ve tecrübelerini aktarmaktan çekinmeyen ve fikirlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ hocama, bu sürece başlamama vesile olan ve desteğini her an hissettiren Doç. Dr. Özlem Avcı AKSOY hocama ve nezdinde bana aktarmış olduğu bilimsel ve yaşama dair tecrübeleri için Prof. Dr. Mahmut Kubilay AKMAN hocama, düşünmenin sınırlarını zorlamam için fikirleriyle bana ilham olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ERKOL hocama, her defasında denemekten korkmamam gerektiğini öğreten Dr. Öğr. Üyesi Selim HARTOMACIOĞLU hocama, tez jürisinde bulunan ve yapıcı eleştirileri ile teze katkı sunan Doç. Dr. İslam CAN hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Geleceğimi inşa etmem için desteklerini esirgemeyen, kıymetli anneme ve varlığından güç aldığım babama iyi bir ebeveyn olmayı başardıkları için şükran borçluyum.

Handan KOÇOĞLU
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAHİPSİZ KÖPEKLER VE İNSAN HAYVAN İLİŞKİSİ

1. İNSAN- DOĞA İLİŞKİSİ	6
2. SAHİPSİZ HAYVANLARIN TARİHÇESİ	8
3. GELENEKSEL DÖNEMDE SAHİPSİZ HAYVANLAR	9
4. HAYVAN HAKLARI DÜŞÜNCESİNİN TEMELLERİ	11
4.1. HAYVAN HAKLARININ ETİK BOYUTU	14
4.1.1. Hak Kavramı	14
4.1.2. Ahlakî Haklar	16
4.1.3. Ahlakî Statü	17
4.1.4. Ahlak ve Hukuk	17
4.1.5. Hayvan Hakları	18
4.1.6. Hayvan Endüstrisi	20
4.1.7. Hayvan Refahı	22
5. HAYVAN HAKLARININ HUKUKİ BOYUTU	24
5.1. TÜRKİYE'DE HAYVAN HAKLARI	24
5.1.1. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu	24
5.1.2. Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği	26
5.2. DÜNYADA HAYVAN HAKLARI	28
6. SAHİPSİZ HAYVAN	30
7. SAHİPSİZ KÖPEKLERİN TÜRKİYE SERÜVENİ	38
8. HAYVANLARI YENİDEN DEĞERLENDİRMEK	41
8.1. EVCİL HAYVAN	41
8.2. YABANİ HAYVAN	41
8.3. LİMİNAL HAYVAN	42
9. KENT	45
9.1. KENT SOSYOLOJİSİ	47
10. KENTİN SAHİPSİZ KÖPEK SORUNLARI	48
11. GÜVENLİK	50
11.1. KENT GÜVENLİĞİ	50

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	56
2. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ	56
3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	57
4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	58
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	58
6. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	60
7. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	61
8. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ	61
9. LİTERATÜR DEĞERLENDİRME	62
9.1. KONUYLA BENZERLİĞİ BULUNAN ARAŞTIRMALAR.....	62
9.2. UYGULANAN ANKET HAKKINDA BİLGİLER	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN ANALİZİ	65
1.1. SAHİPSİZ KÖPEKLERLE İLGİLİ KÜLTÜREL KOD (DEĞER) ANALİZİ	88
1.2. SAHİPSİZ KÖPEKLERE DUYULAN GÜVENLİĞE DAİR BULGULARIN ANALİZİ	105
1.3. SAHİPSİZ KÖPEKLERE DUYULAN ENDİŞEYE DAİR BULGULARIN ANALİZİ	111
1.4. TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK ALGILANAN SAHİPSİZ KÖPEKLERİN ÇÖZÜMÜNE DAİR BULGULARIN ANALİZİ.....	119
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	124
KAYNAKÇA.....	128
EKLER DİZİNİ.....	135

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı	65
Tablo 2. “Sizce Bu Konuyu Çalışıyor Olmak Önemli midir?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	66
Tablo 3. “Kontrolsüz Verilen Yiyecekler Sahipsiz Köpekleri Olumsuz Yönde Etkilemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	67
Tablo 4. “Sahipsiz Köpeklerin Saldırısından En Çok Çocuklar, Yaşlılar ve Engelliler Etkilenmektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	68
Tablo 5. “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Sorunlar Yaşadığımda Konuyla Alakalı Muhatap Bulamıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	68
Tablo 6. “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	70
Tablo 7. “Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayan İnsanlarda Korkma Eğilimi Artar.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	71
Tablo 8. “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	71
Tablo 9. “Sahipsiz Köpek Popülasyonu Hızla Artmaktadır. Buna Paralel Olarak Yaşam Alanlarına Dair Tartışmalar Sürmektedir. Sizce Bu Artış Sorun Yaratır mı?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	72
Tablo 10. “Sahipsiz Köpeklere Karşı Kendinizi Sorumlu Hissediyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	72
Tablo 11. “Sahipsiz Köpeklere Belediye Yetkililerinin Duyarlılıklarını Etkili Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	73
Tablo 12. “Sahipsiz Köpeklerle Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	74
Tablo 13. “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	74
Tablo 14. “Medya Faktörü Sahipsiz Köpeklere Dair Tavrımızı Etkilemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	75
Tablo 15. “Bazı İnsanlar Sahipsiz Köpekler Yüzünden Hayatını Kaybetmektedir. Fakat Bu Durum Pek Fazla Dile Getirilmemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	76
Tablo 16. “Mama Lobileri Sahipsiz Köpekler Üzerinden Ekonomik Çıkar Elde Etmektedir.” Önermesi İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	76
Tablo 17. “Sahipsiz Köpek Sorununun Çözümü Onların Toplatılıp Uyutulmasıdır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	77
Tablo 18. “Sahipsiz Köpeklerin Yaşama Alanı Barınaklardır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	78
Tablo 19. “Sahipsiz Köpekler Özellikle Üreme ve Aç Kaldıkları Dönemde Tehlike Oluşturmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	78
Tablo 20. “Birine Sahipsiz Köpek Saldırıyorsa Bir Şey Yapmam, Uzaklaşıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	79
Tablo 21. “Sahipsiz Köpekler Herhangi Bir Faaliyette Bulunan (Yürüme, Koşma vb.) İnsana Daha Çok Saldırır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	79
Tablo 22. “Sahipsiz Köpeklerin Bir Yakınıma Zarar Vermesinden Endişeliyim.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	80

Tablo 23. “Sahipsiz Köpeklere Eziyet Edenleri Görünce Müdahale Ederim.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	80
Tablo 24. “Çocuğumu Herhangi Bir Yere (Okul, Market, Spor Salonu vb.) Gönderirken Endişeleniyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	81
Tablo 25. “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	81
Tablo 26. “Sahipsiz Köpeklerin Hastalıkların Yayılmasında Etkili Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	82
Tablo 27. “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	82
Tablo 28. “Sokakta Büyümüş Köpekler Sahipli Köpeklerden Daha Tehlikelidir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	83
Tablo 29. “Sahipsiz Köpeklerin Yüksek Algılama ve Çağrışım Deneyimi Bulunmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	83
Tablo 30. “Sahipsiz Köpeklerin Sorumluluğunun Hangi Kurum/Kişiye Verilmesi Onların Rahat Bir Şekilde Yaşam Sürdürmelerine Olanak Sağlar?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	85
Tablo 31. “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Nasıl Bir Çözüm Önerisi Sunulabilir. Fikirlerinizi Belirtiniz.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi	86
Tablo 32. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “İnsanlar Kadar Sahipsiz Köpekleri Değerli Görürüm.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	88
Tablo 33. “Meslek” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	89
Tablo 34. “Cinsiyet” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	90
Tablo 35. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklere Sevecen Olmayı ve İyi Davranmayı Severim.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	91
Tablo 36. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Gördüğümde Onunla Zaman Ayırarak İlgilenirim.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	92
Tablo 37. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklere Belediye Yetkililerinin Duyarlılıklarını Etkili Bulmuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	93
Tablo 38. “Cinsiyet” ile “Sahipsiz Köpeklerle Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	94
Tablo 39. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	95
Tablo 40. “Eğitim” ile “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	96
Tablo 41. “Medya Faktörü (Televizyon, İnternet, Instagram, Facebook, Twiter vb.) Sahipsiz Köpeklere Dair Tavrımızı Etkilemektedir” ile “Bazı İnsanlar Sahipsiz Köpekler Yüzünden Hayatını Kaybetmektedir. Fakat Bu Durum Pek Fazla Dile Getirilmemektedir.” Önermesi Arasındaki İlişki	97
Tablo 42. “Eğitim Durumu” ile “Mama Lobileri Sahipsiz Köpekler Üzerinden Ekonomik Çıkar Elde Etmektedir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi... 99	99

Tablo 43. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Sahipsiz Köpekler ile Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	100
Tablo 44. “Cinsiyet” ile “Yaşadığınız Çevrenin Kültürü, Ahlaki Değerleri Sahipsiz Köpekleri Algılamanızı Nasıl Etkiliyor?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	101
Tablo 45. “Meslek” ile “Kontrolsüz Verilen Yiyecekler Sahipsiz Köpekleri Olumsuz Yönde Etkiler.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	102
Tablo 46. “Medeni Durum” ile “Daha Önce Hiç Hayvan Beslediniz mi, Beslediyseniz Hayvana Dair Algınızda Herhangi Bir Değişim Olduğunu Düşünüyor musunuz?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	103
Tablo 47. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklerin Yaşam Alanı Barınaklardır.” Önermesi Arasındaki İlişki.....	104
Tablo 48. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	105
Tablo 49. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	106
Tablo 50. “Cinsiyet” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	107
Tablo 51. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklerin Yaşam Alanı Barınaklardır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	108
Tablo 52. “Cinsiyet” ile “Birine Sahipsiz Köpek Saldırıyor Bir Şey Yapmam Uzaklaşırım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	108
Tablo 53. “Cinsiyet” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	110
Tablo 54. “Eğitim Düzeyi” ile “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Kurumlarca Sağlık Taramasının Düzenli Olarak Geçirildiğini Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	111
Tablo 55. “Cinsiyet” ile “Sahipsiz Köpek Saldırısından En Çok Çocuklar, Yaşlılar ve Engelliler Etkilenmektedir.” Önermesi Arasındaki İlişki	112
Tablo 56. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	112
Tablo 57. “Eğitim Düzeyi” ile “Sahipsiz Köpeklerin Korunmasından Kastedilen Hem Barınma Hem de Beslenme Koşullarının İyileştirilmesidir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	113
Tablo 58. “Cinsiyet” ile “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişki.....	114
Tablo 59. “Cinsiyet” ile “Çocuğumu Herhangi Bir Yere (Okul, Market, Spor Salonu vb.) Gönderirken Endişe Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	115
Tablo 60. “Yaş” ile “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	116
Tablo 61. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklerin Hastalıkların Yayılmasında Etkili Olduklarını Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	116

Tablo 62. “Eğitim Düzeyi” ile “İnsanlara Oranla Köpeklerin Koku Alma Duyuları Daha Gelişmiştir. Buna Bağlı Olarak Bazı Sahipsiz Köpekleri Narkotik Alanda Eğiterek Olumlu Katkı Sağlanabilir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	118
Tablo 63. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpekler Sokaklardan Toplatıldığı Takdirde Doğal Denge Bozulur. Kedi Sayılarında Artış Olur. Kedi Toplatılırsa Farelerde Artış Olur. Fransa Örneğinde Farelerde Artış Görülmektedir. Sizce Bu Durumun Haklılık Payı Var mıdır?”	119
Tablo 64. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Nasıl Çözüm Önerisi Sunulabilir. Fikirlerinizi Belirtin.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	120
Tablo 65. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Sorunun Çözümünde Veteriner Hekimler Dahil Edilmelidir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	121
Tablo 66. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Popülasyonu Hızla Artmaktadır. Buna Paralel Olarak Yaşam Alanlarına Dair de Tartışmalar Sürmektedir. Sizce Bu Artış Sorun Yaratır mı?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	122
Tablo 67. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Hiç Sahipsiz Köpeklerin Barınma Koşullarını Merak Ettiniz mi?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	123
Tablo 68. Katılımcıların Kültürel Kod (Değer) Konusundaki Önermelere İlişkin Cevapların Dağılımı	136
Tablo 69. Katılımcıların Güvenlik Konusundaki Önermelere İlişkin Cevapların Dağılımı	137
Tablo 70. Katılımcıların Endişe Konusundaki Sorulara İlişkin Cevapların Dağılımı .	138
Tablo 71. Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	139

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. 2022 Yılı İçişleri Bakanlığı Sokak Hayvanları Anketi	32
Şekil 2. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi.....	33
Şekil 3. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi.....	33
Şekil 4. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi.....	33
Şekil 5. Sağlık Bakanlığı Kuduz Riskli Temas ve Vaka Sayıları, 2013-2023	34
Şekil 6. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Genel Olarak Düşündüğünüzde Hayvanlara Karşı Tutumunuz Nasıldır?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması	34
Şekil 7. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sokak Köpekleri ile İlgili Bir Sorun Olduğunu Düşünüyor musunuz?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları	35
Şekil 8. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sizce Bu Sorun Kimin Sorumluluğundadır?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları	35
Şekil 9. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Sorunları Aşağıdaki Yöntemlerin Hangileri ile Çözülebilir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması	35
Şekil 10. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Köpeklerinin Barınma ve Bakımı için Yeni Barınaklara İhtiyaç var mı?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları..	36
Şekil 11. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Sorunları Aşağıdaki Yöntemlerin Hangileri ile Çözülebilir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması	36
Şekil 12. Türkiye'nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Saldırma Nedeni nedir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması	36

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1. Gaziantep Asiye Ateş Pitbul Saldırısı.....	38
Resim 2. Kayseri’de Sahipsiz Köpek Saldırısı	38
Resim 3. Zonguldak’ta Sahipsiz Köpeğe İşkence.....	39
Resim 4. İstanbul’da Sahipsiz Köpek	39
Resim 5. Fatih’te Köpek Saldırısı	40
Resim 6. Sahipsiz Köpeğe İşkence	40

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

&: ve

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BBC: Britanya Yayın Kuruluşu

BM: Birleşmiş Milletler

f: Frekans

HHEB: Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

N: Evren büyüklüğü

p: Anlamlılık (önemlilik) testine ilişkin olasılık değeri

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Tarih boyunca, insan-hayvan etkileşimi farklı şekillerde gelişmiş ve her dönem kendine yer bulmuştur. Nitekim köpekler, insan yaşamına sağladıkları temizlik, sağlık, korunma vb. işlevleriyle gerek insanların tüketmediği yiyecekleri tüketerek çöp sorununu azaltmış, gerek de mahallelerde bekçi rolü üstlenip yabancıları uzak tutarak güvenliği sağlamışlardır. Fakat zamanla, insan-hayvan ilişkisi sarsılmış ve sahihsiz köpekler toplum içinde tartışmalara sebep olan bir konu haline gelmiştir.

Günümüzde sıkça karşılaşılan, gerek sosyal medya gerek haber kaynakları gibi birçok mecrada görülen sahihsiz köpekler, iki şekilde gündeme gelmektedir. Bir tarafta köpeklere zarar veren insanlar, diğer tarafta insanlara zarar veren köpekler söz konusudur. Burada, sorun olarak görmeyen kesim hayvanların doğal yaşam alanının insanlar gibi olabileceğini; hayvanlara da insanlar gibi hak verilebileceğinden bahsederken, bir diğer kesim, sokaklarda bu hayvanların tehlike oluşturabileceğini hem kendilerine hem de insanlara zarar verebileceğini düşünmektedir. Bu düşünce etrafında, sahihsiz köpekler toplumsal bir mesele olarak gündeme gelmektedir. Burada amaç, her iki bakış açısı etrafında sahihsiz köpeklere dair algıları ölçmektir. Problem ise bu iki bakış göz önüne alındığında, sahihsiz köpeklerin, sorun teşkil edip etmediğinin incelenmesidir. Çalışmanın önemi, bu iki bakış açısı etrafında farklı ve ortak yönlerinden bir değerlendirme sunacak olmasıdır. Buna bağlı olarak, bazı teorik bilgileri aktarmak faydalı olacaktır.

En temelde hayvanlar, yaşam alanları ve barınma koşulları gibi konularla sıkça gündeme gelmektedir. Bir yönüyle, etik tartışmada yararçı bakışı savunan Peter Singer gibi isimler, hayvan refahını benimseyerek hiçbir hayvanın acı çekmemesi gerektiğini ve menfaatlerin eşit gözetilmesi gerektiğini ancak bazı durumlarda ise hayvan kullanımının olabileceğinden bahsederler (Singer, 2005). Bir diğer hak temelli yaklaşımı savunan Tom Regan gibi isimler de hayvanlara yönelik iyileştirmelerin yeterli olmayacağını ve hayvanların insan amaçları için kullanılmaması gerektiğini belirtirler (Regan, 2022). Bir diğer isim Francione ise hayvanların kurtuluşunun, onların mülk statüsünden çıkarılması ve her türlü kullanımının yasaklanması gerektiğini savunur (Francione, 2008). Esasen, hayvan hakları savunucuları, başlangıçta eşya olarak kabul ettikleri hayvanları, refah seviyesi artan toplumlarda canlı konumuna yükseltmişlerdir. Burada hak temelli yaklaşım, hayvanların insanlar gibi haz duyan ve acı çekebilen canlılar olduğunu belirtirken, insan- hayvan ilişkilerini tekrardan ele alırlar ve insanı üstün görme

iddialarına son vermeyi temel ilke edinirler. Buna karşın, her iki tartışmanın ortak yönlerinin ise Locke ve Kant'ın deyimiyle, hayvanlara eziyet edilmesinin ahlaki bir nitelik barındırmadığı gerçeğidir (Ryan, 2022: 187).

Bugün hayvanlar, özelde sahipsiz köpekler, siyasal kuramda “liminal hayvan” olarak ele alınmaktadırlar. Onlar ne tam evcilleştirilmiş ne de tam yaban hayvanıdır. Liminal hayvanlar evcilleşmemiştir; bu sebeple de insanlara güvenmez ve doğrudan temastan kaçınmaya çalışırlar. Onlar ne insan alanında eşit vatandaşlar ne de kendi alanlarında egemenler halledirler. Bu yüzden, hayvan-insan ilişkisine dair yeni bir fikre ihtiyaç vardır. Bu ilişkiyi temellendirmenin en olağan yolu yerleşimcilik fikrinden geçmektedir. Liminal hayvanlar, insan gruplarının eşit yerleşimcileridir. Onlar çoğu zaman insanlarla yaşarlar fakat bizden birileri değildirler (Donaldson & Kymlicka 2016: 235). Hayvanlara yerleşimcilik fikrinden ısrarla bahsederken, bu durumun kısmi zamanlarda insanlar içinde geçerli olabileceğinden söz etmek gerekir. Şöyle ki kimi zaman insanlar için bile yerleşimcilik fikrine ihtiyaç duyulmaktadır. Onlar; etrafındaki toplumla liminal bir bölgede ikamet eden, topluluk içinde yaşayan fakat tümüyle vatandaşlık hakkına sahip olmayan bazı göçmen mevsimlik işçiler, mülteciler gibi soyutlanmış yapılar, Goffman'ın tabiriyle damgalanmış gruplardır.

En temelde, liminal hayvanlara yerleşimcilik fikrini kavramsallaştırmanın yeni adımları olabilir. Bunlardan biri vahşi hayvanlardır. Bu kavram, evcilleştirilmiş hayvanlara ve onların doğrudan insan otoritesinden kaçan türlerine denilmektedir. Bunlardan ilk akla gelen, terk edilmiş ya da kaçmış köpek ve kedi vb. hayvan gruplarıdır. Köpekler ve kediler, diğer uyumlu hayvanlar gibi terk edilmiş binalarda yaşayarak ve küçük hayvanları avlayarak insan yerleşimine yakın durma eğilimindedirler. Dünyanın çeşitli yerlerinde bu hayvanlarla ilgili tartışmalar sürmektedir. Kimileri kentte bizimle yaşamalarını kimileri uyutulmalarını kimileri ise kısırlaştırılmalarını istemektedirler. Liminal hayvanlarla yaşama sürecinde, köpeklere ne yapabileceği meselesi gittikçe artan bir tartışmayı körüklemektedir. Özellikle kırsal ve şehir çevrelerine yayıldıklarında, varlıkları doğal ekosisteme zararı dokunan yabancılar olarak görülmektedirler. Tabi bu durum her zaman geçerli değildir. Vahşi hayvanların, ekosistem içindeki etkileri çoğu durumda değişiklik gösterebilir (King 2009'dan akt. Donaldson & Kymlicka, 2016: 248). Liminal hayvanlar, çeşitli nedenlerle geniş insan gruplarıyla bir dizi etkileşimdedirler. Bu etkileşim sonucunda, şehir yaşamı içinde karmaşık bir durumda kalmışlardır. Bu

karmaşıklık içinde, insan-hayvan etkileşiminin dengesini sağlamak amacıyla yerleşimcilik fikri, yeni bir model olarak sunulabilir.

Bir diğer açıdan, hayvanlara dair mevzuata bakıldığında; Türkiye özelinde hayvanlara daha uygun koşulların sağlanması için 2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Ardından, bu kanunun Uygulama Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında sahipsiz köpeklerin sorumluluğu belediyelere verilmiştir. Buna göre, “topla, kısırlaştır, sal” yöntemi izlenmektedir. Fakat, konuya dair üretilen çözüm önerileri yetersiz kalmaktadır. Hayvanları Koruma Kanunundaki “hayvan bakımevi” tanımı ile Uygulama Yönetmeliğindeki “geçici bakımevi” ifadeleri bile konunun karmaşıklığını gözler önüne sermektedir (Kırışık ve Öztürk, 2021: 365).

Günümüzde uluslararası düzeyde özelde sahipsiz köpeklere dair uygulamalara bakıldığında ise hayvan hakları ile ilgili oldukça ayrıntılı düzenlemeye sahip birçok ülke bulunmaktadır. Amerika, Hollanda, Norveç gibi ülkelerde sokak köpekleri toplatılıp ardından barınağa ulaştırmakta ve eğer sahipleri tarafından geri alınmazlarsa belirli bir süre sonra uyutulmaktadırlar. Bu uygulamayla birlikte, hem kısırlaştırılan köpeklerin sürekli bakımları yapılırken, hem de hayvan sayılarında azalma görülmektedir. Yine özellikle; Hollanda, İsveç, Almanya, Danimarka ve Belçika’da sahipsiz köpeklere zorunlu kayıt sistemi getirilmektedir. Bu uygulamadan yerel otoriteler sorumlu tutulmaktadır. Köpekler toplanıp barınaklara yerleştirilmektedir. Diğer taraftan, otanazi uygulanmayan bazı ülkeler de bulunmaktadır. Bunlar; Almanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerdir. Bunun yanı sıra; ABD, AB üyesi ülkeler, Japonya, İngiltere, Avusturya ve İsviçre’de sahipsiz köpek sorunu bulunmamaktadır (AB, 2011: 5-9).

Geçmişten günümüze, sahipsiz hayvanlar özelde sahipsiz köpekler bir dönüşüm geçirmiştir. Osmanlı döneminde köpekler, belediye hizmetlerinde bir tür bekçi görevi görmüş ve insanların tüketmediği yemekleri tüketerek olası çöp sorununu önlemişlerdir. Ancak günümüzde, insan-hayvan etkileşiminin sınırları sarsılmaya başlamıştır. Çünkü, artan nüfus ve bu nüfusun artan ihtiyaçları sebebiyle, gittikçe doğaya zarar vermektedir. Sahipsiz köpekler bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yol açtığı değişimler neticesinde, insan tabiattan kopmuştur (Yörük, 2006: 163). Bu durum, canlı-cansız birçok varlığı etkilemiştir.

Toplumsal düzen içinde, sahipsiz köpekler insan yardımı olmaksızın sokaklarda yaşamaya çalışırken hem insanlara hem de hemcinslerine zarar vermektedirler. Çünkü aç

ve susuz şekilde gruplaştıklarında, normalinden daha tehlikeli hale gelebilmektedirler. Bazı durumlarda, insanların anayasa ile koruma altına aldığı güvenlik, sağlık, yaşam hakkı gibi insan haklarını riske attıkları görülmektedir (Kırışık ve Öztürk, 2021). Tabi burada, sadece sahipsiz köpeklerin insanlara verdikleri zararı değil, insanların da sahipsiz köpeklere verdiği zararı ifade etmek gerekir. İnsan, kent içinde kendine yetememiş ve bir süre sonra ilk gözden çıkardığı hayvanlar olmuştur. Ayten Alkan, konuya ilişkin İstanbul ilinde yaptığı bir değerlendirmesinde, sahipsiz köpeklerinin tek kullanımlık hayvanlar olduğunu ve modern zamanda yapılan temizlemenin bir alternatifinin sahipsiz köpeklerin sorun adı altında ya tehcir edildiği ya da ormanın boş arazilerine sürüldüğünü belirtmesidir (Alkan, 2016: 623).

Kentler zaman içinde kendini değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Weber'e göre kent, bir veya birden fazla yerleşim alanının bütünü olan görece kapalı bir yerleşim yeridir (Bal, 2006: 133). Kentler, insanların güvenli biçimde yaşama isteğinin bir ürünü olan yerleşim birimleridir. Kent yerleşimi, güvenlik ihtiyacının yoğun hissedildiği alanlardır. Çünkü hızlı nüfus artışı, yaşam biçimleri ve farklı kültürün kente yerleşimi, kenti karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşık durum, kaynakların imkanlarını sınırlandırdığı zaman doğal denge bozulmakta ve türler arasındaki ilişki dinamiklerini yerinden etmektedir. Bu değişim neticesinde, yaşama yeri ya salgın ya da açlık vb. olaylarla istila sürecini başlamaktadır. Canlıların bir bölümü yerlerinden ayrılarak başka alanları istila etmekte ve bu istila, istila eden türün hakimiyetine; istila edilenlerin ise azalmasına ve ortadan yok olmasına sebep olmaktadır (Yörük, 2016: 84-86). Bunun neticesinde, sağlıklı kentleşme ve kent güvenliği risk teşkil etmektedir.

Güvenli kent, kişilerin kendilerini güvende hissettikleri alanı ifade eder. Esasen, güvenli kent yaşamının ilk koşulu, bireyin günlük yaşamı içinde güvenli hissetmesidir. Bir diğer koşulun ise kişinin içinde bulunduğu ortamın, güvenli bir hale gelmesi yani toplumsal güvenliğin oluşturulmasıdır (Peyam, 2018: 644). Süreç boyunca insanlar, farklı dönüşümler geçirmiş ve kent güvenliği de bu dönüşümlerden payını almıştır (Gökulu, 2010: 211)

Kent güvenliğini etkileyen birçok faktör olmakla birlikte, bazıları; çevre sorunları, gecekondulaşma, trafik kazaları, kontrolsüz sahipsiz hayvanların durumu, intihar sayısı vb. çeşitli değişkenler sıralanabilir (Gündüzöz, 2016: 344). Ayrıca, bu durumun kent içindeki yaşamı doğrudan etkilediği ve kent güvenliğini tehdit ettiği sonucuna varılabilir. Güvenlik ihtiyacı, bireyin kent yaşamında önemli bir paya sahiptir.

Buna istinaden, Avrupa Kentsel Şartı'nda öngörülen kentli haklarının gerçekleştirilmesi, kent içindeki yaşam kalitesini artırdığı ve sağlıklı bir çevrenin oluşmasına kaynaklık ettiği ifade edilebilir (Pektaş, 2003: 23). Avrupa Kentsel Şartı'nda, kent güvenliğinin sağlanması amacıyla, yerel yönetimlerin çevre kalitesini iyileştirmek, kaynak kullanımını kullanılabilir hale getirmek sağlıklı ve temiz bir çevreyi sağlamak yine doğal yapıları korumak temel ilke edinilir (Avrupa Kentsel Şartı,1996). Bu unsurların hepsi günümüzde sahipsiz köpeklerin, kent içindeki konumuna da etki etmektedir. Sağlıklı bir kent ortamı hem insan hem de hayvan açısından rahatlık sağlayabilir. Nitekim, kent yaşamının kalitesini artırmak, insanların ve canlıların huzuru için önemlidir.

Kuramsal çerçeve, tüm bu unsurlar dikkate alınarak konu başlıkları ve sınırlamalar dahilinde incelenmiştir. Bu kapsamda, çalışmanın birinci bölümünü sahipsiz hayvanların tarihçesi, hukuk, ahlak, çağdaş siyaset felsefesi etik tartışma, hayvan hakları, hayvan refahı, hayvan haklarının siyasal kuramı, kent, kent güvenliği kavramları açıklanmış ve konu farklı açılardan ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kısmın ardından, ikinci bölümde konunun amacı, kapsamı, hipotezi, araştırma yöntemi, veri analizi kısımlarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise araştırmanın bulguları kısmına yer vermiştir. Bu yönüyle araştırmanın, bilimsel ve nesnel veriler sunması için Afyonkarahisar il merkezi, nicel yöntem, anket tekniği, rasgele örneklem 509 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Bütün veriler, SPSS Windows 26 programında analiz edilmiştir. Analizde iki kategorik değişken arasında anlamlı bir bağlantının kurulup kurulmadığını ölçmek amacıyla Ki Kare Bağımsızlık testi uygulanmıştır. Katılımcıların sahipsiz köpeklere ilişkin tutumları, frekans ve yüzde dağılımları ile gösterilmiştir. Elde edilen değerlerin istatistiksel olarak, anlam sınırı $p < 0,05$ değeri esas alınarak anlamlı kabul edilmiştir (Neuman, 2010: 662).

Araştırmanın sonuç ve değerlendirme kısmı, kuramsal çerçeve ve elde edilen bulgular dahilinde neticelendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAHİPSİZ KÖPEKLER VE İNSAN HAYVAN İLİŞKİSİ

1. İNSAN- DOĞA İLİŞKİSİ

Doğa ve insan arasındaki ilişkinin temelleri eski ve köklü bir zamana dayanmaktadır. Nitekim doğa kavramı, doğal yapısını bozmamış çevre; insan eli ile çok fazla değişikliğe maruz kalmamış tabiat anlamını taşımaktadır (TDK). İnsan ise “Arapça ins kavramından türetilmiştir. Dişi ya da erkek her biri enesi /insi ve yahut insan” anlamına gelmektedir (TDK, İslam Ansiklopedisi). İlk Çağ’da insanlığın doğaya karşı tutumunda doğayı kavrama çabası vardır (Gül, 2013: 18). Esasen, insan ve doğa ilişkisi Antik Yunan ile başlar, fakat insanlık tarihi kadar eskidir. Öte yandan, ilk çağlardan Aydınlanma sürecine kadar insan ile doğanın (Usta, 2018: 75-78) etkileşim halinde olduğu da bilinmektedir.

İlk çağdan günümüze kadar insanoğlu yaşamını çeşitli şekillerde sağlamış; mevcudiyetini yiyecek toplayıcılığı, balıkçılık ve avcılık ile sürdürmüştür. Bununla birlikte hayvanlar, tarih öncesi süreçte evcilleştirilmeden önce gündelik hayatta kurduğu bağ vb. unsurlarla sosyo-kültürel açıdan da varlığını devam ettirmiştir. Zaman içerisinde avcı-toplayıcı bir yaşamdan, yerleşik yaşama doğru bir geçiş aşaması olmuştur (Siddiq, 2019: 34-35). Bu geçiş aşaması tahmini, M.Ö. 10.000 civarında hayvanların türlerinin evcilleştirilmesi ile gerçekleşmiştir (Baskıcı, 1998: 73). Bu süreçte köpekler, koruma ve avcılıkta destek sağlanması için evcilleştirilmiştir.

Yerleşik yaşamda kaynakların etkin kullanılmaması insanın doğa ile arasındaki dengenin bozulmasına sebep olmuştur. Bu sebeple insan, doğa ile arasındaki ilişkiyi sağlam temeller üzerine oturtmalı; kaynakları aktif bir şekilde kullanılmalıdır. Nitekim bu durum insanın kendisini doğadan soyutlamayı zorunlu hale getirmiştir (Yakar, 2019: 714). Öte yandan, doğada insanlarla yaşamını sürdüren hayvanların popülasyon dengesi, yiyecek ve barınma alanları bu durumdan büyük oranda etkilendiği görülmektedir. Geçmişte insan gerek doğaya uyum gerek hayatta kalma mücadelesi ile eksiklerini gidermiş ve bir süre sonra tabiata egemen olmaya çalışmıştır (Uğraş, 2019: 79). Bunun örneklerini Platon ve Aristoteles gibi filozoflarda görmek mümkündür. Onlara göre, insan doğa karşısında üstün bir nitelik barındırmaktadır (Sulak, 2018: 119). İnsanın doğaya karşı olan bu tavrı insan ve doğa ilişkisini olumsuz etkilemiştir.

Geçmişte, Rönesans'tan itibaren doğa temel alınmış, ardından 17. yüzyıl itibarıyla felsefe doğa kanunları üzerine eğilmiş ve bu kanunlar esas alınmıştır (Simmel, 2006: 62-63). İnsan-doğa ilişkisi 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başlarında değişmiş ve insan doğada akli esas almaya başlamıştır. Bu durumda, hayvanlar içgüdüleriyle hareket eden varlıklar olarak insanoğlunun faydasına sunulmuştur (Hurn, 2012: 44-45). Öte taraftan, Descartes da insan aklını önemsemiş ve insan aklının doğaya egemen olacağını düşünmüştür (Sulak, 2018: 119). Batı'da 18. yüzyılda görünür olan Aydınlanma dönemi, doğaya egemen bir anlayış içinde olmuş, Orta Çağ'ın Tanrı merkezli anlayışı yerini insan merkezli bir anlayışa dönüştürmüştür (Çüçen, 2006: 25-26). 18. yüzyılda insanlar, tarihsel olarak kurduğu ekonomi, din, ahlak vb. konulardan sıyrılmışlardır (Simmel, 2006: 62-63). Zira son durumda nüfus yoğunluğu, kent yaşamındaki tıkanıklığın, doğal kaynakların hızla tükenmesi, makine ve ürünlerinin sıkça kullanılmasıyla çevrenin yaşanmaz hale getirilişi doğaya verilen zararı gözler önüne sermektedir. Bu dengesizliğin, insanla Tanrı arasındaki uyumun bozulmasından kaynaklandığı; insanın var olduğundan bu yana doğayla iç içe yaşadığını ve dinlerin de çevre konusuna kayıtsız kalmadığı ifade edilebilir. Yahudilik ve Hristiyanlık dininde farklı görüşler hâkimdir. Bir grup düşünür kutsal metinlerdeki ifadelerden insanın doğaya egemen olduğu ve onu dilediği gibi kullanma hakkına sahip olduğu düşüncesini çıkarırken, bir grup düşünür de oradaki hâkim kılınma ifadesinin aynı zamanda bir emanetçi gibi emanete sahip çıkma ve idare etme anlamında kullanıldığını savunmuşlardır (Nasr, 2019: 19-24). Bunlar bir açıdan, doğa ve insan ilişkisinin dengesini anlamımız açısından önemlidir.

Günümüzde doğa, doğal olmaktan sıyrılıp toplumsal bir etki alanı oluşturmuştur (Gül, 2013: 18). 19.yy'da insan-doğa ve toplum ilişkisinin dönüşümü, organik doğa anlayışından mekanik doğa anlayışına doğru evrilmiştir. Geçmişte insandan bağımsız olarak algılanan doğa, sanayileşme ve kentleşmenin etkisi ile dönüşmüş ve insanın egemen olduğu bir araç haline gelmiştir (Sulak, 2018: 118). Sanayi devrimi, kentleşmenin artmasına ve doğal dengenin bozulmasına neden olmuştur. Bu durum, sahipsiz köpeklerin sayısının artmasına ve insan ile olan ilişkisinin bozulmasına sebep olmuştur. Öte yandan, sanayileşmeyle birlikte, doğanın tahrip edilmesi ve demografik sorunlar gibi sebepler de olumsuz etkilemiştir (Gül, 2013: 18-19). Dolayısıyla, doğa sorunları başta insan ihmali olmak üzere çeşitli sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Sonuç olarak; İlkçağlarda insan doğa olaylarına karşı savunmasız ve güçsüz bir durumdaydı. Bu nedenle de doğaya boyun eğmişti. Süreç içinde yerleşik hayata geçip

toprağı ekip biçmeye ve kentleri kurup çevreye şekil vermeye başlayınca doğaya egemen olmaya başlamıştır. İnsanın doğa ile ilişkisi yerini sömürüye bırakmış; bu sömürü de zamanla bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Günümüzde ise insanoğlu doğaya verdiği zararın kendi ettikleri ile olan ilgisini fark etmiş ve çevresiyle ilgilenmeye, onu korumaya başlamıştır. Fakat, artan nüfus ve bu nüfusun artan ihtiyaçları, doğayı olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, insan-doğa ilişkisinin karmaşıklığı, kent içindeki sahipsiz köpeklerin tartışılmasına yol açmaktadır.

2. SAHİPSİZ HAYVANLARIN TARİHÇESİ

Sahipsiz hayvanlar, insan gruplarıyla geçmişe dayanan karmaşık bir ilişkiye sahiptir. Nitekim insanlar, süreç boyunca hayvanlarla sürekli etkileşim halinde olmuştur. Bu etkileşim, hayvan kalıntıları, arkeolojik yerleşmelerdeki çevre koşulları ve o dönemin sosyo-kültürel yapısı vb. faktörlerden etkilenmiştir (Siddiq, 2019: 29). Geçmişte insanlar, hayvanların farklı çevresel ve kültürel etkileri, farklı sembolleri olduğuna inanmışlardır. Mesela; Mısır’da Tanrı’nın yanı sıra balık, köpek, fare, böcek, maymun gibi hayvanlar kutsal sayılmış, kaplumbağa ve güvercin uğursuz sembol olarak görülmüş, papağan ise astrolojide olduğu ve bazı bölgelerde halen etkisini sürdürdüğü bilinmektedir (Siddiq, 2019: 149).

İlk çağlarda avcı-toplayıcı toplumlar, yaşamlarını sürdürmek için geniş bir hayvan ve bitki çeşitliliğine sahip ve kaynaklara güçlü bir bağlılık gösteriyorlardı. Geçmişte avcı toplayıcı gruplar; balın ne zaman olacağını, arıların hangi tür bitkilerle besleneceğini, hangi koşullarda bal yapacağını tahmin etmektedirler (Erdem, Siddiq ve Şanlı, 2018: 816-817). Avcı toplayıcı gruplar yalnızca bitkileri, hayvanları ve nesneleri değil aynı zamanda kendi hislerini kullanmayı da çok iyi öğrenmişlerdir. Mesela; çimlerin en küçük hareketinden orada bir yılan mı kuş yuvası mı olduğunu anlamaktadırlar. Öte taraftan, vücutlarını esnek kullanır ve çabuk bir şekilde yürümeyi ve koşmayı öğrenmişlerdir (Harari, 2015: 61-62). Avcı toplayıcı süreçte insanlar, kışın soğuk havalardan korunmak için hayvanların yünlerini ve postlarını, alet yapımı ve süs eşyası için ise hayvanların kemiklerini kullanmışlardır (Siddiq, 2019: 34-35). Bu yönleri ile insanların tarih öncesi toplumlar ile ilişkilerinin var olan hayvan türleri ile çok yönlü olduğu ifade edilebilir. Bu ilişkiler beslenme, alet yapımı, koruma gibi birçok unsuru içinde barındırmaktadır (Özmen, 2020: 124). Eski avcı toplayıcılar aynı zamanda bulaşıcı hastalıklardan da daha az etkilenmişlerdir. Avcı toplayıcı toplulukların, doğayı küçük gruplar halinde gezmesi onları olası salgın hastalıklara karşı da korumuştur (Harari, 2015: 63-64). Aynı zamanda,

kendilerini bu denli iyi bilmeleri ve pratik bir şekilde kullanmaları onları, tehlikelerden uzaklaştırmıştır.

Geçmişten günümüze farklı kültürlerden insan ve hayvan grupları yaşamlarını birlikte sürdürmüştür. İlk insanlar, tahminen Tarım Devrimi'nden önce hayvanları evcilleştirmiştir. Harari, ilk evcilleştirilen hayvanın köpek olduğunu belirtmiştir. Köpekler, 30.000 ile 100.000 yıldan önce evcilleştirildiği tahmin edilmektedir (DeMello 2012'den akt. Ryan 2022: 131). Köpeğin evcilleştirilmesi yaklaşık M.Ö. 15.000 civarında, Son Paleolitik dönemde olduğu düşünülmektedir (Cammpell 1995'ten akt. Beydiz: 221). Öte yandan, Çatalhöyük'te yapılan incelemelerde duvar resimlerindeki av sahnelerinin köpeğin o dönemin koşullarında, insanların yardımcı rolünü üstlendiği ve geyik türü hayvanların köpeklerin yardımı sayesinde avlanıldığı bilinmektedir.

Eskiden köpekler gerek savaşmak gerek avlanmak gerekse vahşi hayvanlara karşı koruma niteliği taşımıştır. Tarih boyunca köpekler, insanların duygularını ve ihtiyaçlarını karşılamış, insanlar tarafından diğer hayvanlara oranla daha fazla beslenmiş ve ilgi görmüştür; bu durum, onların yaşama şansını artırmıştır (Harari, 2015: 58).

Geçmişten günümüzü köpekler dini açıdan önem taşımıştır. Zira, Neolitik dönemden itibaren köpek mezarları, tıpkı insan mezarları gibi kendini göstermiştir. Mesela, Natuf kültürüne ait tahmini 12.500 yıl öncesi insan gömülerinde köpek iskeleti bulunmuştur (Tchernov & Valla, 1997'den akt. Siddiq, 2019: 152). Dolayısıyla, köpek sembolü eski çağlardan itibaren varlığını devam ettirdiği görülür.

3. GELENEKSEL DÖNEMDE SAHİPSİZ HAYVANLAR

Geçmişten günümüze insanlar, sahipsiz hayvanlarla sürekli etkileşim halinde olmuş ve bu hayvanlar, geleneksel dönemde birçok açıdan önemli roller üstlenmişlerdir. Geçmişten günümüze köpekler, insan hayatına sağladıkları temizlik, sağlık, koruma vb. görevleri sağlamışlardır. Osmanlı döneminde köpekler, belediye hizmetlerinin bir parçası haline gelerek, bir tür bekçi görevi görmüşlerdir (Zeybek, 2014: 268). Öte taraftan, mahallelerde yabancıları uzaklaştırarak güvenliği korumuş ve insanların artan yemeklerini tüketerek olası çöp sorununa engel olmuşlardır (Menekşe, 2018: 6323-6324).

Gezi için farklı coğrafyalardan gelen insanlar, Osmanlı insanının köpeklerin beslenmesine ve korunmasına önem verdiklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, o dönemde "Mancı" olarak isimlendirilen kişilerden bahsetmişlerdir. Mancılar, kedi ve köpek gibi sahipsiz hayvanların beslenmesinden sorumlu tutulan kişiler olarak

bilinmektedirler. Onlar, sahipsiz hayvanların yiyeceklerini satmışlar ve bazı insanlar onlardan yiyecek temin ederek sahipsiz köpekleri beslemişlerdir. Nitekim, Osmanlı'da hayvanlara karşı sergilenen bu tutum kimi gezginlere göre, Avrupa'dan daha iyi durumdadır (Menekşe, 2022: 98).

XVI-XVIII. yüzyıl döneminde Osmanlıyı ziyarete gelen yabancılar, tıpkı daha önceki dönemler gibi Türklerin yardımseverliği ve iyilikseverliğinin yalnızca insanlarla sınırlı olmadığını, hayvanları da dahil ettiğini belirtmişlerdir (Menekşe, 2022: 91). Bu yönüyle değerlendirildiğinde, geçmişte her mahallede köpeklerin sınırlı sayıda olduğunu ve bu durumun bir sorun olarak görülmediği belirtilebilir. Ancak, Osmanlı döneminde köpeklerin yaşam koşullarına iyi bir şekilde adapte sağladıkları görülse de zamanla hastalıklara yol açtıkları anlaşılmıştır. Özellikle, bir dönem oldukça yaygın görülen kuduzun genellikle köpekler vasıtasıyla insanlara bulaştığı görülürken, diğer canlıların da bu hastalığı insanlara bulaştırabildiği gözlemlenmiştir. Nitekim, “Zoeros Paşa'nın hazırladığı istatistiğe göre, ‘Dâülkelp Tedavihanesi ve Bakteriyolojihane Müdürü Remlinger’in verdiği bilgilere göre, 1901-1909 yılları arasında Dâülkelp Tedavihanesi'nde tedavi edilen hasta sayısı 6808 kişidir. Bu hastaların 6349'u köpek, 193'ü kedi, 80'i kurt tarafından ısırılmıştır” (Çavuş, 2017: 47-48). Yine bilinmektedir ki sahipsiz köpekler kötü koşullara maruz kaldıklarında toplanmalıdır; aksi takdirde uyuz hastalığına yakalanan köpekler, kasvetli, acıklı bir görünüme sahip olurlar (White, 292'den akt. Kutkan, 2017: 912). Ayrıca, köpek nüfusu ve hastalık gibi durumlar kontrol altına alınmazsa, ciddi risklere neden olabilir (Bilgin, Özdoğan, 2021: 89).

Kentleşme ve artan nüfusla birlikte, sahipsiz köpeklerin sayısı artmış ve her mahallede birden fazla köpek görülmeye başlanmıştır. Bu durum, eskiye nazaran onların beslenme ve barınma koşullarını riske atmıştır. ABD'li gezginler Osmanlı İmparatorluğu şehirlerinde gözlemledikleri insan-hayvan ilişkilerini, kentleşme ve modernleşme arasında işbirlikçi bir ilişki olarak görürler. Sahipsiz hayvanlar için bu ilişkiler zorlu bir mücadele ve toplumsal dirençlerle karşılaşılan bir durum olarak kendini gösterir (Özmen, 2020: 71). Kentleşmeyle birlikte sahipsiz köpekler, insan yaşamına uyum sağlamaya gayret etmelerine rağmen yeterince başarılı olamamışlardır (Timofeeva, 2018: 43). Çünkü, kentin artan ihtiyaçları gerek insana gerek hayvana tam anlamıyla yetememiştir. Ayrıca, Türkiye'de kentleşmenin artması, kırsal kesimden göç eden insanların hızla kent yaşamına uyum sağlama zorunluluğunun yanı sıra, bu dönemdeki hayvan hastalıkları, insanları olumsuz yönde etkilediği görülmüştür (Sunar, 2015: 192).

19. yüzyılla birlikte, insan-hayvan ilişkilerinin değiştiği görülmektedir. Bu değişiklik diğer ülkelerde de kendini göstermektedir. Bu dönemde modern kentsel toplum içinde, toplumsal temizlik ve sağlık konularına dikkat edilmiştir. Buna bağlı olarak, kentin çöplerinin ve hayvan artıklarının modernleşme ve insan sağlığı için risk taşıdığı gözlemlenmiştir (Özmen, 2020: 63-64).

Eski tarihlerde köpeklerin ataları tahminen yerli türlerdi ve kentin nüfusu artıkça köpek sayıları da ona paralel artış göstermişti. Köpeklerin bu denli yerleşmiş olmasındaki esas neden, insanların belli mekânlara olan bağlılıklarıydı. Geçmiş dönemlerde mahalle sakinleri köpekleri besler, barınak temin eder yeri geldiğinde de sürekli bakımlarını sağlamak için onlara, vakıflar kurarlarmış (Schick, 2010: 24-27). Nitekim o dönemin koşullarında, insan-hayvan ilişkisinin mekanla bir ilişki kurduğunu ve ayrı düşünülmeceğini belirtilebilir. Ancak, 1970’lerde mekan ilişkileri değiştiği ve mekânın bağımsız bir yer olarak görüldüğü belirtilebilir. Bu durum, insan-köpek ilişkisinin değişmesine sebep olmuştur. Toparlamak gerekirse; birbirine yarar sağlayan ve ortak bir mekânı paylaşan türler, zamanla mekânı paylaşma noktasında mücadele etmişlerdir (Zeybek, 2014: 269). Günümüzde, sahipsiz köpek sayısı bir hayli fazladır ve her bir köpeğe mekan yaratmak zor görünmektedir.

Bugün sahipsiz hayvanlar ciddi bir dönüşüm geçirmektedir ve bu dönüşüm insan-hayvan ilişkilerine yansımaktadır (Özmen, 2020: 44). Eskiden neredeyse çoğu köpek nadiren ev ortamında bakılırken, günümüzde ise çoğu köpek insanlarla aynı evi paylaşmaktadır. Benzer şekilde, şimdilerde ev hayvanlarının doğum günü partileri kutlanması kültürel bir pratik olarak karşılaşılrken, kaybına üzülmek sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkabilmektedir (Özmen, 2020: 44). Tarihsel süreç boyunca köpekler, farklı şekillerde algılanmıştır. Geçmişte eşya konumunda değerlendirilen hayvanlar, bugünlerde canlı konumuna getirilmektedir (Siddiq, 2019: 42-43). Netice itibarıyla, insanların hayvanlarla kurduğu bağlar ve kültürel uygulamalar süreç boyunca değişmiş ve bir dönüşüm geçirmiştir.

4. HAYVAN HAKLARI DÜŞÜNCESİNİN TEMELLERİ

Hayvan, canlılar dünyasında insan dışı hareket halinde olan canlıların tümüne denir. Bu yönüyle hayvan kavramı, “hareket ve duygu yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık” (TDK, 2011) yine Arapça aslı ‘hayevan’ kökünden gelen “canlı, diri” (TDV Ansiklopedi) anlamına gelmektedir. Hayvanların kısaca tarihine

bakıldığında 19. yüzyıla kadar Batı’da eşya konumunda iken, günümüzde canlı konumunda değerlendirilmektedir. Bu görüşün her yerde benimsenmediği de ayrıca ifade edilebilir.

Hayvan, tarihsel süreç içinde farklı şekillerde konumlandırılmıştır. Antik Yunan düşüncesinde Aristoteles, insan ile hayvan dünyası dışındaki canlı-cansız grupların arasında ciddi farklar olduğunu belirtmese de hayvanların insanların çıkarlarına hizmet eden rasyonel varlıklar olduğunu vurgulamıştır. Aristoteles hayvanların tarihindeki olguları araştırırken, hareket üzerine durur. Özellikle “Ruh Üzerine” ve “Hayvanların Hareketi Üzerine” yapıtlarında hareketin olmamasına kaynak üç temel unsurdan bahseder. Bunlar; düşünce, algı ve bitkisel ruhtur. Bitkisel ruhun olmamasının sebebi, imgelem ve iştahın yoksun olmasıdır. Bunun nedeni duyuşal ruh ve duyulmama iradesine sahip bazı hayvanların sonsuza denk sabit ve hareketsiz kalmasıdır. Bir diğeri düşünme ise aklın yapılması gerekeni düşünmemesidir. Hareketin kaynağı olarak unsurları irdelediğinde ise arzu ve ölçülüp biçilmiş seçim sonucuna varır. Buna göre arzu ya da seçim kendiliğinden ortaya çıkmaz, belli bir hayal gücüyle içsel bir değişim meydana getirmesi gerekir (Aristoteles, 2021: 23-24). Yani ona göre, insanlar bilinçli imgeleme sahipken hayvanlar, algılara dayalı imgeleme sahiptir. Yine Aristoteles, Politika eserinde insan ve hayvan arasındaki farklı yaşam tarzlarına belli yerlerde değinmiş ve karşılaştırma yapmıştır.

Locke’a göre insanlar, hayvanlar üzerinde bir otorite kurmuştur. Bu sebeple hayvanlar, diğer kaynaklardan ya da nesneden farksız konuma gelmiştir. Locke, insan olmayan hayvanların da bilgi edinme kapasiteleri olabileceğini belirtmiştir. Mesela bir kuşun ezgileri takip ederek bir süre sonra o ezgiyi tekrarlayabildiğini keşfetmiştir (Ryban, 2022: 27). Yine Descartes, hayvanların otomattan farksız sadece makine olduğunu onların ne bilince ne de ruha sahip olduklarını belirtmiştir. Onlar, hissedemeyen varlıklar olduğu gibi acı çekmeden de yoksun olduğunu, acı çekmiş gibi görünenlerin de kapı gıcirtısı gibi bir sestten ibaret olduğunu vurgulamıştır. Bu yönüyle Descartes hayvanlara ahlaki yükümlülükte bulunmadığımızı da ifade etmiştir. (Francione, 2008: 50). 18. yüzyıl başlarındaki filozoflardan biri olan Leibniz ise hayvanların çağrışım ve algı yeteneklerinin oldukça güçlü olduğunu ileri sürmüş ve bunu bir köpek üzerinden örneklendirmiştir. Ona göre: Bir köpek gördüğü bir sopayı algılar ve sonrasında bu algı üzerinden o sopaya tepki verirdi. Diyelim ki daha önce o sopayla şiddet gördü bir dahakine kötü algıladığı sopayı kötü bir çağrışımla hatırlar ve uzak durma eylemi

gösterirdi. Netice de bu durum hayvanların çağrışım güçleri ve algılama düzeylerinin iyi olduğunu gösterirdi (Ryan, 2022: 25). Ayrıca Leibniz, insan ve insan- olmayan ayrımında farklılık olduğunu belirtmiştir. Ona göre insan, hayvandan farklı bir mantığa sahip yine ussal ruh ile hayvanlardan ayrı bir konumda yer almıştır.

Agamben'e göre de insanı hayvandan ayıran şey dildir. Fakat bu tarihsel bir söylemdir. Yani tam manasıyla ne insana ne de hayvana atfedilebilir. 'Varlığın perdesinin kalkışını ifade eden açıklığı yalnızca insan, daha doğrusu sadece özgür düşüncenin bakışı görebilir'. Hayvanda ise böyle bir durum gerçekleşmez (Agamben, 2012: 61). Burada da görüldüğü gibi hayvan ve insan arasında bir farklılık söz konusudur.

Immanuel Kant, etik üzerine verdiği bir derste hayvanlarla ilgili şunları söylemiştir: *'Hayvanlara karşı hiçbir dolaysız görevimiz yoktur. Hayvanlar kendi varlıklarının bilincinde değildir. Onlar sadece bir amaç uğruna araç olarak kullanılmak için vardır. Bu amaç insandır' (Infield, 1963: 239'dan akt. Singer, 2005: 309)*. Burada da görüldüğü gibi insan-hayvan arasındaki ayrım dile getirilmiştir. İnsan merkezli anlayış çeşitli semavi dinlerde de kendini göstermiştir. Antik İbranice bir metinde hayvana dair algı şu şekilde belirtilmiştir: *'Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun. İşte yeryüzünde tohum veren her otu, tohumu meyvesinde bulunan her meyve ağacını size veriyorum. Bunlar size yiyecek olacak' (Yaratılış 1, İncil, 2009)*. İncil'de de insanların hayvanlardan üstün olduğu, Tanrı'nın insanlar üzerinde egemenlik kurduğu belirtilmiştir. Semavi dinlerden biri olan İslam dininde de insan-merkezli bir anlayış vardır. Kur'an-ı Kerim'de insana akıl yönüyle üstünlük atfeden ama yeryüzündeki bütün canlılara sorumluluk yükleyen bir anlayış hakimdir (Khalid, 2003: 276). Bununla birlikte Adnan Koşum, İslam Hukuk'u kitabında da buna benzer bir yaklaşım söz konusudur (Koşum, 2018). Bunların aksine, Bentham hayvan-insan ilişkisinde insan merkezli bir anlayışı benimsememiştir. İnsan-hayvan ikiliğinde "akıl yürütebiliyorlar mı yerine acı çekebiliyorlar mı?" (Francione, 2008: 55) sorusunu yöneltmiş ve insanın hayvandan üstün olmadığını vurgulamıştır.

Tarihsel süreç içinde hayvan; eşya konumundan canlı konumuna, insan merkezli anlayıştan bütüncül bir anlayışa doğru ilerlemiştir. Geçmişten günümüze ilk hukuki mücadele Britanya'da gerçekleşmiş. İlk yasa, boğa kızdırmanın spor adı altında yapılmasına karşı çıkışla olmuştur. Charles Darwin'in Evrim kuramı artık Tanrı'nın insanı yaratmasından değil hayvandan yaratıldığını ileri sürmesiyle daha eşitleyici bir

yöne doğru evrimleşmiştir. Bu durumda, güçlü olan haklı ve gücü olmayan birine dilediği gibi davranabilir. İşte 1970’lerde bu tutum ilk kez güçlü bir şekilde tartışma yaratmıştır. İlk 1975’te yayımlanmış olan, Hayvan Özgürleşmesi bu süreci anlamada önemli kaynak niteliği taşımış derken süreç ilerledi ve bugün çağdaş düşüncede hayvan, post-hümanizm tartışmasında yerini aldı. Post hümanizm tartışması, insanların insan olmayan yapıya saygı göstermeleri ve bu yapıya karşılık vermelerini esas alır. Doğa ve kültür ilişkisinde de hiyerarşik bölünmeyi reddeder (Ryan, 2022: 108-109).

Sonuç olarak geçmişten günümüze tarihsel kesitlere bakıldığında, hayvanın doğası gün geçtikçe değişim göstermeye devam etmiştir. Bu ilerleme farklı düşünürlerin görüşleri, yapılan çalışmalarla değişse de her birinin ortak bir payda da birleşemediği görülmektedir. Nitekim bütün bunlara karşılık bugün hayvan kavramının, eskisi gibi kalmadığı rahatlıkla söylenebilir.

4.1. HAYVAN HAKLARININ ETİK BOYUTU

4.1.1. Hak Kavramı

Hak kavramı, hukuken korunan menfaat; hürriyetin somutlaştırılmış hali yine ‘adalet, adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç, pay’ anlamına gelmektedir (TDK, 2011). İradesi hukuk düzeni tarafından korunan kişiye de ‘hak sahibi’ denilmektedir. Hakların oluşturduğu düzene ise hukuk denir. Hukuk deyimi, hak sözcüğünün Arapça çoğulu olarak bilinir. Hak hukuken korunmuş bir menfaattir. Hak kişilere hukuk düzeni tarafından verilen yetkidir. Aynı zamanda hukuki ilişkinin birinci ögesini oluşturmaktadır. Hak kavramı, hukuk düzenini zorunlu kılmakta ve hak sahibinin eylemlerini hukukun gözettiği ölçüde varlık kazandırmaktadır (Emini, 2004: 203). Hak kavramı, çıkarları korumanın bir yoludur. Çıkarları korumanın özel bir yoludur. Bu yönüyle düşünüldüğünde, bir çıkarın bir hak tarafından korunduğunu belirtmek, çıkarın başkasına fayda getireceği için yok saymak ya da korunduğunu belirtmek demektir (Francione, 2008: 30).

Hakkın sahibi kişilerdir. Burada kişi; hukuk dilinde hakkın öznesine, hak sahibine denir. Kişi kavramı, somut bir varlık değildir. Fakat hukuk düzeni içinde belirtilen haklardan yararlanabilmeyi sağlamaktadır. Toplumsal düzen içinde, özellikle hukuk düzeni içinde bir insanın hakka sahip olması, bir diğer insanın da onun gibi haklara sahip olması demektir. Mesela insan haklarını kabul eden bir kişi, herhangi bir ayrıcalık tanınmaksızın haklar açısından eşittir. Bu bakımdan irdelendiğinde her hak, kendisiyle

birlikte bir gerekliliği mecbur kılar. Bu mecburiyet, başka insanların aynı hakka saygı gösterme mecburiyetidir. Burada, her insanın hak sahibi olduğu, ama hiç kimsenin bir mecburiyeti ya da ödevi olmadığı toplumlarda karşılıklı haklar ve saygı yerine bir kargaşa ortamını oluşturur (Güngör, 1997: 84). Bu durum ise kaosa sürükler ve toplum içinde dengenin bozulmasına neden olur. Yine edinilen haklarda şüphesiz hakların denetimi önemlidir. Burada güvenlik faktörü önemli rol oynar. Çünkü güvenlik ihtiyacı toplum içinde yasalaşma istediğini belirler.

Toplumsal düzen içinde özelde hukuk düzeni içinde hak kavramı önemlidir. Çünkü hak kavramı, hukuksal ilişkinin ana temasını kurmaktadır. Buna nazaran, hak kavramına dair tartişmalar da sürmektedir. Buna göre, hak kavramını benimseyenler kadar reddedenler de bulunmaktadır. Mesela, Kelsen'e göre de hak hukuktan ayrı bir durum değildir, yani hak hukuk kuralı olması sebebi ile vardır ve hak yalnızca hukuk kuralının somutlaştırması olabilir. Görüldüğu gibi hak kavramına dair net ifade belirtmek pek mümkün görülmemektedir (Emini, 2004: 212).

Hukukta iki tür kişi vardır. Bunlardan biri gerçek kişi diğeri tüzel kişidir. Hukuksal anlamda kişi, hak ehliyetine sahip olan varlıklara denilmektedir. Burada gerçek kişi insandır. Bir diğerk tüzel kişi ise insandan ayrı hukuksal bir kişilik grubudur. Somut bir varlığın nesnesini oluşturmasalar da hak sahibi olabilirler. Burada tüzel kişileri dernek, vakıf, şirket gibi gruplar dahil olabilir. Bu açıdan bakıldığında görülmektedir ki her iki kişi türünde bitkilere ve hayvanlara yer verilmemiştir. Çünkü hukuk kuralları insanlar tarafından düzenlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında, hayvanlar hak sahibi olamamaktadır. Fakat hayvanların korunmasına dair kurallar mevcuttur. Bu kurallar hayvanlara kötü davranılmasının önlenmesi, yaşama haklarının olması gibi haklardır. Son ıkarılan 5199 sayılı Hayvanları Koruma kanununda, belirli bir kuruluşa hayvanların sorumluluğunu yüklemektedir. Mesela başboş köpekleri belediyeler dâhilinde sorumlu tutmaktadır. Tabi burada sivil toplum örgütleri, mama lobilerini gibi yerleri unutmamak gerekir. Onlarda sorumlu tutulmasalar dahi konuyla ilgilenmektedir.

Hayvanlara hak iddia edilse dahi, bu hakkı kullanmaktan yoksundur. Burada sıkça dile getirilen etik bir kıyaslamadan da bahsetmek gerekir. Akıl hastası ya da yeni doğmuş olan bebeklere de hak tanındığında onlar da bu hakkı kullanamamaktadır. Yine insanlara tanınan hakkın, hayvana tanınması koşulu, hakka ilişkin iradenin tıpkı insanlar gibi hayvana tanınması anlamına gelir fakat hayvanın insanlar gibi irade ile muhatap olması

mümkün görülmemektedir (Yılmaz, 2006: 215). Burada aynı derecede kıyaslama yapmak ve irade kavramını aynı derecede anlamak ne kadar doğru ayrıca tartışılmalıdır.

4.1.2. Ahlaki Haklar

Ahlak kavramı, kaliteli bir yaşamın temelini teşkil eden inanç bütünü ya da topluluk içinde bireylerin, uymak zorunda oldukları kural ve davranış biçimidir (TDK, 2022). Bununla birlikte ahlaki hak ise kendi dışındakilerin haklarına zarar vermediği ve toplum tarafından belli kabul görmüş faaliyet veya eylemi gerçekleştirmeye denir.

En temelde ahlak kuralları, kişilerin davranışlarını düzenlemeyi amaç edinir. Bunu yaparken doğru veya yanlış, iyi veya kötü sorularına yanıt bulur. Bu yönüyle modern insanların iyi ve kötü ayırımında sorun yaşadıkları düşünülmez fakat bireylerin içinde iyi bir ahlaki içgüdü olamadığı sürece en ahlaki seçimleri yapabilmesi zordur (Heller, 2006: 14). Ahlak kurallarını belirleme de farklı yapılarda ahlaki işleyişin değişeceği belirtilebilir. Ahlak ya doğuştan ya da sonradan aile, çevre, okul vb. kurumlar aracılığıyla edinilen kurallardır.

Hayvan-insan ilişkilerine bakıldığında da ahlaki açıdan nasıl olduğumuz konusu tartışılmalıdır. Kimisi eşit olduğumuzu söylerken kimisi eşit olmadığımızı belirtmektedir. Eşit olduğunu belirten Regan şu şekilde ifade etmiştir: ‘Ahlaki açıdan, her birimiz eşitiz, çünkü her birimiz eşit derecede biriyiz; bir şey değil, her birimiz bir yaşamın öznesiyiz, öznesiz bir yaşam değil (Regan, 2022: 8). Yine de bilinmelidir ki, bir köpeğe insan saldırınsın ya da bir insana köpek saldırınsın ahlaki açıdan hangisi daha önemli olur sorusuna net yanıt verilmez. Çünkü kişinin nasıl bir yanıt vereceği hem doğuştan getirdiği ahlaki içgüdü hem de çevre faktörü etkili olabilir (Ryan, 2022:172).

Bir diğer açıdan sosyologların ahlaki görüşleri incelendiğinde; August Comte, insanın manevi varlık olmak açısından insanlığa ve topluma, organik varlık olmak açısından da hayvanlığa ve organizmaya bağlı olduğunu belirtir. İşte insanın bu iki yönü ve onlar arasındaki çatışma onun tüm ahlaki hayatını belirler. Yani ahlaklı olmak her şeyden önce insanın sosyal olması demektir. Buna göre, insan sosyal benliğini üstün tuttuğu ölçüde ahlaklı ve erdemli olur. Emile Durkheim ise insanın her şeyden önce ahlaki bir varlık olduğunu belirtir. İnsan ne kadar sosyalleşirse, o kadar fazla ahlakileşir. Ona göre iş bölümünde mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş ahlaki evrimin tümünü sağlar. Durkheim teorik ahlak üzerine iyilik, ödev ve irade özerkleri fikirleri üzerine durur ve ona göre şekillendirir (Ülken, 2001: 144). Süreç boyunca sosyologlar

ahlakı hem teorik hem pratik farklı şekillerde ele almıştır. Ancak bunların hepsini belirtmek pek mümkün değildir. Ahlak kavramının her alanda farklı şekillerde tanımlandığını bilmek yeterlidir.

4.1.3. Ahlaki Statü

Ahlaki statü kendini 1970’ler ile yer edinen, bir tür ahlaki sorumluluklarımızın hangi varlıklar olduğunu ve ne amaçla o varlıklara karşı yükümlü olduğumuzu yine varlıklar arasında bir kıyaslama söz konusu olup olmadığı gibi birçok tartışmayı ele almaktadır (Omay, 2020: 202). Tartışmayı başlatanlardan bazıları; hayvanların, insanlara yüklenilen zihni yetilerden yoksun oldukları sebebiyle ahlaki topluluktan dışlanması düşüncesini kabul etmezler (Olgun, 2020: 3919). Buna göre ahlaki açıdan, hayvanların acı çekmeme konusunda önemli çıkarı olduğu gibi insanların bu durumda sorumluluk taşıdığı belirtilir. Yani olağanüstü bir halde ahlaki olarak, insanın hayvana tercih edilmesi durumu çoğu yerde ortadan kalkmaktadır. Bu açıdan, hayvanlara gereksiz yere acı ve ıstırap çektirilmesi ahlaken uygun görülmemiş olur (Francious, 2022: 129).

Hayvanlara yönelik ahlaki tutumlara kısaca göz gezdirilirse; yanan bir evde hem köpek hem de insanın olduğunu düşünün, öncelik çoğu insan için kendi hemcinsini kurtarmak olur, bunun temel nedeni hem sezgisel güdüler hem de hayvan-insan ilişkilerinde hayvana yüklenen konumdur. Genellikle hayvanların çıkarlarının ahlaken bir önemi olmadığı ve onlara mal muamelesi gözeterek yaklaşma söz konusu olmaktadır. Bunun tam tersi bir durum olsa ahlaken insanlar farklı bir açıdan yaklaşım gözetse, o zaman durup bir düşünmek gerekebilir (Francious, 2022: 279-280). Hayvan hakları savunucularının önde gelen isimlerinden biri olan Regan, ahlaki haklar eşitlikten ayrı düşünülemeyeceğini, her ne kadar insanlar pek çok bakımdan farklı olsa dahi ahlaki haklar onlara sahip olan herkes için geçerli sayılacağını belirtir (Regan, 2022: 66). Son durumda, insan-hayvan ilişkine bakıldığında, ahlak olarak neyin doğru ya da yanlış olduğu tartışmasını koruduğu görülmektedir.

4.1.4. Ahlak ve Hukuk

Tarihsel süreç boyunca insan ilişkileri, sürekli bir karmaşa halinde devam eder. İşte bu durum toplumu bir arada tutmasını sağlayan belirli kuralları meydana getirir. Sosyal bir olgu olarak; ahlak ve hukuk toplumun doğal bir sonucudur. Bu açıdan düşünüldüğünde toplum, doğal bir kurallar bütünü içinde yaşamayı gerekli kılan bir bütündür. Bu kurallar hem hukuk hem de ahlak kuralları şeklinde belli bir çerçevede

kendini gösterir. Bunların ortak yönü, sosyal hayatı dengeleyen davranış kurallarını yani din, görgü, örf ve adet kurallarını oluşturur. Bunlar toplum içinde dengeyi korumak için önem arz eder. Dolayısıyla, hukuk adaleti sağlamak, ahlak ise iyi olmayı hedeflediği ifade edilebilir (Yıldız: 377).

Sosyolojiye göre hukuk, toplumsal bir olgudur. Buna göre, "hukuk her an, ait olunan grubun dayattığı toplumsal ilişkileri belirleyen zorunlu kurallar bütünüdür." (Levy-Bruhl, 1991: 23). Ahlak da zorunlu yaptırımları hukuk kadar keskin olmasa da toplum tarafından belli onayı zorunlu kılmaktadır. Ahlak ve hukuk toplumsal barışı sağlamaya yönelik düzen kuralları belirlemeleri yönüyle birleşirler.

Durkheim göre ahlaki ve hukuki arasında yaptırımı sağlayan değerler hukuki, yaptırımcı kuvvetleri yaygın olan değerler yaygın bir halde ise ahlakidir. Burada kollektif vicdanın karşı çıkışı sadece “kötü görme”, “ayıplama” şekillerinde meydana gelmiştir. Fakat hukuki yaptırım çoğu yerde ahlakiden üstün görülecektir. Çünkü daima örgütlü olan yaygın ve dağınık olana üstün olacağı için hukuki olanda ahlakiye üstün sayılacaktır (Ülken,2001: 145). Dolayısıyla hukukinin kesin yaptırımı ahlaki olana karşı daha zorlayıcı davranışı zorunlu kılmaktadır.

4.1.5. Hayvan Hakları

Hayvan hakları savunucularına göre, hayvanlar insanlar gibi özerkliğe sahip, kendi ihtiyaçları ve arzuları olan bireyler gibi muamele görmelidir. Onlar, eşya konumunda değil canlı konumunda değerlendirilmelidir. Hayvanların kozmetik ve tıbbi deneylerde kullanılması, hayvan sektöründe kullanılması yine keyfi avlanma olarak kullanılması gibi durumlar reddedilir. Hayvan hakları savunucuları, hayvanların tıpkı insanlar gibi hissedebilen bağımsız varlıklar olduğunu düşünmektedir.

Hayvan hakları savunucuları, türçülüğü reddeder. Onlara göre, sadece insan türüne özgü ahlaki değerlendirme yanlıştır. Türçülüğün birçok örneği olmakla birlikte belli başlıları; hayvan deneyleri ve et tüketimidir (Regan, 2022: 45).

Onlara göre, hak kavramı sadece insanlara değil hayvanlara da verilmelidir. Burada hak kavramı farklı şekilde ele alınmalıdır. Hayvan hakları derken öne sürülen, klasik hak ehliyetinden ayrı bir haktır. Yani hayvanların olağan durumda hakları ve fiil ehliyetleri yoktur. Bu durumda hayvanlar insanlar gibi oy kullanma, vasiyet etme, bağış yapma, para kullanma gibi birçok faaliyeti dile getirilemez. Burada kastedilen,

hayvanların özgür bir şekilde yaşam sürmeleri ve ticari meta konumunda görülmemeleridir (Singer, 2005).

Günümüz hak temelli yaklaşımı, hayvanların ahlaki eylemlerin sonuçlarına değil belirli ahlaki yönergeye göre ele alınması gerektiğini savunur. Tom Regan'ın öncüsü olduğu bu anlayış, hayvanların yaşamın birer öznesi konumunda görülmesi gerektiği ve bu nedenle hakları elde edeceklerini savunur. Burada insanlar, ahlaki eylemlerin failidir ve yaptıkları eylemden sorumlu tutulur. Hak anlayışı, hayvanlara uygulanan davranış biçimlerinin yeterli gelmeyeceğini, olması gerekenin ise hayvanları insan yararına kullanmaktan vazgeçmek olduğu üzerine temellenir. Hayvan hakları savunucuları, alışılmış kültürün dışında hareket etmektedir. Burada hâkim kültür için süt içme, et yeme, deri ya da yünlü giysi giyinme gibi alışkanlıkları benimsedikleri söylenebilir. En temelde hak kavramını savunmak; hayvanların incelenmesi, imza toplayan görevli, mama lobisi gibi birçok grubun yerini yeni etik anlayışın oluşmasını sağlamaktır. Bu yönüyle kültürel bir değişimin meydana geleceğini ve hem eylemde hem de düşüncede farklılık söz konusu olacağı belirtilebilir (Regan, 2022: 43).

Olağanüstü bir halde insanların hayvanlara tercih edilmesi, onların her koşulda kullanılacağı anlamına gelmez. Diyelim ki; bir insanın köpek saldırısında ölmek için köpeği öldürmesi aynı zamanda köpeklerin denek olarak kullanılmasına onay verdiği anlamı taşımaz. Bir yaşamın öznesi olan hayvanlar varsa, o zaman hayvanların da hakları vardır. Hayvanların çoğu insanlar gibi ortak organlara ve duylara sahiptir. Bu düzlemde düşünülürse: İnsanlar ve köpekler arasında ortak bir dil oluşturulabileceği söylenebilir. Yani köpeğin dil inşası olan koku deneyimi üstüne odaklanılabilir. Çünkü koku duyusu zengin ve anlamlı bir hayat deneyimi sağlar. Bu yönüyle köpeklerin ve insanların aynı yaşam alanını paylaşıyor olsalar dahi köpeklerin insanlardan daha iyi koku aldıkları ve konuda insanlardan daha iyi oldukları belirtilebilir (Ryan, 2022: 172).

Hayvan hakları savunucularından bir diğer önemli isim; Gary Francione, insanların ve hayvanların kaynak ve mal olarak kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle mal olarak görülme koşulunun eşit gözetilme ilkesi ile mümkün olabileceğinden bahseder. Aksi takdirde hayvanların, insan mülkiyeti ve kullanımı altında koşullarının iyileştirilmesi mümkün görülmemektedir. Francione, hayvan çıkarlarını ciddiye alınmasını ve hayvanların sırf etlerinin beğenildiği için ıstırap ve acı çektirmeyi yeri geldiğinde onları öldürmeyi haklı bulmamamız gerektiğini belirtir. Hayvan çıkarlarını korumanın ancak vejeteryan olma düşüncesinden geçeceğini de ifade eder

(Francione 2008: 77). Bir diğ er isim Hursthouse'ye göre ise hayvanların  ektiğı acıya karşı durmamak zalimce ve merhametsizce olur. Onları önemsemeden kullanmak onlara saygısızlığı beraberinde getirir (Arıkan, 2016: 121).

Hayvanların hayvan refahına sığınarak büyük endüstrilerde yasaya uygun ve insani gözetim altında kullanılmaları,  oğ  söylemi haklı çıkartır. Ancak birçok yönden hayvanlara tanınan kanuni koruma onların sorunlarının çözümünü değıl, sonunu getirmektedir. Ekonomik çıkar g derekle kullanılan spor adı altında yapılan at yarışları, avcılık, giysi endüstrisinde kullanılan k rk sektörü bu duruma örnek verilebilir (Regan, 2022: 201). Hayvan haklarını savunanlar, gösteri yapmaya mecbur bırakılan hayvanların  zg r bırakılmasıyla ancak adalet sağılanacağını d   n rl r (Francione, 2008: 169). Dolayısıyla bugün hayvan hakları düşüncesinin bazı yönlerden eksik olduğı ifade edilebilir.

4.1.6. Hayvan Endüstrisi

Hayvan endüstrisi çalışmaları özellikle son yirmi yılda hızla gelişme göstermiştir. Hayvanların tarım endüstrisi, kozmetik ve tıbbi araştırmalar, doğıal çevrelerinin yok edilmesi, avlanma, hayvanat bahçeleri, evcilleştirme şeklinde s m r ld ğı bilinmektedir (Ryan, 2022:29). Diğ er taraftan hayvanlar, gündelik yaşam içinde birçok şekilde algılanmaktadır. Kimi zaman koruyucu görevi, kimi zaman elbise görevi, kimi zaman ise mitolojik bir karakter görevi görmektedir (Gökçen, 2019: 11-12). Yunan kültüründe köpek, spor hayvanı olarak kabul görmüştür (Beydiz, 2016: 222). Geçmişten günümüze Anadolu'da spor ya da eğılenme amaçlı birçok hayvan kullanılmaktadır. Bunların bazı  rnekleri Denizli ilinde "horoz dövüşü", "koyun atlama", (Sıddıq, Erdem ve şanlı, 2018: 815). Artvin bölgesinde "boğıa yarışı" şeklinde verilebilir. Bunlar geleneksel festival, spor faaliyeti olarak yapılmaktadır.

Günümüzde, kapitalist üretim ve endüstrileşme ile birlikte ev hayvanları birer aile ferdi olarak görülmekte ve tıpkı insanlar gibi eşya üretimini sağılamaktadır. Ayrıca bunlar, sosyal bağıların ve ticaretin vazgeçilmez unsurlarıdır (Zeybek, 2020:100). Hatta bu hayvanlar, kimi zaman insanların yalnızlığını gidermek için bir araç olarak kullanılmaktadır (Obuz, 2022: 12-13). Sanayi Devrimi sonrası kapitalist sistem, hayvanları bir sömürü aracına dönüştürmekte ve ticari birer meta konumuna getirmektedir. Gerek hayvanlara deney yapılmasından gerek endüstriyel yöntemlerle üretimine kadar pek çok uygulama onların zararına neden olmaktadır (Sunar, 2015 :192).

Halihazırda dünyanın birçok ülkesinde hayvan deneyleri sürmektedir. 1966 yılında ABD'de imzalanan Hayvan Refahı Yasası, deneylerde bir kısım kısıtlamaları getirmiştir. Bu durum, pek fazla etki yaratmamıştır. Öte taraftan, kedi, köpek "hayvan" kategorisinde ele alınırken, 2002'de deney için üretilen fare ve sıçan gibi türler yasanın kapsam dışında bırakılmıştır (Özmen, 2021: 163-165).

Hayvanlar, kürk ve deri endüstrisi, eğlence sektörü ve ekonomik amaçlı kullanılmaktadır. Bunlardan biri olan kürk, moda adı altında tüketilmektedir. Fakat bu kullanım zaruri değildir (Regan, 2022: 156). Endüstriyel hayvancılıkta da hayvanlar, yeterli düzeyde besleme ve barınma koşullarına sahip değildir. Ortalama bir tavuğun yaşam süresi yedi yıldır. Fakat endüstriyel hayvancılıkta yedi haftalık tavuklar kesilmektedir. Büyükbaş hayvanların, lifli gıda besinleri tüketmeleri gerekir fakat çoğu zaman yem verilir, bu yemler onların ihtiyaçlarına ve sindirimlerine zarar verir (Arıkan, 2016: 28-29). Et endüstrisinde de durum farksız değildir. Ziraat uzmanları Robert Goodand'in ile David Pimental yaptığı araştırmaya göre, sığır etinin üretiminde bir kilo için yaklaşık 100 bin litre su kullanılmaktadır (Öztürk, 2011: 77). Öte taraftan, süt ürünleri ve hayvan eti tüketiminin kanser, kalp rahatsızlığı gibi birçok hastalığa neden olduğu belirtilmektedir. Bu hastalıklarla ilgili yapılan bilimsel deneylerde ise hayvan kullanımının oldukça yaygın olduğu bilinmektedir (Adams, 2021: 97-98). Bununla birlikte, zoonoz hastalıkların birçoğuna, endüstriyel çiftliklerin neden olduğu bilinmektedir (Açıkgöz, 2019: 57). Ticari hayvan yetiştiriciliğine, endüstriyel hayvancılık çalışmaları olumlu etki gösterse bile Regan, bu durumun hayvanların bedenlerine ve özgürlüklerine karışmayı gerektirmediğini belirtir (Regan, 2022: 155).

Hayvanat bahçelerinde de durum endüstriyel hayvancılıktan farksız değildir. Burada hayvanlar, kendi yeteneklerini sergileyemez ve onlara dayatılan bir yaşamı sürdürmek zorunda kalırlar. Mesela çita normalde hızlı koşma yeteneğine sahip bir hayvanken, kafesin içinde bunu ziyaretçilere sergileyemez. Ziyaretçiler de hayvanların yeteneklerini kafeslerin önündekileri okumakla yetinir. Bu durumda, çita yavaş hareket eden bir hayvandan farksız olur. Her bir kafesin içinde farklı yeteneklerdeki hayvanlar, kendi yeteneklerini istedikleri gibi sergileyemez duruma gelir (Çavuş, 2021: 121). Hayvanat bahçeleri hayvanları doğadan uzak tutar. Onları, kendi doğal yaşam alanlarından soyutlar. Hayvanat bahçeleri, "koruma parkı", "eğitim", "eğlence", gibi kendilerine algı yaratılarak kabul ettirilir (Best, 2017: 18-21). Halbuki, hayvanat bahçeleri sattığı biletler ile birer ticarethane merkezi olarak nitelendirilebilir (Obuz, 2022:

12-13). Regan, söz konusu hayvanların kullanımının yanlış olduğunu ve bu kullanımın hayvan refahına sığınarak yapılmasının mantığa aykırı olduğunu belirtir (Regan, 2022: 180-181). Netice itibarıyla hayvanlar, et endüstrisi, süt endüstri, kürk ticareti, deney hayvanı, hayvanat bahçesi vb. birçok alanda kullanıldığı ifade edilebilir.

4.1.7. Hayvan Refahı

Hayvan refahı, hayvanların olabilecek en az düzeyde kullanmalarına olanak tanıyarak onların, yaşam koşullarını iyileştirmeyi güden bir yaklaşımdır. Hayvan refahı, hayvanların hem psikolojik hem de fiziksel olarak iyi bir yaşam sürmelerini sağlarken onların deney ya da et hayvanı olarak kullanımını belirli ölçülerde kısıtlamaktadır. Ancak insani ve sorumlu bir tutum benimsediği takdirde insanların; hayvanları araştırma, yiyecek, giyecek gibi alanlarda kullanabileceğini belirtir.

Hayvan refahı savunucuları hayvanların bazı menfaatleri olduğunu kabul ederken, insan ve hayvan menfaati çatıştığında, durumun insan lehine olacağını belirtir. Bununla birlikte insanlar, hayvanlara yapılan müdahalelerde sorumlu tutulur. Burada örnek olarak; bilim adı altında hayvanların araştırma, deney vb. kullanımı verilebilir. Bazı kurum ve kuruluşlar hayvan refahına uygun kullanımı benimsemiş görülse dahi farklı çıkar gruplarının, durumu suistimal etmesi Regan deyimiyle söz-eylem-uyuşmazlığı yaratmış durumdadır (Regan, 2022: 194).

Çağdaş felsefi etik yaklaşımda yararcı bakışı savunan Peter Singer, 1973 yılında çıkardığı Hayvan Özgürleşmesi yayını ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Ona göre, hayvanların ve insanların eşit gözetilmemesi için bir neden yoktur. Eşitlik ilkesi, acı çeken bir varlığın diğer varlıkların maruz kaldığı acı ile eşit görülmesini şart koymaktadır. Yani bir köpek de bir insan da zulüm görmek istemez. Menfaatlerin eşit bir şekilde önemsenmesi gerekir. Fakat burada eşit önemseme eşit muamele görmeyi gerektirmez, istisnaları vardır. Mesela iki yaralıdan birinin kolu birinin bacağı kırılınsın. Öncelik bacağı kırık olana verilir. Singer, hayvanların insana ait özellikleri barındırmadığı ve insan türüne mensup olmadıkları için eşit derecede önemsenmediklerini belirtir. Bunu da türçülük olarak adlandırılan anlayışla bağdaştırır (Arıkan, 2016: 17). Türçülüğün birçok örneği olmakla beraber belli başlıları; yemek amaçlı hayvan üretimi ve hayvan deneyleridir.

Toplumsal düzen içinde hayvansal gıdaların tüketimi de oldukça yaygın olarak görülmektedir. Bir diğer açıdan, bunun önüne geçmek isteyen gerek vegan hareketi

savunucuları gerek sağlık ve çevreyle ilgili kuruluşlar yine çeşitli işletmeler yoğun çaba göstermektedir. Değişimin hemen olması beklenmese dahi buna dair çalışmalar yapılmaktadır (Leenaert, 2020: 132). Tabi ncelik trclğ reddetmekle başlamaktadır.

Trclğe engel olmak için en öncelikli hayvanların ahlaksal ilgilerini göz önüne alıp ona göre tutum sergilenmelidir. Çünkü zihinsel zrl bir birey ya da yaşlı birey bazen bazı hayvanlardan daha az farkındalığa sahiptir. Bu kanı her zaman böyle olmasa dahi böyle olduğu durumlar vardır. Trclğe karşı çıkmak için onların da hissedebilen varlıklar olduğu sıkça dile getirilebilir (Singer, 2005).

Singer, tıpkı Bentham gibi haklar fikrine sıcak yanaşmamaktadır. Singer'a göre aslında hayvanların geleceği bilme kabiliyeti yoktur, bu nedenle bir hayvanı öldürmek, bu hayvanın çıkarından mahrum etmez. Fakat bugün deneyler birçok kuramı netleştirmek, açıklamak daha sonra çürütmek daha sonra da en başa gidip ilk kısımları savunmak amacıyla yapıldığında sayıları epeyce artmıştır. Bunun neticesi ise hayvanlara acı olarak yansımıştır. Deneyler sanıldığının aksine her zaman fayda sağlamamaktadır (Francious, 2008: 254-258).

Yararcı bakışın bir diğer ismi Jeremy Bentham'a göre, ahlaki hakları düşünerek hem hayvanın hem de insanın hakları korunabilir. Bentham, bir durumda ahlak açıdan neyin doğru olacağını yapılan eylemin sonucu ve sonuçtan etkilenen çoğunluğun yararı seçer. Mesela, lmcl bir hastalık sebebiyle aşı çalışmasında kullanılması gereken hayvanlar, insanların çoğunluğunun yararına olacaksa feda edilebilir (Francious, 2008: 250). Hayvanların, ahlaki statüsünde olduğunu belirten tek unsurun hissetme kabiliyeti olduğu bilinir. Bentham bir ifadesinde: *'Yetişkin bir at ya da köpek, ussal kapasitesi ve iletişim yetileri bakımından, bir günlük, bir haftalık, hatta bir aylık bir bebekle kıyaslanamayacak kadar gelişmiştir. Kaldı ki öyle olmadığını farz edelim, bunun ne önemi olurdu? Asıl soru, 'akıl yürütebiliyorlar mı' ya da 'konuşabiliyorlar mı' değil, 'acı çekebiliyorlar mı' sorusudur'* (Francious, 2008: 13). Bu temel sav üzerine düşünüldüğünde hayvanları ahlaki olarak ele alabiliriz. Yani bu koşul sağlandığı takdirde hayvanların çıkarları olduğundan söz edilebilir. Herhangi bir varlığın bir çıkara bağlı olmasının ön koşulu, haz duyma kapasitesi ve acı çekmenin olduğunu kabul etmektir. (Singer, 2005: 54). Dolayısıyla hayvan refahı, hayvan hakları anlayışı kadar keskin olmasa da belirli ölçülerde hayvanların lehine düşünceler taşıdığı söylenebilir.

5. HAYVAN HAKLARININ HUKUKİ BOYUTU

5.1. TÜRKİYE’DE HAYVAN HAKLARI

Geçmişten günümüze Türkiye’de hayvan hakları önemli bir gelişim göstermiştir. Türkiye özelinde hayvanların korunması ile alakalı kanun çalışmaları; 1980’li yıllarda oluşturulmuş ve söz konusu düşüncelerin somutlaştırılması ise 2004 yılına değin uzamıştır. Nihayetinde Türkiye özelinde, hayvanlara daha uygun koşulların sağlanması amacı ile 2004 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Beraberinde ise 2006 yılında Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye hayvanların korunması ve yaşam kalitesini artırması hususunda:

- ‘125 No’lu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesini 18 Kasım 1999 tarihinde imzalamış, 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylamıştır.
- 123 No’lu Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’ni 5 Eylül 1986 tarihinde imzalamıştır.
- 87 No’lu Yetiştirme Amaçlarıyla Muhafaza Edilen Hayvanların Korunması konusunda Avrupa Sözleşmesi’ni 6 Haziran 2007 tarihinde imzalamıştır.
- 65 No’lu Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve 103 sayılı Ek Protokolüne sırasıyla 19 Aralık 1975 ve 19 Mayıs 1989 tarihlerinde onaylamıştır.
- 102 nolu Kesim Sırasında Hayvanların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’ni 17 Eylül 2007 tarihinde imzalamıştır’ (AB, 2011: 9).

5.1.1. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

Türkiye’de kapsamlı olarak ele alınan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu en temel kanundur. Bu kanun, bütün hayvanların kanun hükümleri etrafında eşit haklarda gözetileceği ve yaşama hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu kanun içinde hayvanlara verilecek zararda çeşitli yaptırımları, sorumlulukları, yaşam kalitesini artırmayı yine mağdur konularda mağduriyetlerin giderilmesini sağlamak gibi çeşitli konularda hükümleri barındırmaktadır (Demirci, 2022: 53). Hayvanlara dair özeldir sahipsiz hayvanlarla ilgili Hayvanları Koruma Kanununun önemli maddeleri şu şekilde belirtilebilir:

Hayvan bakımevi: Hayvanların rehabilite edebileceği bir alan (md.3)

Hayvanların rahat bir şekilde yaşam sürmeleri ve korunmalarına ilişkin;

- Tüm hayvanlar yaşama hakkına sahip ve her biri eşit doğmaktadır.

- Sahipli hayvanlar kadar sahipsiz hayvanlarında en az onlar kadar yaşamaları desteklenmelidir.

- Tüm hayvanların kötü şartlardan uzaklaştırılması, korunması yine onların iyi muamele görmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

- Sahipsiz ve bakıma muhtaç olan hayvanlara yardım etmek isteyen kimselere yani gerçek ve tüzel kişilerin bu kapsamda eşgüdüm sağlamalıdır.

- Hayvanlara koruma ve rahat yaşamın sağlanması koşulu yerine getirilirken; insan-hayvan ilişkilerinde gerekli güvenlik, hijyen gibi aşamalar dikkate alınmalıdır.

- Her hayvan kendi türüne özgü yaşam koşullarında barındırılmalıdır.

- Hayvanlar taşınırken, onların her biri kendi türüne göre ayırt edilip uygun ortama taşınmalı ve bu aşamada bakımlarının, beslenmelerinin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

- Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimler iş birliği yaparak onların, korunması için uygun hayvan hastanesi ve bakımevi kurarak tedavileri ve bakımları yapılmalı aynı zamanda konuya dair eğitim çalışmalarını yapmaları gerekir.

- Kontrolsüz üremenin önüne geçilmesi için, toplu alanda bakılan ve beslemesi yapılan köpek ve kedilerin sahiplerince kısırlaştırılması gerekir. Yine hayvanları doğacak ve yavrulatatmak isteyen kimselerin belediyece kayıt altına aldirarak ya dağıtımını ya da bakımını yapmakla yükümlü sayılır (md.4).

- Sahipsiz hayvanların öldürülmeleri, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu gereğinde öngörülen şartlar dışında öldürülemez. Güçten düşmüş hayvanlar herhangi bir şekilde ne gösteri amaçlı ne ticari amaçlı ne de taşımacılık amaçlı kullanılamaz. Yalnızca vicdani ve insani amaçlarla güçten düşmüş ve sahipsiz hayvanları hayvan bakımevi kurarak sahiplenmek isteyen gerçek ve tüzel kişilere; orman idareleri, Maliye Bakanlığı, belediyeler, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, mülkiyeti idarelerde kalmak kaydıyla demirbaşlar, arazi ve ait binalar Bakanlığın/İdarenin izniyle kullanılır. Bununla beraber sahipsiz hayvanların bakılması, korunması ve gözetimi için yerel yönetimler sorumluluk ve yetkilerine ilişkin çalışmalar ile çevre ve insan sağlığı için meydana gelebilecek olumsuzluklara tedbirler alınması, İçişleri Bakanlığı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile eşgüdümlü hareket etmeleri, diğer

kuruluşlarında görüşünü alınarak Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikte dikkate alınır (md.6)

- Bütün illerde il hayvanları koruma kurulu, valinin gözetiminde, yalnızca hayvanların mevcut sorunları ve çözümüne ilişkin yine onların korunmasına yönelik toplanırlar. Bu toplantılara; Büyükşehir belediyesi, (büyükşehir olmayan illerde belediye katılım gösterir), il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il milli eğitim, İl çevre ve orman müdürü, Belediyelerin veteriner işleri müdürü, il veteriner hekimler odasından bir temsilci yine veteriner fakültesi olan alanlarda fakülte temsilcisi, valilik onayı ile seçilecek en fazla iki gönüllü kuruluştan insanlar son olarak, kurul başkanı gerekli görürse ilave kurum ve kuruluş yetkililerini alabilir (md.15).

- Hayvana çarpan biri o hayvanı ya kendisi ya da biri tarafından veteriner hekime götürmesini sağlamalıdır (md.21).

Hayvanlar ile alakalı idari cezalar incelendiğinde ise;

- Hayvan sahiplenilen insanların, bu hayvanlara uygun bakılmaması durumunda hayvan adetine 60 Türk lirası,

- Sahiplenilen köpek ya da kedinin yavru olması durumunda belediyece kayıt altına aldırmayan kimseye yavru adetine 300 Türk lirası,

- Sahipsiz hayvanların, güçten düşmüş olanları kanunda belirtilen koşullar haricinde öldüren kişilere hayvan adetine 600 Türk lirası ceza verilir (Demirci, 2022: 59).

Ayrıca: TBMM’de 9 Temmuz 2021’de Türk Ceza Kanunu ve Hayvanları Koruma Kanunu arasında değişiklik olmuştur. Buna göre; hayvanlara karşı, kötü muamele, cinsel istismar vb. haksızlıklar suç kapsamında sayılmış ve hapis cezası uygulaması getirilmiştir (md.12). Bir diğer açıdan; 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’na bakıldığında ise; belediye ve il özel idareleri hayvan hastalıklarının kontrollerinde ve onlara karşı mücadelede Bakanlığa yardımcı olmak zorundadır (md.4).

5.1.2. Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği

Bu yönetmelik 2006 yılında, Hayvanları Koruma Kanununa ilişkin detaylı hükümleri barındırmaktadır. Öncelikle yerel koruma görevlileri ve yerel yönetimlerin sahipsiz hayvanlara dair sorumlulukları yine sahipsiz hayvanların toplanması, rehabilite edilmesi daha sonrasında doğaya bırakılması, hayvanların kamu sağlığını tehdit edecek

konular dışında keyfi öldürülmemesine dair kriterleri belirleme gibi çeşitli amaçları içinde barındırmıştır. Hayvan sahiplerine köpek ve kedi gibi hayvanları kayborduğunda 7 gün süreyle belediyeye bildirme sorumluluğu yüklemiştir. Yönetmeliğin ilk kısmında, koruma kanununda belirtilenlere ek olarak tanımlar yapılmış sonrasında bazı teknik tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, belediyeler, il hayvan koruma kurulu, yine geçici özel bakım evi, sorumlu veteriner hekim ve il müdürlüğünün görev ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü kısımda güçten düşmüş ve sahipsiz hayvanların toplatılması bakımının yapılması ile geçici bakımevlerinin çalışma şartları diğer kısımda da konuya dair yetkili kişi ve kurumlar belirtilmiştir. Bunun yanı sıra geçici bakımevinin kurulacağı arazi ve malzeme gibi detaylarda mevcuttur (Kırışık ve Öztürk, 2021: 365).

Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018’de bir karar alarak; evde bakılan köpek, kedi gibi hayvanlara çip takılmasını zorunlu kılmıştır. Esasen çip uygulaması hayvanın türü, adı, ırkı, doğum tarihi, rengi, pasaport numarası, sahibinin adı, il, ilçe gibi önemli bilgileri bulundurmaktadır. Herhangi bir acil durumda bu veriler, ‘Ev Hayvanı Kayıt Sistemi’ ile kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Kaybolan hayvanın sahibine ulaşma ya da aşı takibi ile kolayca bulunmasını öngören mikroçip uygulaması, evcil hayvanların da sokağa terk edilmesinin önüne geçmeyi hedeflemiştir (www.cumhuriyet.com).

Tüm bunlar etrafında; bugün, genel itibarıyla hayvanlara çeşitli haklar getirildiği görölmektedir. Geçmişten günümüze bu haklar için bir iyileşme söz konusu olsa da yeterli gelmemektedir. Özellikle sahipsiz köpeklerin sayısı ve yaşam alanı gibi konular halen tartışma konusudur. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda ‘hayvan bakımevi’ olarak belirtilen yer Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliğinde “geçici bakımevi” olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte geçici bakımevi, hayvanların sahip bulanana kadar ya da alınan ortama geri götürölene değin rehabilite edileceği ve bu zaman zarfında geçici olarak kaldığı alan ya da yer olarak ifade edilirken (md.4/1/j), Koruma kanununda “Hayvan bakımevi: Hayvanların rehabilite edileceği bir alan (md.3/1/k) olarak belirtildiği görölmektedir (Kırışık, Öztürk, 2021: 365). 5199 sayılı Kanunda hayvan bakımevi için belirtilen tanımda alınan ortama geri götürme ve geçicilikten bahsetmese de Kanunun diğer maddelerinde bu durumun geçiciliği ve hayvanların gerekli işlemleri yapıldığı takdirde alındığı ortama geri bırakıldıkları belirtilebilir (Akkoyunlu, 2022: 11). Fakat bu kanun maddelerinin uyumsuz olduğu gerçeğini de değıştirmez.

5199 sayılı Kanun gereği sahipsiz hayvanlara “yakala- kısırlaştır- sal” metodu uygulanmaktadır. Bu metoda göre, sahipsiz köpekleri sırasıyla yakalanıp, kısırlaştırılıp sonrasında da alındığı yere geri bırakılmaktadır. Fakat bugün, bunu uygulayan ülkelerin çok olmadığı ve bu yönetmeliği sokak köpeği sayısının fazla olmadığı ülkelerde uygulanması gerektiği ifade edilebilir (Aydoğdu ve Oğuzhan, 2019: 2131). Oysaki bugün Türkiye’de sokak köpeği sayısı bir hayli artmaktadır.

Burada temel sorunlardan biri de sahipsiz köpeklerin esas sorumluluklarının belediye olarak sınırlandırması ve olası köpek saldırıları sonucunda yaralanan ya da ölen kişilerin bu durumda, belediyeye hizmet kusuru sebebiyle açılan maddi-manevi tazminat kararlarına boyun eğmeleridir. Böyle bir durum karşısında belediyeler, 5199 sayılı kanun sebebiyle bir şey yapamadıklarını söylemekte ancak sorun karmaşıklığını her geçen gün artırmaya devam etmektedir. 5199 sayılı kanun, sahipsiz hayvanlarla ve dolayısıyla sahipsiz köpeklerle alakalı sorumlulukları “mahalli idare-belediye” şeklinde yeniden düzenlemeli, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu il Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği tam olarak örtüşür hale getirilmelidir (Akkoyunlu, 2022: 59). Dolayısıyla; Türkiye’de hayvanlara dair gelişim süreci hızla ilerlese dahi birtakım iyileştirmelerin yapılması gerektiği söylenebilir.

5.2. DÜNYADA HAYVAN HAKLARI

Bugün uluslararası düzeyde, özelde sahipsiz köpeklere dair uygulamalara bakıldığında, hayvan hakları ile ilgili oldukça ayrıntılı düzenlemeye sahip birçok ülke bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Amerika, Hollanda, Norveç gibi ülkelerde sahipsiz köpekler toplatılıp ardından barınağa ulaştırılıyor ve eğer sahibi almazsa belirli bir süre ötenazi ile uyutuluyor. Bu uygulamayla birlikte, hem kısırlaştırılan köpeklerin sürekli bakımları yapılırken hem de hayvan sayılarında azalma görülmektedir. Yine özellikle; Hollanda, İsveç, Almanya, Danimarka, Belçika’da sahipsiz köpeklere zorunlu kayıt sistemi ile birlikte kalıcı olarak tanımlanması amacıyla mikroçip uygulaması kullanılmaktadır (AB,2011:5-7). Bu uygulamadan yerel otoriteler sorumlu tutulmuştur. Köpekler toplatılıp barınaklara yerleştirilmektedir. Diğer taraftan ötenazi uygulanmayan bazı ülkelerde bulunmaktadır. Bunlar; Almanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerdir. Bunun yanı sıra; ABD, AB üyesi ülkeler, Japonya, İngiltere, Avusturya ve İsviçre’de sahipsiz köpek sorunu bulunmamaktadır. Diğer ülkelerdeki bazı uygulamalar da şu şekilde belirtilebilir:

- İngiltere’de hayvanların hayvanat bahçesindeki durumundan evcil hayvanların korunmasına kadar birçok alanda geniş bir mevzuat bulunmaktadır. Örneğin; hayvanların cinslerine ve türlerine göre bir sene içinde ne kadar doğum yapabilecekleri de yasa kapsamında belirleniyor. Dolayısıyla bu ülkelerde köpeklere dair düzenlemeler ile onların refah koşulları sağlanmış durumdadır.

- Fransa’da, kayıt altına alma zorunluluğu olmasına karşın, uygulamada istenilen noktaya ulaşılamamıştır. Barınaklarda tutulan hayvanlar ya terk edilmiş ya da kaybolan hayvanlardan oluşmaktadır. Bunlarda belirli bir süre burada tutulmaktadır. Şayet belirli sürede sahibi bulunamazsa ya da sahiplendirilemezse veteriner hekim kontrolünde ötanazi uygulaması yapılabilmektedir.

- İtalya’da, sahipsiz hayvan sayısını dengede tutmak için kısırlaştırma işlemi uygulanmaktadır. Devletin rolü de popülasyonu dengede tutma ve hayvanların bakımının kontrolünü sağlamaktır. Fakat bazı bölgelerde barınak şartlarının yetersiz olması olumsuz sonuç yaratmaktadır.

- Birleşik Krallık, sahipsiz hayvanların sayısını kontrol etmek için kısırlaştırma yöntemine başvurmaktadır. Bunun yanı sıra; sahipsiz hayvanların toplatılmasını yerel yönetime bırakmıştır. Yine toplanan hayvanlar 7 gün süresince barınakta tutulup sahiplendirilmeye çalışılmakta, bunun olmadığı durumlarda ise ya ötanazi işlemi uygulanmakta ya da hayvan refahı kuruluşlarına gönderilmektedir.

- Polonya, hayvanların her türlü öldürme işlemini yasaklanmıştır (AB, 2011:6-7).

Olası kontrolü sağlayamayan; AB’ye yeni üye olan devletler ve İspanya gibi ülkelerde de sahipsiz hayvanların kontrolüne dair geniş yasal düzenlemeler vardır. Fakat mevzuatın uygulanmasında ciddi eksiklikler olduğu görülmektedir. Her ne kadar yasal düzenlemelerde iyileştirmeler yapılmaya çalışılsa dahi tam manasıyla uygulamaya yansımamaktadır. Dolayısıyla burada sahipsiz hayvan meselesi tartışmasını sürdürmektedir.

Cezai yaptırımlar söz konusu olduğunda ise Birleşik Krallık’ta hayvanlara kötü muamele edilmesi yasaklanmıştır. Sağlık koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır. İsveç’te kasıtlı olarak ya da dikkatsizlik sonucu bir hayvana acı çektirecek derece kötü muamele etme iki yıl süresince hapis cezası ve para cezası ile sonuçlandırılmıştır. Fransa’da ise hem sahipsiz hem de sahipli hayvanlara zarar verecek derece kasten yapılan davranışlar yasaklanmakta yapıldığı takdirde ise belli miktarda para cezası verilmektedir.

Bu miktar hayvana yapılan muameleye göre para cezalarını artırmaktadır. Bir diğeri İtalya da ise hayvanları lüzumsuz öldürme ya da kötü muamele de bulunanlara belli miktar para cezası ve 18 ay hapis cezası verilmektedir. Yine sahipli hayvanları terk eden sahiplere bir yıl süresince hapis cezası ve para cezası uygulanmaktadır. Son olarak; İngiltere’de de hayvanlara kötü şartlarda davranmaya hem hapis hem de para cezası verilmektedir. Sonuç olarak; söz konusu uygulamalar göz önüne alındığında, ülkemizde de buna benzer uygulamalar dikkate alınabilir (AB, 2011: 8-9).

6. SAHİPSİZ HAYVAN

Tarih boyunca farklı topluluklardaki insan-hayvan etkileşiminin, bütünleşmiş bir doğası vardır. Bu bütünleşme kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz süreçleri beraberinde getirmiştir. Geçmişten günümüze birçok farklı olayla karşı karşıya kalınmıştır. Bunlardan biri; 1910 yılında İstanbul’da gerçekleşen yaklaşık 80 bin köpeğin Silivri Adasına sürgün edilerek aç ve susuz ölüme terk edilmesi olayıdır (ww.haytap.com). Günümüzde bu tarz olumsuz olayların yaşanmaması adına, artış gösteren sahipsiz köpek popülasyonunu dengede tutmamız gerekmektedir. Bu durum yasal mevzuatta belli bir periyotta olmalıdır.

Türkiye’de mevcut yasal düzenlemede “sahipsiz köpek” terimine yer verilmemektedir. Nitekim “sokak hayvanı” kavramı da mevzuatta bulunmamaktadır. Ama bunun yerine Hayvanları Koruma Kanununda sahipsiz hayvan: Barınacak alanı olmayan ve herhangi bir insanın koruyuculuğunu, kontrolünü doğrudan üstlenmediği evcil hayvanlar (md.3/f) olarak tanımlanmaktadır. Sahipsiz hayvanlarla ilgili çalışmalar, 1991 yılına kadar belediyelerin sorumluluğuna bırakılmışken, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kurulmasıyla sahipsiz hayvanlarla ilgili plan ve denetim yine yasal çerçevenin hazırlanması konularıyla görevliyen, belediyelerde çıkarılacak yasanın uygulamasıyla sorumlu tutulmuştur. Sonrasında da Hayvanları Koruma Kanunu ve Hayvanları Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır. Söz konusu Kanunlar genel olarak, insan merkezli bakış açısıyla hazırlanmıştır. Yaptırımlarında da para cezası uygulanmıştır (Akbulut ve Çobanoğlu 2020: 14).

Bugün, sokak hayvanının özellikle sahipsiz köpeklerin tartışma yarattığı görülmektedir. Sorun olarak görülmesinin bir nedeni de sayılarının insan sayısı içinde hızla artış göstermesi ve bunun ile bağlantılı olarak kaynakların eksilmesidir. Bunun neticesi, sahipsiz köpekler kaynak yetersizliğinden ya da besin konusundan sorun

yaşamaktadır. Hem insan hem de hayvan bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Aydoğdu ve Meral, 2019: 2129). Sahipsiz köpek popülasyonunu etkileyen bazı unsurlar mevcuttur. Bunlardan bazıları; köpeklerin üreme kapasitesi, insanların davranışları yine köpeklerin besin gibi kaynaklara erişimi popülasyonun genişliğini etkilemektedir. Sahipsiz köpek popülasyonu genişlediği takdirde, habitat içinde sokak köpeği sayısında artış görülür. Özellikle bu artışın olduğu alanlar; çarpık kentleşme, boş arazi gibi yerlerdir. Sokakta bulunan köpekler, senede 5-10 yavrulama yapabiliyor. Tüm bunlar dikkate alındığında, sürekli bir kısırlaştırma işleminin olmaması ya da yürürlükte olan mevzuatın yeterli olmaması dikkate alındığında artış her geçen gün büyüdüğü söylenebilir. Başiboş köpek sayısı 10 milyon civarında olduğu söylenilmektedir (www.trthaber.com, 2022). Bu durum konunun ciddiyetini göstermektedir.

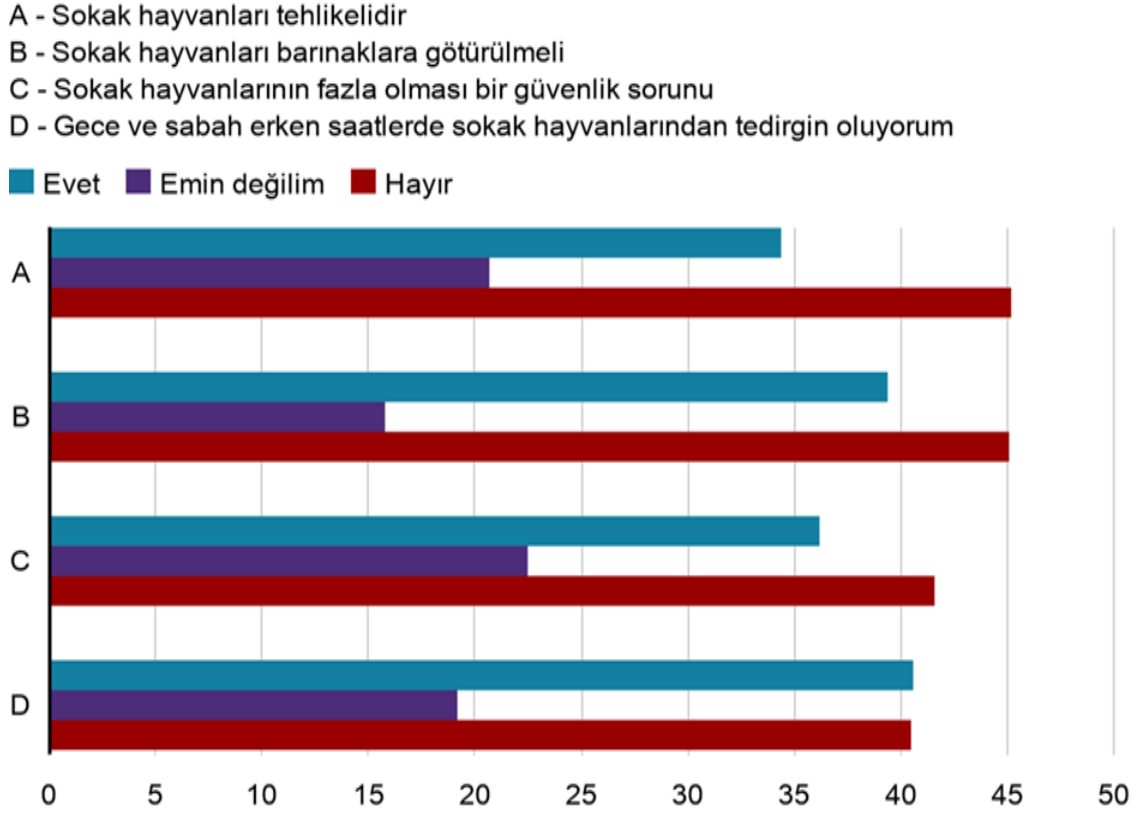
Sahipsiz hayvanlara dair tartışmalar sürmektedir. Sahipsiz köpeklerin tehlike saçtığına ilişkin Mersin MHP Milletvekili Olcay Kılavuz şu sözleri sarf etmiştir:

‘Başiboş sokak köpekleri, insanlarımızın yaşamı için tehdit olmaya, çocuklarımızın güvenliği için tehlike saçmaya devam etmektedir. Her geçen gün artan sokak köpeği nüfusu ve bunların saldırıları şehirlerimizi yaşanmaz hâle getirmektedir. Ölümlü trafik kazalarına sebebiyet vermiş sahipsiz sokak köpekleri âdeta bir güvenlik sorunu hâline dönüşmüştür. Yavrularımızın gözlerimizin önünde her an ölümle karşı karşıya olması, sorunun ciddiyetini ve çözümünü gerekli kılmaktadır. Çocuklarımızın parklarda ve bahçelerde gönlünce oynayacağı, insanlarımızın güven içerisinde yaşamlarını sürdürebilecekleri, sevgimizi her fırsatta gösterdiğimiz hayvanların da dikkate alınacağı bir çözüm elzemdir. İnsanlarımızın bu konudaki haklı talepleri karşılanmalı, bakanlıklar ve belediyeler iş birliğiyle bu ciddi sorun mutlaka çözüme kavuşturulmalıdır. Kaybedecek bir an bile yoktur’ (www.tbmm.com, 2022).

Görüldüğü gibi sahipsiz köpeklere dair olumsuz bir görüş ifade edilmektedir. Bir diğer görüşte ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan’ı Murat Kurum bir TV programında sahipsiz hayvanlarla alakalı şu ifadeleri kullanmıştır: *‘Bir genelge yayınladık. Belediyeler bu hayvanları alacaklar, bakımlarını yaptıktan sonra aldıkları yere bırakacaklar. Bunların sokakta olmasının hiçbir zararı yok. Tehlikeli türler ise tasmaş ve maskesiz dolaşmayacak. Bizim yaklaşımımız bu. Bunun dışında neyi eleştiriyorlar bilmiyorum’* (www.doğruhaber.com- Şubat14 2022). Görüldüğü gibi sahipsiz hayvanların yaşam alanının barınaklar olmadığı ve sokakta yaşamlarının sorun olarak görülmediği belirtilmektedir. Fakat bir gazete haberinde Başiboş Köpek Sorunu Platformu raporunda; 2022’de sahipsiz köpeklerin saldırdığı 13 kişinin öldüğünün 20 kişinin de köpektan kaçarken trafik kazasında yaşamını yitirdiği ifade edilmiştir (www.yenişafak.com, 2023). Yine Cumhurbaşkanı hayvanların yerinin barınaklar olduğunu, sokaklarda hayvanın olmaması gerektiğini belirtmiştir. Fakat Türkiye’de

1300'ün üzerinde belediye bulunmasına rağmen yaklaşık 250 civarında hayvan barınağı olduğu belirtilmektedir. Daha önceki yıllarda bu sayının daha az olduğu da ayrıca söylenmektedir (BBC,2022). Dolayısıyla söylemlerin birbiriyle örtüşmediği görülmektedir. Bir diğer durumda da İçişleri Bakanlığı anketinde sahipsiz hayvanlar sorun olarak yansımamıştır.

Şekil 1. 2022 Yılı İçişleri Bakanlığı Sokak Hayvanları Anketi

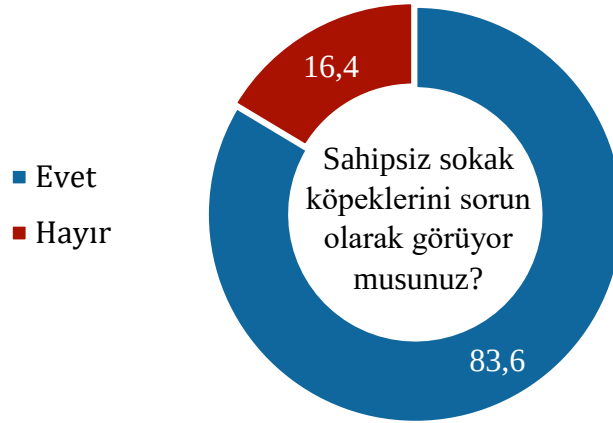

Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60947128>

Mart 2022’de, 1105 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen, “Sokak Hayvanlarına Bakış” başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye’de vatandaşların %34,3’ünün sokak hayvanlarını tehlikeli bulduğu yönündedir. Sokak hayvanlarının barınaklara götürülmesini isteyen %38, sokak hayvanlarının fazla olmasının, güvenlik sorunu olduğunu düşünen %37 iken, gece veya sabah erken saatlerde sokak hayvanlarını tehlikeli bulan yaklaşık %42 oranında bir kesim bulunmaktadır (BBC, 2022).

Bir diğer açıdan: 2007-2019 yılları arasında kısırlaştırılan hayvan sayısı, aşılanan hayvan sayısı ve sahiplendirilen hayvan sayısında bir dengesizlik olduğu bununla birlikte göre 2007-2019 yılları içinde kesilen idari cezalarda bir artış söz konusu olduğu belirtilebilir (TBMM, 2019: 77- 80).

Şekil 2. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi

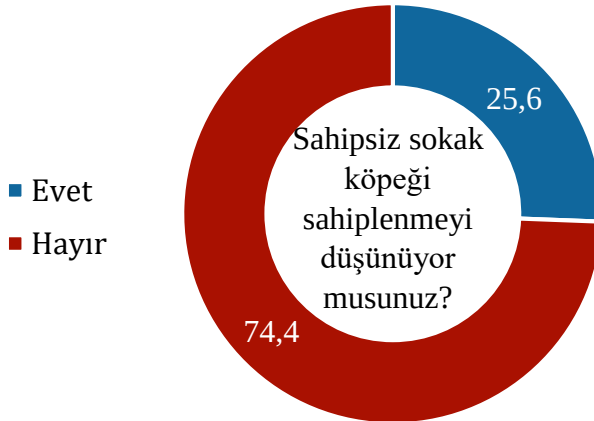
Kaynak: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sokak-kopekleri-kamuoyu-arastirmasi-859616.html>

Şekil 3. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi

Kaynak: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sokak-kopekleri-kamuoyu-arastirmasi-859616.html>

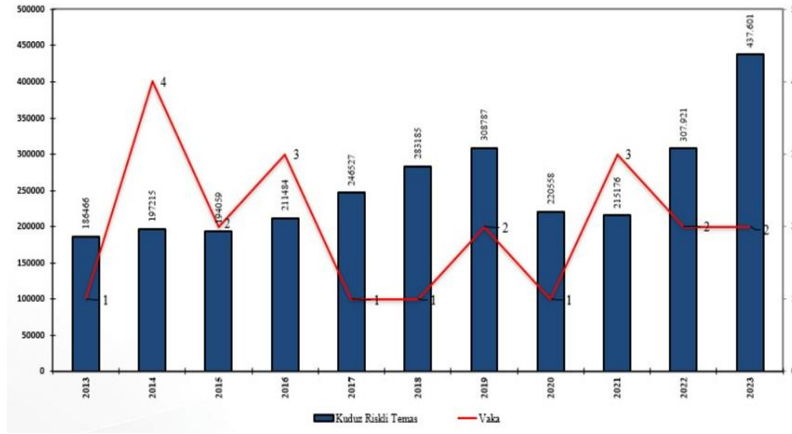
Şekil 4. 2023 Yılı İletişim Başkanlığı "Halkın Nabzı" Anketi

Kaynak: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sokak-kopekleri-kamuoyu-arastirmasi-859616.html>

İletişim Başkanlığı 18 Ekim- 8 Kasım 2023 tarihleri arasında sahipsiz köpeklerle ilgili “Halkın Nabzı” başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre, “Sahipsiz sokak köpeklerini sorun olarak görüyor musunuz?” soruna katılımcılar %83,6 evet yanıtını verirken, %16,4 hayır yanıtını vermiştir. Bir başka soruda ise katılımcılara, “Bu sorunun çözümü için nasıl bir yol izlenmeli?” sorusuna %80,4 barınaklara yerleştirilmeli, sahiplenilmeyen ve hasta olanlar uyutulmalı şeklinde yanıt verirken, %18,4 kısırlaştırılarak mevcut yaşam alanına bırakılmalı yanıtını vermiştir. Bir diğer soruda, “Sahipsiz sokak köpeği sahiplenmeyi düşünür müydünüz?” sorusuna katılımcılar, %74,4 hayır cevabını verirken, %25,6 evet yanıtını verdiği görülmüştür.

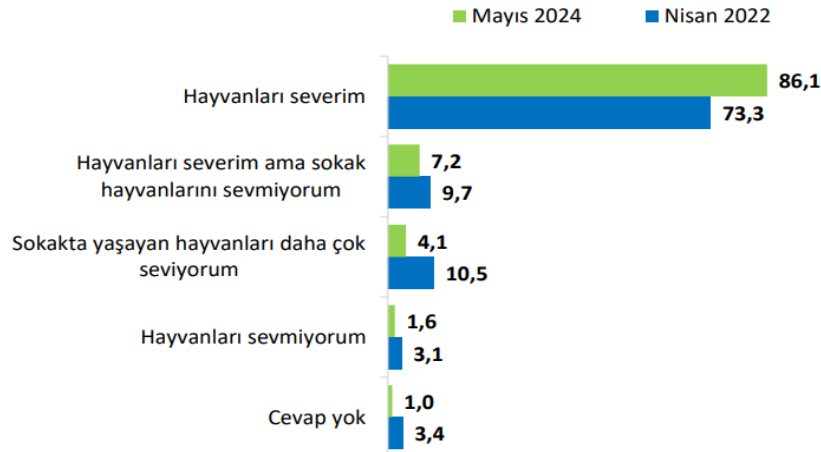
Şekil 5. Sağlık Bakanlığı Kuduz Riskli Temas ve Vaka Sayıları, 2013-2023

Kaynak: <https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/zoonotik-ve-vektorel-hastaliklar-db/Dokumanlar/Istatistikler/kuduz-vakalari.jpg>

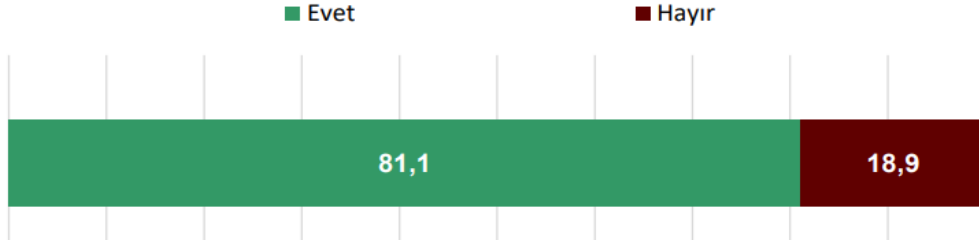
Türkiye’de kuduz riskli temas ve vaka sayılarının görüldüğü özellikle kuduz riskli temas sayılarının 2023 yılında bir artışa doğru gittiği belirtilebilir.

Şekil 6. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Genel Olarak Düşündüğünüzde Hayvanlara Karşı Tutumunuz Nasıldır?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması

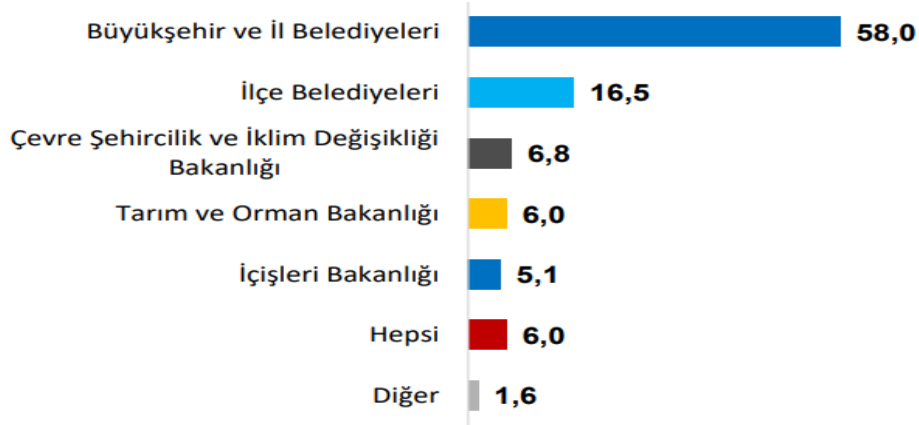
Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Araştırması

Şekil 7. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sokak Köpekleri ile İlgili Bir Sorun Olduğunu Düşünüyor musunuz?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları

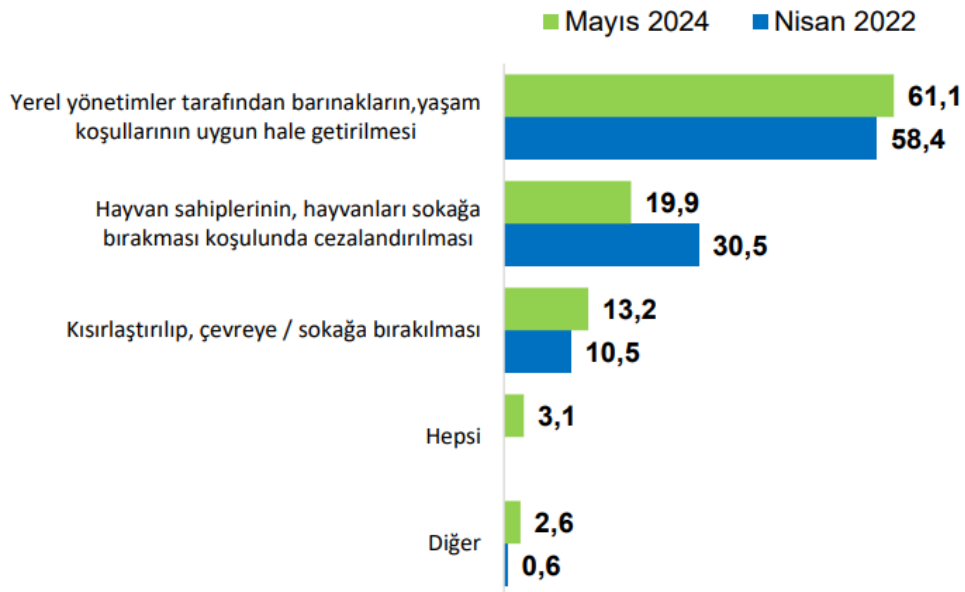
Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Araştırması

Şekil 8. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sizce Bu Sorun Kimin Sorumluluğundadır?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları

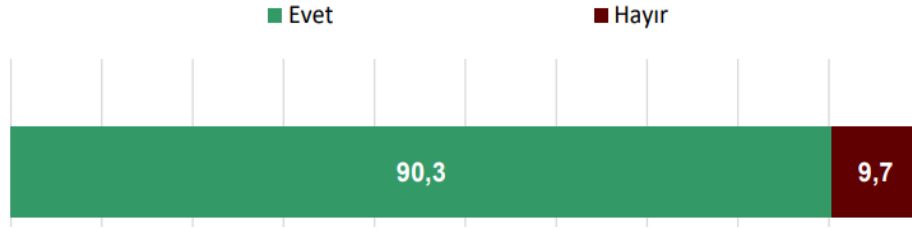
Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Araştırması

Şekil 9. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Sorunları Aşağıdaki Yöntemlerin Hangileri ile Çözülebilir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması

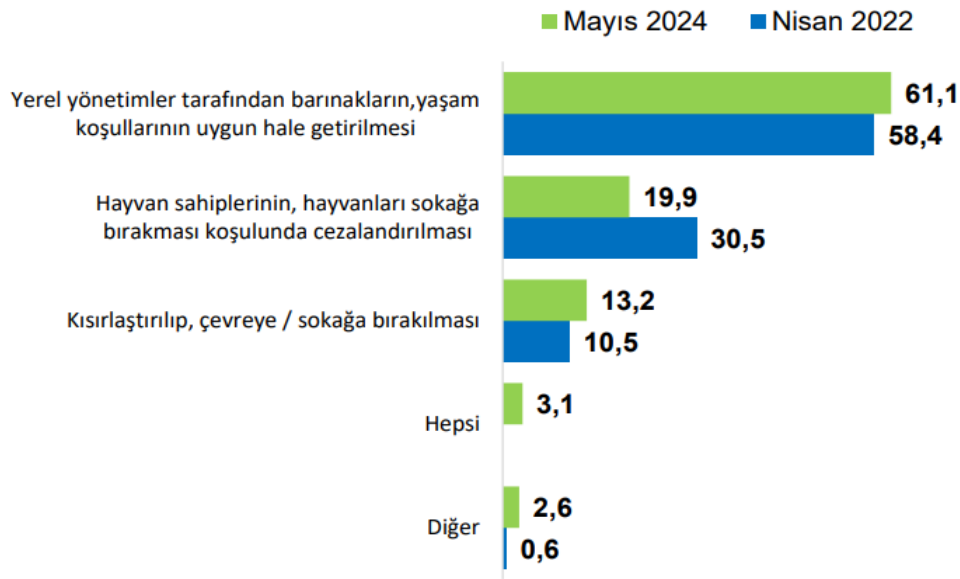
Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Araştırması

Şekil 10. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Köpeklerinin Barınma ve Bakımı için Yeni Barınaklara İhtiyaç var mı?” Soruna İlişkin 2024 Mayıs Yanıtları

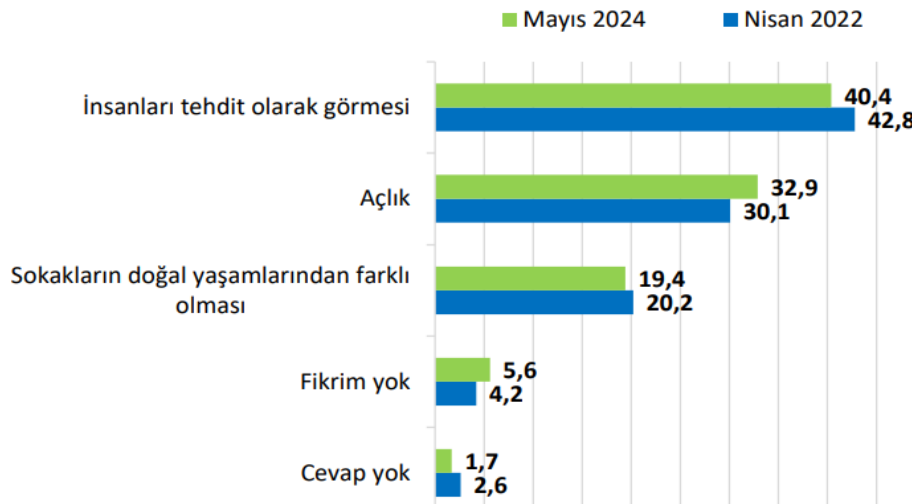
Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 Araştırması

Şekil 11. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Sorunları Aşağıdaki Yöntemlerin Hangileri ile Çözülebilir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması

Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Araştırması

Şekil 12. Türkiye’nin Nabzı Araştırması “Sizce Sokak Hayvanlarının Saldırma Nedeni nedir?” Soruna İlişkin 2022 Nisan- 2024 Mayıs Yanıtlarının Karşılaştırılması

Kaynak: Optimar Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Türkiye’nin Nabzı Mayıs 2024 ve 2022 Nisan Anketi

Optimar Araştırma ve Danışmanlık şirketinin yaptığı “Türkiye’nin Nabızı 2024 Mayıs Araştırması” başlıklı çalışması 15.05.2024-25.05.2024 tarihleri arasında 26 ilde 18 yaş ve üzeri toplamda 2000 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde, “Sokak Hayvanlarına Karşı Sorumluluk ve Algı Araştırması” başlıklı çalışması 26 ilde 23 Nisan-28 Nisan 2022, 18 yaş ve üzeri toplam 1847 kişi ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Buna göre katılımcılar, “Genel olarak düşündüğünüzde hayvanlara karşı tutumunuz nasıldır?” sorusuna ilişkin katılımcılar Mayıs 2024 tarihinde %86,1 “Hayvanları severim”, Nisan 2022 tarihinde ise %73,3 oranında yanıtlamışlardır. “Sokak köpekleriyle ilgili sorun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna ilişkin 2024 Mayıs ayında katılımcılar, 581,1 “Evet”, %18,9 “Hayır” yanıtını vermiştir. “Sizce bu sorun kimin sorumluluğundadır?” sorusuna ilişkin 2024 Mayıs ayında katılımcılar %58,0 “Büyükşehir ve il belediyeleri”, %16,5 “İlçe belediyeleri”, yanıtını vermişlerdir. “Sizce sokak hayvanlarının sorunları aşağıdaki yöntemlerin hangileri ile çözülebilir?” sorusuna ilişkin 2024 Mayıs’ta %61,1 2022 Nisan ayında ise %58,4 oranında katılımcılar, “Yerel yönetimler tarafından barınakların yaşam koşullarının uygun hale getirilmesi” cevabını vermişlerdir. “Sizce Sokak Köpeklerinin Barınma ve Bakımı için Yeni Barınaklara İhtiyaç var mı?” soruna ilişkin 2024 Mayıs ayında katılımcılar, %90,3 “Evet”, %9,7 “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Öte yandan, %19,9 Mayıs 2024 %30,5 Nisan 2022 yılında katılımcılar, “Hayvan sahiplerinin hayvanları sokağa bırakması koşulunda cezalandırılması” yanıtını vermişlerdir. “Kısırlaştırılıp çevreye/doğaya bırakılmalı” %13,2 Mayıs 2024 %10,5 Nisan 2022 yılında yanıt verilmiştir. Son olarak, “Sizce sokak hayvanlarının saldırma nedeni nedir?” soruna ilişkin %40,4 Mayıs 2024 %42,8 Nisan 2022 yılında “İnsanları tehdit olarak görmesi” yanıtını, %32,9 Mayıs 2024 %30,1 Nisan 2022 “Açlık” yanıtını, %19,4 Mayıs 2024 %20,2 Nisan 2022 “Sokakların doğal yaşamlarından farklı olması” yanıtını vermişlerdir.

7. SAHİPSİZ KÖPEKLERİN TÜRKİYE SERÜVENİ

Resim 1. Gaziantep Asiye Ateş Pitbul Saldırısı

Kaynak: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/gaziantep-te-kucuk-asiyeye-pitbull-saldirisi-davasinda-tutuklu-saniklara-tahliye,YpeoouLaq0akUMoQ2TJ3Pg>

Gaziantep Şahinbey İlçesi Beştepe Mahalle'sinde 22 Aralık 2021'de 4 yaşında Asiye Ateş isimli bir kız çocuğu 2 pitbull cinsi köpek tarafından saldırıya uğramıştır.

Resim 2. Kayseri'de Sahipsiz Köpek Saldırısı

Kaynakça: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-kayseride-sokak-kopeklerinin-saldiridigi-2-liseliden-1i-oldu-41073087>

Kayseri'nin Hacılar İlçesi Akdam Mahallesi, Kışla Sokakta iki lise öğrenci Mehmet Özer (14) ve Hacı Ali Tuğrul (14) yaklaşık 25 köpeğin saldırısına uğradı. Mehmet Özer parçalanarak yaşamını yitirirken, arkadaşı Hacı Ali Tuğrul ise yaralandı.

Resim 3. Zonguldak'ta Sahipsiz Köpeğe İşkence

Kaynakça: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/zonguldakta-sokak-kopegine-iskence-gozlerini-dagladilar,QcpG8fdUqhpNOOlm90w>

Zonguldak'ın Alaplı İlçesinde sahipsiz bir köpek yaralı halde bulundu. Köpeğin iki gözünün dağlandığı ve ayaklarından yaralandığı görüldü. Köpeğin o halini gören vatandaşların, sahipsiz köpeği Alaplı Belediyesi Sokak Hayvanları Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi'ne götürdüğü görüldü.

Resim 4. İstanbul'da Sahipsiz Köpek

Kaynakça: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/kopekten-korkup-yola-atladi-yasam-mucadelesini-kaybetti-595264.html>

İstanbul Büyükçekmece'de kaldırımda yürüyen Ekrem Binak adlı şahıs yolda yürürken yanından geçen sahipsiz bir köpeğin havlamasıyla korktu ve o refleks ile yola fırladı o anda oradan geçen bir araba Ekrem Binak'a çarptı. Hastaneye kaldırılan şahıs günlerce süren tedavinin ardından kurtarılamadı.

Resim 5. Fatih’te Köpek Saldırısı

Kaynakça: <https://www.hurriyet.com.tr/video/fatihteki-kopek-saldirisinda-olen-ayhan-ozcelik-topraga-verildi-42508460>

İstanbul’un Fatih İlçesi Sümbül Efendi Mahallesi’nde, Ayhan Özçelik (40) isimli bir şahsın sokakta yürürken 9 sahipsiz köpek tarafından saldırıya uğradığı görülmüştür. Hastanede yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtarılamamıştır.

Resim 6. Sahipsiz Köpeğe İşkence

Kaynak: <https://www.cnnturk.com/turkiye/otomobilin-arkasina-bagladigi-kopegi-surukledi-841684>

Fethiye- Antalya Karayolu Bekçiler Mahallesi yakınlarında, kimliği belirsiz bir kişi tarafından, aracın arkasına iple bağlanan bir köpek sürülerek çekilmiştir. Öte yandan, olayı çeken ve olayı işleyen şahsın kimliği ile alakalı herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Hiç şüphesiz sahipsiz köpeklerle ilgili birçok tartışma gündeme gelmektedir. Geçmişte belirli mekanlarda kendilerine yer edinen ve insanlarla bir arada yaşam süren sahipsiz köpeklerin, günümüz koşullarında rahat bir şekilde beslenme, barınma koşullarına sahip olmadıkları görülmektedir. Nitekim kentleşmenin etkisiyle, insan nüfusu arttı ve kaynaklar azalmaya başladı. Mevcut durumda, sahipsiz köpekler insan yardımı olmaksızın kendilerine yetmemektedir. Bu çerçevede onların, uygun bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmesi ve insanların uygun koşullarda kent içinde yaşam

sürdürmeleri için sahipsiz köpeklerin barınak kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Çünkü, barınaklar onlar için uygun koşullarda bakılacak bir alanı onlara tahsis eder.

8. HAYVANLARI YENİDEN DEĞERLENDİRMEK

Bu başlıktaki hayvanlarla ilgili genel tartışma, Zoopolis Hayvan Haklarının Siyasal Kuramı adlı kitap esas alınarak oluşturulmuştur. En temelde çoğu tartışmanın, üç ana ahlaki boyut içinde şekillendiği görülmektedir. Bunlar: Ekolojik yaklaşım, temel haklar yaklaşımı ve refahçı yaklaşım olarak nitelenebilir. Özelde bu yaklaşımların hiçbiri hayvanlara olan tutumu değiştirmek yeterli olamamıştır. Bu durumu aşmak için çeşitli çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır. Bu çözüm önerilerinden biri de insan haklarının ana ilkeleri göz önüne alınarak; liberal demokratik adalet ile ilişkilendirilerek yeni bir ahlaki tema oluşturmaktır (Donaldson ve Kymlicka, 2016: 11). Ayrıca hayvanlara dair ahlaki değişimin, insan- hayvan ilişkisinin belirgin örüntülerini değiştirerek yeniden oluşturmaktır. Yeni ahlaki değişimin örüntülerinin bazılarını şu şekilde sınıflandırabiliriz:

- Evcil hayvan: Vatandaşlık kuramı
- Yabani hayvan: Egemenlik kuramı
- Liminal hayvan: Yerleşimcilik ilkesi

8.1. EVCİL HAYVAN

En temelde, hayvanların vatandaş olarak görülmemesinin sebebi, vatandaşlık görüşünün siyasal katılım üzerine şekillenmesidir. Bu yönüyle vatandaşlık fikrinin, insanları belli egemenlik haklarına ve belirli toprak parçasına sahip, siyasi failliğin farklı yönlerini olağan kıldığı söylenebilir. Fakat bilinmelidir ki, hayvanların vatandaşlık statüsü zihinsel gücüne değil, sınırları belirli siyasi toplulukla kurdukları bağa göre şekillenir. Bununla birlikte; vatandaşlık yaklaşımı topluluğun tüm üyelerinin eşitliğini savunurken bu hakkın önceliğini evcil hayvanlardan başlamak olduğu belirtilir.

8.2. YABANİ HAYVAN

Yaşam içinde her ne kadar evcil hayvanlar insanlara karşı savunmasız görölse de yaban hayvanları da insanlara karşı savunmasız olabilmektedir. Bu durum kendini; doğrudan zarar, kasti olmayan zarar, habitat eksikliği ve olumlu müdahale yürütme (Donaldson ve Kymlicka, 2016: 173) şekillerinde göstermektedir.

Topluluk halinde hüküm süren insan ve hayvan doğası, siyasi ilişkilere uygun tanımlama yaparak ilerleme kaydedebilir. Bu ilişkileri ifade etmenin etkin bir yolu, yaban hayvanlarının topluluk içinde egemenlik oluşturduğu ve insan egemen toplulukların ilişkilerinin uluslararası adaletin yasalarıyla çözüme kavuşacağını savunmaktır. Egemenlik kuramı, hayvanlara birtakım ahlaki sorumlulukları üstlendirir. Bu yönüyle egemenlik düşüncesinin belirli tehdit türleri ve çıkarları olduğu belirtilebilir. Ayrıca; Egemenlik kuramının temel esası mülksüzleştirmektir (Donaldson ve Kymlicka, 2016: 199).

Sonuç olarak kısaca bahsedilen, evcilleştirilmiş hayvanlar için öne sürülen, eşit vatandaşlık ilkesi ile yaban hayvanlarına egemenlik kuramı farklı bir fikir sunmaktadır. Bunlara istinaden; konu ile daha bağlantılı olduğu düşünülen, liminal hayvan kısmını inceleyelim.

8.3. LİMİNAL HAYVAN

Liminal hayvan ne evcilleştirilmiş ne de yaban hayvanı, ikisi arasında bir konuma sahip olan için nitelenir. Bu yönüyle onların, insan yerleşimine uyum sağlayabildiklerini ve sayılarının her geçen gün arttığı bilinmektedir. Bu görüşlerin aksine liminal hayvanlar kimi zaman, insan yerleşimini ihlal eden ve yerleşim alanlarında hakkı olmayan istilacılar ya da yabancılar olarak da damgalanmaktadır. Bunun olağan sonucu ise insan-hayvan etkileşiminde bir çatışma hali oluşmasıdır. Onlardan ya yer değiştirme ya da toplu tuzak ile yok etme çalışmaları yürütülür.

Liminal hayvanların, insan yaşamına ait olmadığı fikri tartışmasını korusa da şu bilinmektedir. Bugünün çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Bu hayvanların çıkarlarını korumanın bir yolu onlara vatandaşlık vermektir. İnsanlarla birlikte bir yaşam söz konusu olursa, onların bizler ile birlikte egemenlik süren, eşit vatandaşlar olduğu savı kabul görmüş olur. Liminal hayvanlar evcilleşmemiştir, bu sebeple de insanlara güvenmez ve doğrudan temastan kaçınmaya çalışırlar. Dolayısıyla liminal hayvanlar ne insan alanında eşit vatandaşlar ne de kendi alanlarında egemenler haldeler. Bu durumda bu hayvanları kendi hallerine de bırakma söz konusu olmaz. Artık hayvan-insan ilişkisine dair yeni bir fikre ihtiyaç vardır. Bu ilişkiyi temellendirmenin en olağan yolu yerleşimcilik fikrinden geçer. Liminal hayvanlar, insan gruplarının eşit yerleşimcileridir. Onlar çoğu zaman insanlarla yaşarlar, fakat bizden birileri değildir (Donaldson & Kymlicka 2016: 235).

Hayvanlara yerleşimcilik fikrinden ısrarla bahsederken, bu durumun bazen insanlar içinde geçerli olabileceğinden söz etmek gerekir. Şöyle ki, kimi zaman insanlar için bile yerleşimcilik fikrine ihtiyaç duyulmaktadır. Onlar; etrafındaki toplumla liminal bir bölgede ikamet eden, topluluk içinde yaşayan fakat tümüyle vatandaşlık hakkına sahip olmayan bazı göçmen mevsimlik işçiler, mülteciler gibi soyutlanmış yapılar olarak ele alınabilir.

Liminal hayvanların dışarıdan getirdikleri hastalık, kötü davranış gibi insanı tehdit eden unsurlar olmaktadır. Hatta bu durum “yabancı istilacılar” olarak da nitelendirilmektedir. Colin Jerolmack “Güvercinler nasıl sıçan oldu?” adlı makalesinin bir bölümünde güvercinlere ve serçelere karşı değişen davranışların listesini çıkarır ve haşerelere, kuşlara gösterilen tavrın ve dilin bugünün göçmen, eşcinsel ve evsizlere karşı olan tavrı yansıttığını ileri sürer. Yani burada, istenmeyen insanlar istenmeyen hayvanlarla eşit gösterilerek damgalanmış olur (Donalson & Kymlick, 2016: 237). Burada Goffman’ın damga kavramına değinmekte fayda var. Ona göre damga, bir ilişki türüdür. Damgalı, ötekiyle olan ilişkisinde onu itibarsızlaştıran bir yere sahiptir. Ona göre damga üç farklı şekilde oluşur. Biri bedensel, fiziki deformasyon diğeri doğal olarak kabul görmeyen yani ahlaksızlık ve inançtan kaynaklı algılanan bireysel karakter bozukluklarıdır. Bunlar; alkolizm, eş cinsellik, intihara girişim, radikal siyasi davranışlar vb. gruplardır. Son olarak ise din, ırk ve ulus gibi farklılıklardan kaynaklı etnolojik damgalardır. Bunlar farklı çevrelerden ve aileden dolayı etkilenilmiş olabilmektedir. (Goffman, 2014: 33).

En temelde liminal hayvanlara sunulan yerleşimcilik fikrini kavramsallaştırmanın yeni adımları da olabilmektedir. Bunlar: Fırsatçı, niş uzmanları, tanıtılmış egzotikler, vahşi hayvanlar şeklinde sıralanabilir.

- Fırsatçı gruplar, insanlarla aynı alanda yaşamayı başarmış, kendilerini geliştirmiş ve sayıca çoğalmayı başarmış yüksek uyumlu türlerdir. Onlar değişen koşullara hızla adapte olabilen hem şehir hayatında hem de yaban hayatında yaşayabilirler. Mesela yaban çakalları da vardır, şehirli çakallar da. Netice itibarıyla, şöyle söylenebilir: Kent yaşamını iyi bulurlar ise kent bulmazlarsa yaban hayatına geri giderler.

- Niş uzmanları, çevrelerindeki değişikliklere diğer türlere nazaran daha savunmasızdırlar. Onlar, insan eylemlerinin eski şekillerine uyumludurlar, bu uyumun

devamını getirebilmek için ise insan gruplarına bağımlı hale gelmişlerdir. Yani buradan bir niş uzmanının, hızla değişikliklere uyum sağlayamadığını ve yeni bir yere kolayca geçemediği belirtilebilir.

- Tanıtılmış egzotik hayvan, kimi yaban hayvanları gibi yaşam sürerken kimi de insanların değiştirdiği çevreye adapte olurlar. Bunların bazılarına örnek verilirse; hayvanat bahçesindeki hayvanlar ve dışarıda serbest dolaşan tavşanlar, kurbağalar gibi türler örnek gösterilebilir.

- Vahşi hayvanlar, evcilleştirilmiş hayvanlara ve onların doğrudan insan otoritesinden kaçan türlere denilmektedir. Bunlardan ilk akla gelen, terk edilmiş ya da kaçmış köpek ve kedi gibi hayvanlardır. Köpekler ve kediler diğer uyumlu hayvanlar gibi terk edilmiş binalarda yaşayarak ve küçük hayvanları avlayarak vs. insan yerleşimine yakın durma eğilimindedir. Onlar, insanlara kati olmayan ve esnek şekilde bağımlı olmaya yatkındırlar. Ama onlar bazı bireylerde daha yakın ilişki kuracaklardır. Mesela; kediler ve köpekler, onları besleyen insanlara belirli ilişki biçimleri kurmaya başlar.

Vahşi evciller olarak da nitelendirilen bu hayvanların sayıları çok fazla olduğu düşünülmektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde bu hayvanlarla ilgili tartışmalar sürmektedir. Kimileri öldürülmelerini kimileri uyutulmasını kimisi kısırlaştırılmasını istemektedir. Yani liminal hayvanlarla yaşama süreçlerinde köpeklere ne yapabileceği hususunda giderek yükselen bir tartışma söz konusudur. Özellikle kırsal ve şehir çevrelerinde yayıldıklarında, varlıkları doğal ekosisteme zararı dokunan yabancılar olarak görülürler. Tabi bu her zaman aynı değildir. Vahşi hayvanlar, ekosistem içindeki etkileri çoğu durumda değişiklik de gösterebilir (King 2009'dan akt. Donldson, Kymlicka, 2016: 248).

Netice itibarıyla, liminal hayvanlar çeşitli sebeplerden ötürü insanlarla bir arada yaşam sürmeye başlamışlar ve daha geniş insan gruplarıyla da bir dizi etkileşim içinde olmuşlardır. Bu etkileşim sonucu şehir yaşamıyla kendilerini alıkoyamamış ve karmaşık bir durumda kalmışlardır. İnsan-hayvan ilişkisinin karmaşıklığı için yeni bir modele ihtiyaç duyulmaktadır, yerleşimcilik fikri bu ihtiyacı bir nebze karşılamaktadır.

Sonuç olarak; liminal hayvan olarak ele alınan grubun içerisine sahipsiz köpekler de dahil edilebilir. Çünkü onlarda ne tam evcilleştirilmiş ne de tam yaban hayvanıdır. Hal böyle olunca günümüzdeki insan-hayvan etkileşiminin sınırlarının nerede başlayıp nerede sonlanacağını kestirmek bir hayli zordur. Yerleşimcilik fikri çözüm olarak

sunulmaya çalışılması, ne denli etki yaratır ya da ne denli doğru bir çözüm olur bilinmez. Ama şu bilinmelidir ki sayısı artan insan popülasyonu nasıl dengede tutulmaya çalışılıyorsa, sokak köpeği popülasyonu da sayı artışı olduğunda o şekilde dengede tutulmalıdır. Aksi takdirde sürü halinde dolaşan ve kendilerine mesken alanı belirlediği her yeri, yaşam alanı tayin eden bir grupta karşı karşıya kalınacaktır.

9. KENT

Kent eskimiş site ya da şehir anlamına gelir. Batı dillerine Latince yurttaşlık kavramından geçer. Bu yönüyle kent, tarımsal dışı üretimin yapıldığı hem tarımsal olmayan hem de tarımsal üretimin ele alındığı, kısmi teknolojik gelişmişliğe göre heterojenlik, büyüklük ve birleşme düzeyine ulaşmış yerleşim yerine denir (Bal, 2006'dan akt. Kıray, 1972: 1). Kentin yerine de sıkça kullanılan fakat aynı anlamda kullanılması tartışma yaratan şehir kavramı da kenti anlama açısından önemlidir. Nitekim Maunier'ye göre şehir, 'nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler, vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur' (Yörükkan 2016: 47). Weber'e göre kent, bir veya birden fazla yerleşim alanının bütünü olan görece kapalı bir yerleşim yeri olduğu belirtilir (Bal, 2006: 133). Yine kent, süreç boyunca toplumun ne olduğunu ve nasıl yaşadığını belirleyen; kültürel, sosyal vb. aşamalar bütünüdür (Nas, 2021: 73).

Kentlerin genel özelliklerine bakıldığında; kent, çeşitli sosyo-ekonomik sınıflar, etnik gruplar, kültür ve meslek gruplarını kapsar. Yine sosyal mesafe açısından birbirlerinden uzak fakat mekan bakımından yakın oldukları bilinir. Yani kent alanları, özgür ve bireyselliğin yoğun olduğu bir çevredir. Kentte insanlar arasındaki ilişkiler rasyonel ve formel kanunlarla düzenlenir. Ulaşım ve yol imkanları ile sınıflar arasında sosyal hareketlilik üst düzeydedir. Kentler, sosyal-kültürel değişimin yoğun yaşandığı, sosyal ilişkilerin kolaylıkla sağlandığı alanlardır. Kent gerek sağlık, bilim, ekonomik imkanlar, eğitim, sanat vb. alanlarda gelişmiştir. Bunun yanı sıra anomi (kuralsızlık), alkol, uyuşturucu bağımlılığı, yabancılaşıma, suç işleme vb. bakımdan sorunları da beraberinde getirmektedir (Yörükkan, 1968'den akt. Bal, 2006: 42-43).

Sosyologlar için kent sınırları belirlenmiş mekan içinde varlık kazanmış toplumdur. Özellikle Chicago ekolünün temsil ettiği ekoloji, mekan üzerindeki dağılımlarla insan davranışları arasındaki ilişki konusunda, hala bitip tükenmek bilmeyen bir çalışma alanı açmıştır. Unutulmamalıdır ki: İçinde yaşanılan mekan, sadece

eylemlerimizin ve hareketlerimizin sürdüğü bir alan değildir. Kişiliğe ve eylemlere de şekil verir. Her toplumsal mekan, algılanan ve yaşanan, teorik ve pratik gibi birçok unsuru barındıran, çok sayıda hareketi olan durağan olmayan bir sürecin sonucudur. Yani her toplumsal mekanın bir tarihi bir ruhu vardır (Lefebvre, 2014: 133).

Kent yaşamına dair farklı isimler çeşitli şekillerde konuyu ele almıştır. Bunlardan Georg Simmel, Metropol ve Zihinsel Yaşam adlı makalesinde kent hayatının herkesin yoğunlaştığı bir kişilik tipi yarattığını belirtir. Bu durum kent yaşamının karmaşıklığını, çıkarını ve hızını artırır. Kent insanı duygusal değil akılcı davranır. Bu sayede zihinsel ayrıcalık kazanmış olur. Ayrıca büyük kentlerde özgürlüğün beraberinde getirdiği keyfi bir yaşamın yoğun olduğu bu durumun ise bir süre sonra kişiyi bıkmış bir hale dönüştürebileceğini öngörür (Simmel, 1903: 318).

Chicago okulunun üyesi olan Louis Wirth, kültüre yönelmiştir. Wirth, klasik çalışması olan “Bir Yaşam Tarzı Olarak Kentleşme”de, kentlerin heterojenliğinin, nüfusun yoğunluğunun ve büyüklüğünün kişisel etkileşimlerin seyrekleşmesine ve coğrafi çeşitliliğin yükselmesine sebep olduğunu ifade eder. Wirth’e göre, kent sadece günümüz insanına daha fazla yerleşim ve iş olanakları sağlayan bir alan değil, aynı zamanda farklı yerlerini kendine yönelten, çeşitli bölgeleri, etkinlikleri ve insanları bir dizayna getiren siyasal, kültürel ve ekonomik yaşamı önde tutan ve denetleyen bir konumunda olan yerdir (Wirth, 2002: 78). Kent uzun süren değişimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Kent kıra göre sayıca fazla olmasıyla birlikte kişilerin düşünceleri, kültürel yaşamları ve meslekleri gibi birçok farklı etkeni beraberinde getirmiştir. Kentte kurulan ilişkiler yüz yüze olsa da bu ilişkiler yapay, geçici ve parçalıdır.

Robert E. Park- Ernest W. Burgess, Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışları Üzerine Öneriler adlı eserinde de şehrin üç temel aşamadan oluştuğunu görmüştür. Bunlar; ekolojik, ekonomik ve kültürel aşamalar şeklindedir. Bu aşamalar kent ortamını kırsaldan ayıran davranışları üretir. Yani şehir insanın doğasını yeniden yaratır ve her şehir, kendi yapısına göre kişilik özelliklerini üretir. Buna göre insan, şehirde farklı kırsalda farklı şekillerde ele alır. Bu değişiklik yalnızca kent ve kır arasında değil şehrin iki yeri arasında da belirir. Bu doğrultuda her şehir sakininin istese de istemese de o parçayla oluşturmuş olduğu farklı birer sosyal alanı bulunur (Burgess & Park, 2015: 285).

Sonuç olarak; kente dair tanımlamalar her bir düşünür ve her bir alan için farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar kenti anlama açısından önemli bir bakış sunmaktadır.

9.1. KENT SOSYOLOJİSİ

Kent, belli bir merkezden çevreye doğru yayılan ve birbiriyle yarışma halinde olan aynı zamanda farklı yapıdan meydana gelmiş karmaşık bir bütündür. Buna istinaden, hayvan ve bitki ekologları, tabi düzenin nüfus birikmesine bağlı olarak değiştiğini belirtmişlerdir. Ekolojik teoride, bu alanların, belli bir merkeze göre oluşmasından ve bu ekolojik düzenin tanımlanmasından, istila, merkezden uzaklaşma, ard-ardalık ve ayrılma gibi birkaç süreç üzerinde durulmuştur. Bu süreçlerin hem o alanların oluşmasında hem onların kültürel alanlar halini almasında, hem de ekolojik düzenin, her an bozulma endişesi içinde bulunan kararsız denge koşullarına bağlı olan değişimlerde önemli etken olduğu belirtilir. Belli bir yaşam alanı içinde yaşayan canlıların sayısı, tabii kaynakların imkanlarını sınırladığı zaman, tabi denge bozulmakta ve türler arasındaki ilişki dinamiklerini yerinden etmektedir. Bu değişim neticesinde yaşama yeri ya salgın ya da açlık vb. olaylarla, istila sürecini başlatmaktadır. Canlıların bir bölümü, yerlerinden ayrılarak başka alanları istila etmekte ve bu istila, istila eden türün hakimiyetine, istila edilenlerin ise azalmasına ve ortadan yok olmasına sebep olmaktadır. Bu şekilde, yeni bir denge kurulmaktadır. İşte ard-ardalık kavramı da bu yeni yerleşme grubunun dengesiz halinden denge haline geçişindeki değişim sürecinin farklı evrelerini mekan ve zaman içindeki gidişatını belirtmek için kullanılmış bir kavramdır. Yani istila bir toprağı değiştirme ise ard arda tümüyle hepsini değişmedir. Doğa dengesizlik halinden denge haline, ardından tekrar dengenin bozulmasına ve yeni bir denge halinin oluşmasına doğru sürekli bir değişim ve gelişim gösterir (Yörükan, 2016: 75-83). İşte bu karmaşa halinin kent içinde, sahipsiz köpekleri etkilediği ve dengesini bozduğu belirtilebilir.

Yeni yerleşim yerleri kendine göre nüfusu olan bir alan olduğu için, yaş, kültür ve meslek, kültür gibi faktörlerde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ekolojik anlamda ayrılma kavramıyla ilişkilendirilir ve genelde ekonomik olarak ele alınırken, normalde coğrafi, psikolojik veya sosyal olarak nitelendirilir. Klasik ekolojide de istila, ard arda, ayrılma gibi kavramlar önemli yer alırken kültürel anlamda yer vermemesi eleştiri almıştır.

Louis Wirth kent sorunlarını, bir zihniyet ve şahsiyet sorunu olarak görmüştür. Wirth'e göre değişimler kişilerin dünya görüşü ve hayat tarzına bağlıdır. Bu değişimler üç farklı şekilde sınıflandırmaktadır. Bunlar: Büyüklük, yoğunluk ve heterojenliktir.

- **Büyüklük:** Kişilerin sayısı arttıkça, kişiler arasında farklılık da artmaktadır. Buna bağlı olarak; ekonomik, sosyal statü ve ırka vs. göre birbirinden farklılaşmış gruplar ortaya çıkarmıştır.

- **Yoğunluk:** Yaşam alanı sabit fakat nüfus yoğunluğu arttığı takdirde bir farklılaşma söz konusu olmuştur. Bunun neticesinde yoğunluk, sosyal yapıyı karmaşık bir hale büründürmüş ve kişiler arasında bir iş bölümü düzeni oluşturması sebebiyle kişileri uzaklaştırmıştır. Bu durumda, farklı yerleşim yerlerine yerleşen farklı sosyo-ekonomik sınıflar meydana gelmiştir. Pek çok farklı insanın bir arada dar bir mekan içinde yaşaması, sinir gerginliklerinin ve ruhsal bozuklukların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Şehir çevresi içinde ruh hastalıklarının, intiharların fazlalığı bu yoğunlukla alakalıdır.

- **Heterojenlik:** Kişilerin farklı kültürel ve sosyal gruplara, meslek, fikir, sosyal yardım gruplarına aynı esnada katılmasını sağlamıştır. Kişiler tek bir gruba bağlı kalmamış, farklı gruplara katılmak zorunluluğu hissedilmiştir. Bu durum bireyde, parçalı bir şahsiyet yapısının oluşmasına neden olmuştur (Yörük, 2016: 84-86).

Tümüne bakıldığında görülmektedir ki insan ekolojisi çalışmaları, kenti tanıma açısından oldukça önemlidir. Buna bağlı olarak, insan kent yaşamı içinde belirli faktörlere bağlı kalarak yaşamını sürdüremediği ve zaman içinde sürekli bir dönüşüm geçirdiği ifade edilebilir. Yine bu süreçte sahipsiz köpek olgusunun kent yaşamı içinde sabit bir yaşam süremedikleri, kentin dönüşümü ile birlikte insanlar kadar onların da bu durumdan etkilendiği belirtilebilir.

10. KENTİN SAHİPSİZ KÖPEK SORUNLARI

Günümüz kentleşme olgusu, sanayileşme ve nüfus artışının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle düşünüldüğünde kentleşme olgusu, birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunlar; altyapı problemi, gürültü, stres, işsizlik, konut problemi, hızlı nüfus artışı, sağlık hizmetindeki yetersizlik gibi sosyo-ekonomik etkilerinin yanında; çevre üzerine su kirliliği, hava kirliliği gibi olumsuz etkileri de göstermiştir. Kentler bir taraftan çevre sorunlarını oluşturan yapıların başında gelirken, bir taraftan da çevre sorunlarının sık görüldüğü yerleşim yerlerini meydana getirmektedir. Yoğun nüfus,

altyapı, ulaşım, trafik vb. çoğu çevresel sorun karşısında yerel ve merkezi yönetimlerin uygulamaya kalktıkları çoğu yanlış politikaların eklenmesi, kentlerin çevresel sorunlarını hızla artırmıştır.

Artan nüfus ile birlikte hayvanların yaşam alanı konusu tartışma haline gelmiştir. Kent içinde insan-hayvan etkileşiminin sınırları sarsılmaya başlamıştır. Hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yol açtığı değişimler sonucunda insan tabiattan kopmuştur. Yıllar süren tabiata uyma ve tabiatı kendine uydurma çabaları neticesinde, tabiatla kendisi arasında kurduğu dengeyi bozmuştur. Bu durumda kendine yapma bir çevre inşa etmiştir. Bu çevrede de kendine sorunlar üretmiş ve hayvanları yaşam alanının içerisine dahil etmemiştir (Yörük, 2006: 163).

Ayten Alkan, İstanbul ilinde yaptığı bir çalışmada sahipsiz köpeklerin, tek kullanımlık hayvanlar olarak ele alındığını ve modern zamanda yapılan temizlemenin bir yolu olarak sahipsiz köpeklerin kimi kesim tarafından sorun olarak algılandıklarını belirtmiştir. Onlar şehir içinde insanoğluya birlikte yaşamak yerine, hak ettikleri alanların dışında kaldığından bahsetmektedir (Alkan, 2016: 623).

Kent ve çevre üzerindeki uygulamaların ekonomik güç ve yerel-ulusal düzlemde siyasi iradenin tutumunun etkili olduğu belirtilebilir. Bu açıdan; kent yönetiminin uygulayacağı kararların, yasal mevzuatın, siyasi yetkinin ve genel politikanın seyrinde devam edeceği belirtilebilir. Kent yönetimi, çevresel sorunlarının yanında kentten sebep sorunlarla baş etmede merkezi yönetimin yasal düzenlemesi, tutumu ve genel politikalarının etkin olduğu belirtilebilir (Güven, 2017: 1060). Bunun yanı sıra özellikle gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik kalkınmanın daha önemli olduğu düşünüldüğünde, çevre sorunlarının ihmale uğrayabildiği ve göz ardı edilebildiği söylenebilir. Bu ülkeler öncelik olarak; istihdam yaratan politikaları ve ekonomik kalkınmayı temel ilke edinir (Ertürk, 2011'den akt. Güven, 2017: 1060). Bununla birlikte göz ardı edilen ve öncelik verilmeyen çevresel sorunlar bu tarz ülkelerde zamanla daha çok sorun halini aldığı söylenebilir.

Kentsel sorunlarla başa çıkmada kent yönetimi genellikle, bu işi yerel yönetimlere bırakmaktadır. Yerel idareler kısmına dahil edilen belediyeler bu konuda oldukça önemli bir payı oluşturmaktadır. Fakat kent yönetimi söz konusu olduğunda, kent konseyleri, sendikalar, sivil toplum kuruluşları ve merkezi idare gibi kuruluşlarında çoğu doğrudan veya dolaylı olarak kent yönetiminde etki yarattığı belirtilebilir. Bu sebeple bu

tür kuruluşlarında dahil olmasının yararlı olacağı belirtilebilir. Kent yönetiminde yeterli söz hakkı olmayan ve mali gücü olmayan yerler sorunun çözümünden ziyade engel olur.

Günümüz dünyasında daha güvenilir, daha yaşanabilir daha iyi bir çevre için, kentlinin taleplerini göz önünde bulunduran, kentli ile bir arada olan, kentin sorunlarına sağduyulu çözüm üretebilen yerel yönetimin etkin bir kent yönetimiyle mümkün olabileceği sonucuna varılabilir.

11. GÜVENLİK

Güvenlik, toplumsal yaşam içinde düzenin aksamadan, yasakların ihlal edilmeden sürmesine denir (TDK: 2022). Güvenlik, bireylerin rahat bir şekilde yaşam sürmesi, emniyeti anlamına gelir (Aksoy, 2007: 15). Güvenlik kişilerin, kültür, ekonomi, sağlık vb. alanlarının tümüne karşı duyulan memnuniyet, yaşam kalitesi standardı olarak ifade edilebilir (Pektaş, 2003: 23).

Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisinde, fizyolojik ihtiyaçlardan sonra güvenlik ihtiyacını söylemekte ve kişilerin güvenlik ihtiyacı sağlanmadan bir sonraki adıma geçilemeyeceğinden bahsetmektedir. Yani yaşam içinde, güvenlik ihtiyacı önemli bir paya sahiptir ve güvenlik ihtiyacı karşılanmadan kişinin, kendine saygı, sevgi, aidiyet gibi ihtiyaçları karşılamak pek mümkün görülmemektedir. Güvenlik ihtiyacının kişinin kendini rahat hissetmesine yardımcı olur (Kula ve Çakar, 2015: 197).

Esasen, güvenlik ihtiyacının bireyin kent yaşamında önemli bir paya sahip olduğu belirtilebilir. Buna bağlı olarak; güvenli bir yaşamın ilk koşulunun, her bireyin kendisini günlük hayatı içinde güvende hissetmesi olduğu belirtilebilir. Bir diğer koşulun ise, kişinin içinde bulunduğu ortamın, güvenli bir hale gelmesi yani toplumsal güvenliğin sağlanmasıdır (Peyam,2018: 644). Başka bir açıdan bakıldığında kişinin, güvenli ya da güvensiz olduğu, kişinin haline, zamanına, topluma, mekana kültürel yapısına ve sosyo-ekonomik vb. faktörlerine göre farklılık göstermektedir. Güvenlik algısı kişinin, öznel bakışına göre değişkenlik gösterip, tam manasıyla nesnel bir durum olmaktan ibaret sayılamayacağı belirtilebilir (Çelik, 2018: 60). Tabi burada genel-geçer bazı güvenlik unsurlarının her kişide aynı olabileceği fakat bazı durumlarda güvenlik algısının, farklı şekillerde görülebileceği ifade edilebilir.

11.1. KENT GÜVENLİĞİ

Kentler; insanların güvenli biçimde yaşama isteğinin bir ürünü olan mekânsal yerleşimlerdir. Tarih boyunca insan ihtiyaçlarından biri olan güvenlik, kentleşmeyle

birlikte önemini artırmıştır. İnsanlar korunma amacıyla kentleri kurmuşlar ve kentte kurdukları yaşam şekliyle kendilerine güven sağlamışlardır. Kent yerleşimi, güvenlik ihtiyacının yoğun hissedildiği mekanlardır. Çünkü hızlı nüfus artışı, farklı kültür ve yaşam biçimlerinin kente yerleşimi, kenti heterojen hale getirmiştir. Bu durum, sağlıklı kentleşmeyi meydana getirmiş ve kentlerin güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır.

Güvenli kent denildiğinde, sadece suç oranlarının düşük olduğu kent akla gelmemelidir. Güvenli kent bireylerin, kendilerini rahat hissettikleri ve kentin, herhangi bir zamanında ve herhangi bir yerinde güven duydukları alanlardır. Yani günün belirli saatinde, rahatça yürüyüş yapma imkanı tanıyan bir alanı sağlayan yerdir de denebilir. Güvenli kenti sağlayacak tüm gayretler, güvenli kent yaklaşımı veya kavramı olarak belirtilebilir. Kentsel güvenliğe neden olan faktörler arasında çevre sorunları, trafik kazaları, kontrolsüz sahipsiz köpeklerin durumu, intihar sayısı vb. gibi birçok değişken sıralanabilir (Gündüzöz, 2016:344). Bu bağlamda, güvenlik ve emniyetin hayat kalitesini etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

Her kent farklı büyüklüğü ve gelişmeyi gösterir ve karmaşık bir yapıya sahiptir. İnsanlar kent içinde kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, kaliteli fiziksel bir çevre, güvenlik, konut, ulaşım, dolaşım, sağlık gibi birçok haklara sahiptir. Süreç boyunca kentler, yaşam seviyeleri, yaşam biçimi vb. unsurlarla farklı gereksinim göstermişlerdir (Avrupa Kentsel Şartı: 1996: 5). İnsanlar, farklı dönüşümler geçirmiş ve kent güvenliği de bu dönüşümlerden payını almıştır (Gökulu, 2010: 211). Ayrıca, dönemin koşullarına göre, kentsel güvenlik algısında da değişimler yaşanmıştır.

Kentler, insanların yoğun göç aldığı ve hareketliliğin yoğun yaşandığı alanlardır. Fakat günümüzdeki dönüşümler kentsel alanların kontrolünü azaltmıştır. Yine bu dönüşüm sebebiyle, kentlerde oluşabilecek herhangi bir suç olgusu ve karışıklık önem kazanmıştır. Buna bağlı olarak; kentler artan fırsatlar ve tehditler neticesinde şekillenmeye başlamıştır (Aksoy, 2007: 11). Kent yaşamı bu karmaşa içinde kendine düzenli kentler oluşturmak amacıyla, belli birtakım yasakları da beraberinde getirmiştir. Çünkü artık kent içinde hem insan hem de hayvan zarar görmektedir.

Kent güvenliğine dair Avrupa Kentsel Şartı'nda, güvenliğin her kesim tarafından endişe barındırdığını ve bir yerleşim yerinin orada yaşayanların güvenliğini sağlamadan, suç korkusunu en aza indirmeden tam manasıyla yerleşim hakkını elde edemeyeceğine değinir (Pektaş, 2003: 20). Kent içinde başlı başına suç gibi kabul edilenlerin yanı sıra;

evre kirliliği, gecekondulaşma vb. unsurlarında kent güvenliğini tehdit ettiği belirtilir. Buna istinaden, Avrupa Kentsel şartı'nda öngörülen kentli haklarını gerçekleştirilmesi, kent içindeki yaşam kalitesini de büyük ölçüde artırdığı söylenebilir. Bunun olağan sonucu ise hem suçlardan arındırılmış hem de sağlıklı bir evre oluşmasıdır (Pektaş, 2003: 23). Bu unsurların hepsi günümüzde sahipsiz köpeklerin kent içindeki yerine de etki etmektedir. Sağlıklı bir kent ortamı hem insan hem de hayvanlar açısından rahatlık sağlayabilir. Yine kent yaşamının kalitesini artırmak, insanların ve canlıların huzuru için önem arz etmektedir.

Bugün kentleşme, biyo-çeşitliliğin zarar görmesine sebep olurken, sahipsiz köpeklerin yaşam alanlarını da tehlikeye atmakta ve çoğu alanı sınırlandırmaktadır. Onlar, kent içinde yapma bir evre içinde uygunsuz koşullarda yaşamaya mahkum edilmektedir. Kentleşme ile kentin yapısında değişen teknolojik, siyasi, sosyal ve kültürel değişimler ile sahipsiz köpekler zarar görmektedir (Tandoğan, 2022: 1888). Oysaki Türk toplumu 19. yüzyıla kadar sahipsiz hayvanları, kentin birer parçası olarak kabul görmüştür. Fakat 19. yüzyıla beraber kentleşmenin, Batı ile ilişkilerinin artmaya ve geleneksel toplum yapısını zedelenmeye başlaması, sahipsiz hayvanlarla kurulan ilişkiyi değişirmiş, sahipsiz hayvanlar kent içinde uygun koşullarda yaşamını sürdürememiştir (Tandoğan, 2022: 1887). Bugün kent içinde, sahipsiz köpeklere uygun koşullar sağlanamamaktadır. Onlar yeterli beslenme, barınma koşullarına sahip değillerdir. Kent içinde, insan-hayvan ilişkisinin dengesi bozulmuştur. Hem insan hayvana hem de hayvan insana zarar vermektedir. Bunun olağan sonucu, kentleri güvenlik tehdidine kadar sürüklemektedir.

Güvenli kent içinde sokak köpeği meselesi ayrıca tartışma konusu haline gelmektedir. Buna bağlı olarak; sahipsiz köpeklerin sokaklarda güvenlik tehdidi oluşturmadığı aksine batı gibi ülkelerde bile görülmeyen, insan-hayvan ilişkisinin olduğu belirtilmektedir. Buna göre, Türk kültürü içinde sahipsiz köpekler önemli bir paya sahiptir ve şehirde ip dışında bir şey takılmadan ve serbestçe dolaşabilmektedirler. Yani şehir içinde hayatın birer parçası olarak algılanmaktadırlar. şehrin belirli bölgelerinde de insanlar onlara köpek mamaları ve su tasları bırakmaktadırlar (Felix, 2015'ten akt. Alkan, 2016: 616).

Bir diğer açıdan değerlendirildiğinde ise, sahipsiz köpekleri şehrin içinde fazlalık görülmekte veya tehcir edilmekte ya da ormanın boş arazilerine götürülmektedir. Yani onlar, şehir içinde insanlarla rahat bir şekilde yaşam alanı sağlayamamaktadır. Bauman'ın

atık kavramı sahihsiz köpekler için adeta kullanılmış durumdadır (Alkan, 2016: 623). Çünkü, şehirde birer fazlalık olarak yabancı olarak ele alınırlar (Altıntaş, 2010'dan akt. Alkan, 2016: 624).

Bu makalenin 2016 yılında yayınlanmış olması ve aradan geçen süreçte sahihsiz hayvanların, şehir içinde sorun olarak görülmeyip sayılarında artış gözlenmesi göz önüne alınması gerekmektedir. Diğer bir açıdan, onların damgalanmış birer hayvan ya da birer atık olarak görülmesi kabul edilebilir bir durum değildir.

Kentleşmeyle birlikte, artan nüfus ve betonlaşmanın etkisiyle sahihsiz hayvanlar özelde sahihsiz köpekler olumsuz etkilenmiştir. Bu durum onların, yaşam alanlarını daraltırken aynı nedenlerle artan teknolojik gelişme ve trafik hacminin etkisiyle artan trafik sorunları hayvanların yaşam sahasını daraltmaktadır. 1993 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada motorlu taşıtlar yüzünden %82 memeli hayvan ölmüş. Yine görülmektedir ki motorlu taşıtlar nedeniyle, ulaşım yolu üzerinde ölen hayvanların 6 milyonu köpek 26 milyonu kedi oluşturmaktadır (Roadkill, 2007'den akt. Tandoğan, 2022:1886). Kentleşme boyunca kent ortamında oluşan teknolojik, siyasal değişim, ekonomik ve kültürel değişim ile değişen kent yönetim uygulamaları sahihsiz hayvanların algılarını değiştirmiştir (Tandoğan, 2022: 1886).

Kamusal alanların ve şehir sokaklarının yönetimi; şehir içindeki mahallelerin güvenliği için önemli bir role sahiptir. Bu durum yalnızca yerel otoritelerin rolü değildir. Fakat geneli böyle olduğu söylenebilir. BM-Habitat Güvenli Kentler Programı kapsamında yerel otoriteler ayrıca önemlidir. Güvenli Kentler Programı sistematik bir güvenlik stratejisi yaklaşımı içinde yerel otoriteleri desteklemektedir. Yerel otoritelerin desteklenmesi belirli bileşenlerden meydana gelmektedir. Bunlar;

- Güvensizliği önleyecek farklı yerel kuruluşlar belirlemek
- Kamusal bir öncü tarafından yerel güvenlik ortaklığının oluşturulmasını sağlamak
- Kent ve mahalle düzeyinde güvenlik ve emniyet konularını ölçme ve anlama
- Kentsel güvenlik stratejisi ve yerel suçu önleme planı geliştirme
- Suçları önlemek için sosyal sorumluluk ve sosyal bağlılık düzeyinde sorumlulukları geliştirmek için belli planları oluşturma ve stratejisini uygulama

- Yerel kurumları, sivil topluma ve ceza adalet düzenine dahil eden katılımcı bir güvenlik stratejisinin kurumsallaşması

- Güvenlik durumunu kontrol etmeye yönelik düzenlenen BM öncülüğünde konferanslar (Gündüzöz, 2016: 351).

Güvenli bir kent için, güvenli konut inşası, güvenli sokaklar, plansız kentleşmenin önlenmesi, açık-yeşil alanların ve sosyo-kültürel alanların uygun bir şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir. Kentsel mekan ile ilişkili olmak kaydıyla güvenli kentin maddeleri şu şekilde belirtilebilir:

- Yaşanılan mekanın benimsenmesi
- Yaşanılan mekanın yaşam kalitesinin olması
- Yaşanılan mekana ekonomik ve sosyal yatırım
- Yaşanılan mekanla ilgili insanlarda olumlu algının oluşması
- Yaşanılan mekanda kullanılmayan evlerin olmaması
- Yaşanılan mekanda karışıklığın ve hareketliliğin çok fazla olmaması
- Yaşanılan mekanda çok fazla çöküntü alanının olmamasına dikkat edilmesi
- Suç unsuru barındıracak mekanlara fırsat verilmemesi
- Mekanda ışıklandırmanın yeterli olması
- Yaşanılan mekanda kör noktaların çok olmaması (Ataç, 2007: 17-20'den akt. Çallı, 2012: 18).

Bu bakış açısı güvenli bir kent inşasında önemli bir bakış açısı sunabilir. Yine Avrupa Konseyi'nin kentsel politikaları dikkate alınarak oluşturulmuş, Avrupa Kentsel Şartı'nda ise, kent güvenliğinin oluşturulması için,

- Suç önleme ve güvenlik politikasının, kanuni bir yaptırıma dayanmasına önem gösterilmesi.

- Yerel güvenlik politikasında alınacak olan kararlar da hem kapsamlı bilgilere hem de güncel bilgilere yer veriyor olmasına dikkat edilmesi.

- Kent güvenlik politikasının etkili bir şekilde uygulanması için; yerel halkın ve emniyet güçlerinin yardımlaşması sağlanmalı.

- Yerel güvenlik politikasının temel unsuru oluşturan, mağdur kimselerin kollarlanması gerekir.

- Yaşam alanında sorunlar yaşanmaması için, yerel yönetimler bu konuda çevre kalitesini iyileştirmek, kaynak kullanımını daha kullanılabilir hale getirmek daha sağlıklı ve temiz yerel üretimi sağlamak yine doğal yapıları korumak ile sorumludur (Avrupa Kentsel Şartı,1996).

Bunlara bağlı olarak; kent yaşamının güven oluşturmaları için, üç faktör oluşturulmuştur. Bu bileşenler;

- Bağdaştırıcı güvenlik,
- Önleyici güvenlik,
- İnsan güvenliği

şeklinde belirlenmiş ve bu üç bileşen arasındaki bağlantı güvenli kentin tanımını oluşturmuştur. Buna göre, hacmin geliştirilmesi ve daha kullanışlı tasarım modellerinin oluşturulması, sosyal sermayenin ve toplumsal katılımın iyileştirilmesi, kişilerin sorumluluklarının belirlenmesi ve rollerinin genişletilmesi ve toplumun ihtiyaçlarına uyumlu, onlara cevap sağlayabilen, bütünleyici koşulların oluşturulması gerekmektedir (Frevel, 2006'dan akt. Aksoy, 2007: 11).

Yukarıdaki belirtilenlere istinaden, güvenli kentlerde beklenenlerden birinin, insan hak ve özgürlükleri yanında dayanışma hakları olarak ele alınan, çevre hakkı ve kent hakkı uygulamalarının ortaya konulması yine daha iyi bir çevrede, planlı bir kentsel mekan sağlama açısından, kentsel yaşam kalitesini artırılması, önemli bir paya sahiptir (Torunoğlu, 2009). Dolayısıyla, bugün güvenli kent kavramının tek bir açıdan ele alınmayacağı içinde birçok bileşeni bir bütün olarak sağlaması gerektiği belirtilebilir.

Günümüzde kentsel güvenlik sorunlarının çözümünde, farklı kültürel, ekonomik ve sosyal birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır (Kaypak, 2016: 42). Her kent içinde, farklı grupları farklı dinamikleri barındırmaktadır. Fakat, genel-geçer kabul görülen bazı koşulların sağlanması, kentsel güvenliğin oluşmasını sağladığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Gün geçtikçe sayıları bir hayli artan sahipsiz köpekler tartışma konusu haline gelmiştir. Araştırmanın konusu, toplumsal sorun olarak düşünülen sahipsiz köpeklerle Afyonkarahisar halkının nasıl baktığıdır. Çünkü bir tarafta sahipsiz köpekleri sorun olarak gören bir kitle mevcutken diğer tarafta sahipsiz köpekleri sorun olarak görmeyen bir kitle mevcuttur. Sahipsiz köpekleri sorun olarak gören, başıboş köpek sorunu platformu gibi yapılar yine diğer tarafta hayvana hak iddia edip yaşam alanı olduğunu belirten hayvan hakları savunucuları bulunmaktadır. Burada amaç, her iki bakış açısı etrafında sahipsiz köpeklerle dair algıları tespit etmektir. Problem ise bu iki bakış göz önünde bulundurulduğunda, sahipsiz köpeklerin sorun teşkil edip etmediğidir.

2. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ

Son zamanlarda farklı platformlarda da karşılaşılan ve sayıları her geçen gün artmakta olan sahipsiz köpekler farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bir kesim sokakların onlar için yaşam alanı olduğunu, onlara müdahale edilmemesi gerektiğini aksine hak verilmesini iddia ederken, bir kesim olası tehlikelerde sokaklarda risk teşkil ettiğini belirtmektedirler. Burada amaç, her iki bakış açısını değerlendirmektir. Bu çalışmayla birlikte, sahipsiz köpeklerin gerçekten de sorun olarak görülüp görülmediğini anlaşılmış olacaktır. Bu bağlamda:

- Toplumsal bir sorun olarak görülen sahipsiz köpeklerin sorun olarak algılanıp algılanmadığını ölçmek ve bu bağlamda onlara, çözüm önerisi üretmek.
- Sahipsiz köpeklerin nasıl daha iyi koşullarda barınabilir bunun üzerine çalışmak.
- Sahipsiz köpeklerle dair yeterli mevzuatın, çözümün olmayışı problem yaratıyor mu buna bakmak.
- Sahipsiz köpekleri tehlike olarak gören kesim ile tehlike olarak görmeyen kesim arasındaki ortak ve farklı noktalar nelerdir, bunlar neye göre değişkenlik göstermektedir?

Bu gibi unsurlar, çalışmayı anlama açısından yan argümanları oluşturacaktır.

Tezin önemi: Günümüzde sıkça karşılaşılan gerek sosyal medya gerek haber kaynakları gibi birçok mecrada görülen sahipsiz köpekler, iki şekilde gündeme gelmektedir. Çalışmanın önemi, bu iki bakış açısı etrafında farklı ve ortak yönlerinden bir değerlendirme sunacak olmasıdır. Böylelikle sahipsiz köpeklerin sokaktaki yaşam alanının sorun olup olmadığı da irdelenmiş olacaktır. Araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Afyonkarahisar halkı sahipsiz köpekleri bir problem olarak görmektedir.
- 2) Kentte yaşayanlar için sahipsiz köpekler tehdit oluşturmaktadır.
- 3) Sahipsiz köpekler farklı meslekleri farklı biçimlerde etkilemektedir.
- 4) Sahipsiz köpekler çalışan kadın ve çalışmayan kadını farklı biçimlerde etkilemektedir.
- 5) Sahipsiz köpekler engelli, yaşlı ve çocukları olumsuz etkilemektedir.
- 6) Kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpekleri olumsuz etkilemektedir.
- 7) Sorumluluğu üstlenen kurumun net olmayışı sorunun çözümünü olumsuz etkilemektedir.
- 8) Sahipsiz köpekler halkın spor (yürüyüş, koşu vb.) yapmasını engellemektedir.
- 9) Türkiye özelinde Hayvanları Koruma Kanunu ile Uygulama Yönetmeliği arasındaki fark sorunun çözümünü iyice karmaşıktırarak olumsuz etkilemektedir.
- 10) Sahipsiz köpek saldıran kişiler korku yönünden daha olumsuz etkilenirler.
- 11) İnsanlar tehlike hissettiklerinde sahipsiz köpeklere saldırma oranı artar bu da olumsuz etki yaratır.
- 12) Yetişkin erkekler sahipsiz köpek saldırılarından daha az etkilenmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Günümüzde sahipsiz köpek popülasyonu ciddi oranda artmaktadır. Bununla birlikte, sahipsiz köpeklerin yaşam alanı olarak sokağın insanlar açısından bir problem teşkil edip etmediği de önemli bir tartışma alanı haline gelmiştir. Çünkü sahipsiz köpekler, kimi kesim tarafından sorun olarak algılanırken kimi kesim tarafından sorun olarak algılanmamaktadır. Burada, sorun olarak görmeyen kesim sahipsiz köpeklerin doğal yaşam alanının insanlar gibi olabileceğini, onlara da insanlar gibi hak verilebileceğinden bahsederken, bir diğer kesim sokaklarda sahipsiz köpeklerin tehlike

oluşturabileceğini hem kendilerine hem de insanlara zarar verebileceğini söylemektedir. Bu düşünce etrafında, sahihsiz köpekler de toplumsal bir mesele olarak gündeme gelmektedir. Burada temel problem, iki farklı bakış etrafında düşünülerek sahihsiz köpeklerin sorun teşkil edip etmediğini belirlemektir.

4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışma ilk olarak literatürde sahihsiz köpeklerin nasıl algı yarattığını araştırmıştır. Bu bağlamda, doğrudan sahihsiz köpeklerle ilgili konuyu çalışan kişi sayısının az oluşu konuyu anlama ve sınırlandırma da zorluk yaşatmıştır. Bununla birlikte bakılan makale, tez ve kitaplar sahihsiz köpeklerin çok çeşitli sorunları olduğu dile getirilmiş yine hiç sorun yaratmadığı da ayrıca birçok kaynaktan belirtilmiştir. Burada, sahihsiz köpeklerin beslenme, barınma, sayılarının artışı gibi birçok faktör incelenmiş ve en nihayetinde sahihsiz köpeklerin farklı şekillerde algılandığı görülmüştür. Bu bağlamda konunun kapsamı sahihsiz köpeklerin yaşam alanlarında gerçekten de sorun yaratıp yaratmayacağı üzerine kurulmuştur.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Toplumsal araştırma basit tanımıyla bireylerin, grupların, toplumsal yapıların, kurumların bağlantılarını incelemektedir. Yine toplumsal araştırma, toplumu anlama noktasında insanlara yön göstermektedir. Toplumsal araştırmalar nicel ve nitel olarak iki ana başlıkta ele alınmaktadır. Bunlardan nicel araştırma pozitivist yaklaşımı benimserken, nitel yöntem yorumlayıcı yaklaşımı benimsediği görülmektedir. Nicel yaklaşım daha çok nesnel olguları ölçer, değişkenlere odaklanır ve bağlamdan bağımsız hareket etmektedir. Mesafeli bir araştırmacı ve güvenilir, istatistiksel bir uygulama yaptığı söylenebilir. Nitel yaklaşım ise, toplumsal yaşam içinde olağan akışta meydana gelen vakalar üzerine detaylı incelemeler yapmaktır (Neuman, 2020: 295) Yani nitel ve sözlü analizleri fazlası ile görmek mümkündür.

Toplumsal araştırmada kullanılacak yöntem, araştırmanın amacına, kuramsal bakışına ve problemine göre belirlenmektedir. Buna istinaden; nicel yöntem genellikle ölçülebilir, nesnel, istatistiksel ve kendi aralarında karşılaştırma yapılabilen, veri bütünü ölçmeyi amaç edindiği belirtilebilir (Riutort, 2015: 32). Genel itibarıyla; iyi bir ölçümün olması için, iki temel aşamanın varlığından bahsedilebilir. Bunlardan ilki; ölçüm tekrar uygulandığında aynı neticeyi vermesi ki bu durum, güvenilir olduğunu gösterir. Bir diğeri ise, geçerliliği oluşturan, ölçülmek istenilen toplumsal ilişkileri, eksiksiz ölçmeyi

amaçlamaktadır (Turhanoğlu, 2015: 28). Belli teknikler belli tür araştırma sorularını ya da konularını ele almakta daha başarılıdır. Bir araştırma sorusuna uygun veri toplama yöntemini belirlemek, çalışma için önemlidir (Neuman, 2020: 108). Bunlar ile bağlantılı olarak; veri toplama süresince, birincil ve ikincil kaynaklara dikkat edilmesi, çalışmanın kalitesi için önemli görülmektedir.

Nicel araştırma süreçleri yedi ana başlıkta ele alınmaktadır: İlk önce çalışılmak istenilen konu seçilir. Bu aşamada genel bir konu ele alınabilir daha sonra konu soru ile sınırlandırılır. Burada da ne yapılmak istenildiği net olarak belirlenir ve konu daraltılmış olur. Böylelikle literatür taramasına ve toplumsal kuramdan beslenen hipotezlerin çalışılması gerekli kılınmış olur. Bir sonraki aşama, araştırma tasarlanır. Yani konunun nasıl ölçüleceği, örneklemin nasıl oluşturulacağı gibi unsurlar belirlenir. Bunlar belirlendikten sonra ise, veriler toplanır. Belli bir formata getirilir sonrasında veriler analiz edilir. Bu aşamaya gelindiğinde de veriler tablo, grafik, şema haline getirilerek istatistiksel ölçümler yapılmak üzere hazırlanır ve bilgisayarda çalışmanın özet halini sunar. Bu kısımlar belirlendikten sonra da artık veriler yorumlanır. Analiz edilen verilerin ne anlama geldiği belirlenir ve araştırma sorusu yanıtlanmak üzere kuramdan faydalanılır. Yine sonuçlar geçmiş çalışmalar ile karşılaştırılır, alternatif yorum değerlendirmesi yapılır. Bu noktada da daha geniş çıkarım elde edilmiş olur. Artık en sonunda başkaları bilgilendirilir. Bu sayede, belli formata uygun bir rapor yazılır. Böylelikle hem çalışma hem de sonuçlar sunulmuş olur (Neuman, 2020: 53-55).

Anket tekniği, saha araştırmalarında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Geniş örneklem içinde yüzeysel veri elde eder. Sorular önceden hazırlanmış olup, katılımcılara rasgele bir araçla uygulama sağlar. Bu yönüyle nicel çalışmaların, toplumsal olguların bağlantılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan ve “ne, nerede, ne kadar” vb. sorularına yanıt bulan araştırmalar olduğu belirtilebilir (Savran, 2015: 74). Nicel araştırma, sosyal olguların da pozitivist bilim yaklaşımına göre, incelenmesi gerektiğini ister. Pozitivist bilim yaklaşımına göre; toplumsal olgular, kültürel, toplumsal ve tarihsel iletişimden çoğunlukla bağımsızdır (Savran, 2015: 66).

Buna istinaden; araştırmanın konusu, toplumsal bir sorun olarak görülen sahipsiz köpeklere Afyonkarahisar halkının bakışı üzerine bir değerlendirmedir. Bu bağlamda ilk olarak, sahipsiz köpek başlığı etrafında literatür taraması yapılmıştır. Ardından konuya dair hayvan refahı, hayvan hakları, güvenlik, toplumsal değişme gibi başlıklar altında konuya hakim olunmuştur. Literatür taraması sonrasında konuya dair yapılmış tez ve

makalelerin çoğu irdelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada, problem belirlenmiştir. Sonrasında hipotezler oluşturulmuştur. Bir sonraki adımda, çalışma üç ana başlıkta planlanmıştır. Birinci bölüm; genel başlıkların tanımı şeklinde kurgulanırken, ikinci bölüm; araştırmanın amacı, problemi, kapsamı, yöntemi, evren ve örnekleme, analizi şeklinde belirlenmiştir. Son kısım ise, araştırmanın bulgularını oluşturmaktadır.

Konuya dair nicel araştırmanın tercih edilme nedenlerinden biri de yapılan araştırmanın genellenebilir ve güvenilir olmasıdır. Nicel araştırmada verilerin ölçülü bir şekilde toplanması, araştırmayı güvenilir kılmaktadır. Zayıf yönüne bakıldığında ise, nicel çalışmalar insan davranışlarını sosyal bağlamdan koparması sebebi ile insan davranışlarını anlamada yeterli bilgi elde edilememesine sebep olabilmektedir. Tabi burada, farklı bir açıdan değerlendirme yapmak da yararlı olabilir. Buna istinaden; istatistik yapmak ve analiz edilen verilerin, toplama yönünü sorgulamadan, mekanik bir şekilde uygulama yapılmamalıdır. Çünkü “tekniklerin tarafsızlığı” bir yanılsamadır (Riutort, 2015: 33). Dolayısıyla, verilerin nesnelliği söz konusu olmakla birlikte çok fazla mekanik bir şekilde sunulmaması gerekmektedir.

6. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırma teknikleri, araştırma konusunu belirlerken, veri toplama da kullanılan araçlardır. Bu yönüyle araştırma nicel yöntem, anket tekniği kullanılarak sağlanmıştır. Nicel araştırma, genel nedensel açıklamalara ve değişkenlerin kesin ölçülmesini göz önüne alarak, hipotezlerin test edilmesini sağlar. Nicel veri toplama teknikleri en temelde beş ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar: “Deney, yarı-deney, yapılandırılmış gözlem, anket ve survey (tarama)” şeklindedir. Bu yönüyle çalışma da anket tekniği kullanılacaktır. Anket sıklıkla kullanılan bir saha araştırmasıdır. Anket, toplumu ilgilendiren çeşitli konularda yansız bilgi toplamak amacıyla kullanılır. Ankette farklı insanlardan aynı sorulara yanıt vermesi beklenir (Gökçe, 1999: 102-103).

Çalışma da kullanılacak sorular içeriklerine göre olgusal, tutum ve görüş soruları ile bilgi soruları ağırlıklı olmuştur. Biçimlerine göre ise, kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Amaçlarına göre ise, sına ve eleme soruları yöneltmiştir. Araştırmanın türene göre; pragmatik araştırma, amaçlarına göre açıklayıcı odaklarına zamana göre ise kesitsel araştırma grubunda yer almıştır (Neuman, 2020). Anket tekniği hem yüz yüze hem online yapılmıştır. Buna göre; tahmini 700 kişiye ulaşılması planlanmışken, 509 kişiye ulaşılmıştır.

Veri toplanırken anket tekniğinin kullanılmasının ana sebebi, çok fazla katılımcı ile görüşme sağlamaktır. Anket formu cevaplanırken, katılımcının içten cevaplayıp cevaplamadıklarını ölçmek için daha çok yüz yüze anket doldurtmak amaçlamıştır. Fakat anket süresi 15-20 dakika civarında sürdüğünden 101 kişiye yüz yüze, 408 kişiye ise online anket formları mail adreslerine ya da WhatsApp uygulamalarına ileterek cevaplamaları beklenmiştir.

7. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni, araştırma problemini cevaplama beklenen tüm kişileri oluşturur. Örneklem ise, araştırma evreninin özelliklerini barındıran kişilerin, kendilerinden veri toplamak amacı ile araştırma evrenini belirli aşamalarda seçilen grubu oluşturmaktadır. Yani örneklem ulaşılabilir evrenden seçilmektedir. Örnekleme ise evren içinde evreni temsil edecek birimi seçme aşamasına denmektedir.

Örneklem teknikleri, olasılığa dayalı örneklem ve olasılığa dayalı olmayan örneklem şeklinde ayrılır. Olasılığa dayalı örneklem niceldir ve dört ayrı kısımdan oluşur. Bunlar; ‘basit tesadüfi örneklem, tabakalı örneklem, sistematik örneklem ve küme’ örneklem şeklindedir. Bir diğeri olasılığa dayalı olmayan örneklem türüdür ve nitel yöntem de kullanılır. Bunlar; ‘gelişigüzel örnekleme, kota örnekleme, amaçsal örnekleme, mekânsal, kartopu, örnekleme, güdümlü, teorik ve aykırı durum’ örnekleme şeklinde sınıflandırılır. Uygulanacak olan teknik, bulunan mali kaynaklara, araştırma probleminin yapısına, örneklemden istenen doğruluk oranına ve toplanması planlanan veri toplama tekniğine bağlıdır (Savran, 2015: 146-153).

Çalışmada kullanılacak olasılığa dayalı örneklemdir. Olasılığa dayalı örneklem, tüm kişilerin eşit şekilde yararlanma hakkına sahip olduğu örneklemdir. Araştırmada olasılığa dayalı örneklem içinden, raslantısal örnekleme uygulanmıştır. Araştırmanın evreni, Afyonkarahisar il merkezi kapsamında uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Afyonkarahisar merkez ili 18 yaş ve üzeri kadın-erkek bireyleri kapsamaktadır.

8. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Bütün veriler, SPSS Windows 26 programında analiz edilmiştir. Analizde İki kategorik değişken içinde anlamlı bir bağlantının kurulup kurulmadığını ölçmek için, Ki Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır. Katılımcıların sahipsiz köpekler ilişkin ifadeleri frekans ve yüzde dağılımları ile gösterilmiştir. Ki-kare testi iki sınıflamalı ya da biri sınıflamalı diğeri sıralamalı iki değişken karşılaştırılırken kullanılır (Büyüköztürk, 2011:

148). Değişken içinde birinin ya da her ikisinin ikiden fazla kategorisi olduğu durumda Pearson Chi-Square değerleri kullanılmıştır. Eğer tablodan beklenen değerler 5'ten az ise, kategori sayısı toplam kategori sayısı içinde %20'sini aşması durumunda Fisher'in tam olasılık Testi kullanılmıştır. Elde edilen değerler, %95 güven aralığında ele alınmış ve bütün istatistikler için anlam sınırı $p < 0,05$ değeri esas alınarak anlamlı kabul edilmiştir (Neuman, 2020: 662).

9. LİTERATÜR DEĞERLENDİRME

En temelde konuya dair çalışmalar mevcut olmakla birlikte, nicel araştırma yöntemi ile yapılanların sınırlı olduğu görülmektedir. Toplumsal bir sorun olarak ele alınan sahipsiz köpekler bu çalışma ile birlikte gerek teori gerek sahada farklı şekillerde görülecektir. Buna istinaden; sahipsiz köpek saldırısından en çok çocuklar, yaşlılar ve engelliler etkilenmekte olduğu görülmüştür. Çalışmanın önemi, farklı iki şekilde algılanan sahipsiz köpeklerin incelemesidir. Literatürde etik tartışma, mevzuat ve kent bağlamında konuyu farklı açılardan ele almıştır. Yine araştırmanın saha kısmında katılımcıya yöneltilen soruların, ilk defa uygulanması elde edilen verinin daha önce tekrarlanmamış olduğunu göstermektedir.

9.1. KONUYLA BENZERLİĞİ BULUNAN ARAŞTIRMALAR

Demirci, (2017) çalışması; “Hayvan Hakları Kapsamında Kentsel Alanlarda Sokak Köpekleri Olgusu İzmir-Nevşehir İlleri Örnekleri” başlığı altındaki çalışması hem teori hem de saha çalışmasını kapsamaktadır. Buna göre, Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi ile ilişkili mevzuat çalışmaları örnek alınarak İzmir ve Nevşehir illeri içinde mekânsal analizlere dayanan sorunu bulmaya bağlı bir ilişki kurulmasına dair bir eylem geliştirilip Türkiye'nin mevzuatını artıran değerlendirmeler temel ilke edinilmiştir (Demirci, 2017: 1). Araştırmanın literatür kısmı genel manada insan ve hayvanların karşılıklı olarak etkileşimini ilgili basın çalışmalarına dayanmıştır. Bunlara istinaden, İzmir ve Nevşehir illerinde yaşayan 18 yaş üstü bireyleri kapsam dahiline alıp anket görüşmesini 798 kişi ile gerçekleştirmiştir. Yine İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Nevşehir Belediyesi yönetimleriyle mülakat gerçekleştirilmiş 8 soruluk mülakat değerlendirmesi yapılmıştır. Mülakat değerlendirmesinde İzmir ve Nevşehir illerine bakılarak sonuçlar karşılaştırılarak analize tabi tutulmuştur. Ankette ise öğrenim düzeyi, cinsiyet ve iki farklı ilin karşılaştırılmasını analiz olarak yapmıştır.

Bunlara göre, sahihsiz hayvanların yaşam konforunun iyileştirilmesi için, 5199 sayılı kanunun tekrar ele alınması gerekir. Yine 5237 sayılı kanunun incelenmesi farklı ülkelerde görülen uygulamaların Türkiye özelinde uygun bir şekilde düzenlenmesinin yapılması, yine yasal düzenlemeler ile birlik yerel yönetim, merkezi yönetim, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Ayrıca, sahihsiz köpeklerin sorunları arasında görülen besin maddesine ulaşma ve kişiler tarafından kötü muameleye maruz bırakılma, kişilerin göstereceği özveri ile aşılabileceği ifade edilmektedir. Kişilerin ölüm, hastalık vb. uzman yardımının gerektiği durumlarda da gönüllü kuruluş ve yerel yönetimler desteği ile çözüme ulaşacağı belirtilmiştir (Demirci, 2017: 140-141).

Erkek'in, (2023) "Sivil Toplum Kuruluşlarının Hayvan Hakları İçerikli Afişlerinin Dikkat Çekicilik Ekseninde Eye Tracking Tekniği ile İncelenmesi: Haytap Örneği" başlıklı tezinde amaç, Haytap afişlerinin dikkat çekiciliğinin ölçülmesidir. Ölçüm, eye tracking tekniği kullanılarak yapılmıştır. Çalışma STK açıklamış ve sahihsiz hayvanlarla ilişkilendirmiş, nöropazarlama kavramını detaylandırmış ardından, 15 kadın 15 erkek katılımcıya 5 adet Haytap görseli gösterilerek eye tracking tekniği ile afişleri dikkat çekiciliği yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi demografik özellikler açısından incelemiştir (Erkek, 2023: v).

Bulgular kısmında; kadın katılımcıların görsel ve sloganın olduğu bölüme erkek katılımcılara nazaran daha ilgi gösterdiği görülmüştür. Yaş olarak bakıldığında, 26-30 yaş aralığında slogan ve görsele daha fazla odaklanıldığı, eğitim düzeyi olarak ise lisansüstü katılımcıların slogan ve metin kısımlarına daha fazla ilgi gösterdiği saptanmıştır (Erkek, 2023: 95).

Baysal, (2019) "Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Arasındaki Bağlantıyı Sağlamada Halkla İlişkilerin Rolü: Hayvan Hakları Dernekleri Üzerine İzmir İli Örneğinde Bir Durum Çalışması" başlıklı tezinde, STK'lar ve kamu arasındaki bağlantıyı irdelemeyi gaye edinmiştir. Buna göre, STK'lar ve kamu arasında ilişki de halkla ilişkilerinin payını saptamak için, İzmir'de 10 hayvan hakları derneği yine İzmir'deki hayvan-sever olup herhangi bir hayvan hakları derneğine üyeliği olmayan 10 birey ile derinlemesine görüşme yapılmıştır ve neticelendirilmiştir (Baysal, 2019: 2-3). Bulgular neticesinde; STK'lar için halkla ilişkilerde ilişki yönetimi odaklı olmak uzun vadeli imkan sağlar. Gönüllü kazanmaya çabalayan ve buna bağlı olarak; gönüllü desteği ile güç

ve hareket imkanı yürütebilen örgütler STK'lar için, halkla ilişkilerin payı önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür (Baysal, 2019: 148).

Abanoz, (2008) “Çağdaş Toplumlarda Hayvan Hakları ve Refahı” adlı tezinde hayvan refahı ve hayvan refahının onaylandığı çağdaş toplumlarda hayvanlara karşı oluşturulan kamusal düzen, mevzuat, insan-hayvan etkileşiminin önemi ve Türkiye’deki konumu başlığı etrafında irdelenmeye çalışılmıştır. Uluslararası düzlemde her ülke kendi açısından belirli düzenlemeleri yapmıştır. Bu noktada, Türkiye’de hayvanları koruma yönünden ne boyutta olduğunu bilmek ve uygulamaya konulan yöntemlerin gelişmiş ülkelerdeki mevzuat ve uygulamaları ile ne ölçüde örtüştüğü belirlenmek istenmiştir. Çalışmanın sonunda, Türkiye’nin uygulama konusunda gelişmiş ülkelere kıyasla ciddi farkların oluşmadığı sadece ekonomik düzey ve kültürden sebep olduğu görülmüştür. Buna istinaden; Türkiye’de hayvan haklarına dair ortak bir bilincin olduğu ve konuya dair uygulama da ise, bir iyileşme söz konusu olduğu ifade edilmiştir. (Abanoz, 2008: ii- iii).

9.2. UYGULANAN ANKET HAKKINDA BİLGİLER

Çalışmaya başlamadan önce ilgili literatür taraması yapılmıştır. Ardından konuyla alakalı sorular oluşturulmuştur. Bu evrede ilgili uzman görüşü alınmış, pilot çalışma yapılmıştır. 56 sorunun ilk 41 sorusu 5’li likert ölçeğinde, diğer 15 soru ise anket olarak belirlenmiştir. 5’li likert tipi sorular “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

Bu aşamada, araştırmanın amacına yönelik elde edilen verilerin analizi yapılmış ve alt başlıklar halinde düzenlenmiştir.

1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN ANALİZİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Erkek	171	33,60
	Kadın	338	66,40
Yaş	18-24	167	32,87
	25-40	261	51,29
	41-60	75	14,65
	61 ve üzeri	6	1,19
Eğitim Durumu	Lise ve altı	56	11,00
	Ön lisans	30	5,89
	Lisans	291	57,17
	Yüksek Lisans ve üzeri	132	25,93
Medeni Durum	Evli	181	35,56
	Bekar	328	64,44
Meslek	Özel sektör	84	17,36
	Kamu kurumu	245	50,62
	Öğrenci	123	25,41
	Çalışmıyor	25	5,17
	Emekli	7	1,45
Yaşamın büyük bir kısmını geçirdiği yer	Köy	28	5,50
	İlçe	78	15,32
	İl	403	79,17

Tablo 1'e göre çalışmaya katılanların %66,40'ı "Kadın", %33,60'ı "Erkek", %51,47'si 25-40 yaş aralığında, %32,61'i 18-25 yaş aralığında, %15,91'i 40 yaş ve üzeri, %57,17'sinin eğitim durumu lisans, %25,93'ünün eğitim durumu yüksek lisans ve üzeri, %11'inin eğitim durumu lise ve altı, %5,89'unun eğitim durumu ön lisans, %64,44'ü bekar, %35,56'sının medeni durumu evli iken, meslek %50,62 "Kamu kurumu", %25,41 "Öğrenci", %17,36 "Özel sektör", %5,17 "Çalışmıyor", %1,45 "Emekli", yaşamı büyük

kısmını geçirdiği yer ise %79,17'si “İl” %15,32 “İlçe”, %5,50'si ise köyde yaşamaktadır.

Tablo 2. “Sizce Bu Konuyu Çalışıyor Olmak Önemli midir?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
Evet önemlidir	469	92,14	$X^2=792,193$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Hayır önemli değildir	18	3,54	
Fark etmez	22	4,32	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ *Chi-Square* Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sizce bu konuyu çalışıyor olmak önemli midir?” sorusu istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($X^2=792,193$ $P<0,05$). Buna göre; “Evet önemlidir” %92,14 iken, “Hayır önemli değildir” %3,54 olarak belirlenir.

Katılımcıların çoğu bu konunun önemli olduğu yönünde kanıya hakimdir. Buna bağlı olarak, bazı bilgileri aktarmak yararlı olacaktır. Hayvan ve bitki ekolojları, tabi düzenin nüfus birikmesine bağlı olarak değiştiğini belirtmişlerdir. Buna göre, belli bir yaşam alanı içinde yaşayan canlıların sayısı, tabii kaynakların imkanlarını sınırlandırdığı zaman, tabi denge bozulmakta ve türler arasındaki ilişki dinamiklerini yerinden etmektedir. Bu değişim neticesinde, yaşama yeri ya salgın ya da açlık vb. olaylarla istila sürecini başlatmaktadır. Canlıların bir bölümü, yerlerinden ayrılarak başka alanları istila etmekte ve bu istila; istila eden türün hakimiyetine, istila edilenlerin ise azalmasına ve ortadan yok olmasına sebep olmaktadır. Doğa dengesizlik halinden denge haline, ardından tekrar dengenin bozulmasına ve yeni bir denge halinin oluşmasına doğru sürekli bir değişim ve gelişim göstermiştir (Yörükan, 2016: 75-83). Bu durum sahipsiz köpekleri olumsuz etkilemiş ve bir kısmı sahipsiz köpekleri sorun olarak algılarken, bir kısmı sorun olarak görmemiştir.

Bugün, sahipsiz hayvanların özellikle sahipsiz köpeklerin tartışma yarattığı görülmektedir. Sahipsiz hayvanlar özelde sahipsiz köpeklerin kaynak yetersizliğinden ya da besin konusunda sorun yaşadığı bilinmektedir. Hem insan hem de hayvan bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Aydoğdu ve Meral, 2019: 2129). Bugün kentleşme, biyo-çeşitliliğin zarar görmesine sebep olurken, sahipsiz hayvanların yaşam alanını da daraltarak onları mağdur bırakmakta ya da uygunsuz koşullarda yaşamaya mecbur bırakmaktadır. Kentleşme ile kentin yapısında değişen teknolojik, siyasi, sosyal ve kültürel değişimler sahipsiz köpekleri etkilemektedir (Tandoğan, 2022: 1888). Onlarla

ilgili tartışmalar sürmektedir. Kimileri kentte bizimle yaşamaları gerektiğini kimileri uyutulmasını kimileri ise kısırlaştırılmalarını istemektedir.

Her aşamada da bugün, kentleşmeyle birlikte hayvan-insan etkileşiminin sarsıldığını söylemek mümkündür. Her durumda sağlıklı bir kent ortamı oluşturulması gerekmektedir. Bu sayede hem insan hem de hayvan rahat edebilir. Buna istinaden; kent yaşamının kalitesini artırmak, insanların ve canlıların huzuru için önemlidir.

Tablo 3. “Kontrolsüz Verilen Yiyecekler Sahipsiz Köpekleri Olumsuz Yönde Etkilemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	187	36,74	$X^2=176,413$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	157	30,84	
Kararsızım	80	15,72	
Katılmıyorum	51	10,02	
K. katılmıyorum	34	6,68	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpekleri olumsuz yönde etkilemektedir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır ($X^2=176,413$ · $P<0,05$). Buna göre; %36, 74 “Kesinlikle katılıyorum”, %30,84 “Katılıyorum”, %15,72 “Kararsızım”, %10,02 “Katılmıyorum”, %6,68 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

Aslında insanların iyi niyetle hareket ederek hayvanları beslemek için pek çok yere yiyecek bırakması ve bunun kontrolsüz bir şekilde yapılması, katılımcılara göre sahipsiz köpekleri olumsuz etkilemektedir. Veteriner Deniz’e göre sokağa bırakılan yiyecekler çoğu zaman bozulmuş, küflenmiş yiyecekler oluyor ve bu yiyecekler hayvanlara zarar veriyor. Özellikle çok yağlı, çok baharatlı ve çok salçalı yemeklerin, hayvan kemiklerinin köpeklerin sindirim sisteminde ciddi sorunlara yol açtığını ifade ediyor (Başak, 16.01.2023). Ayrıca katılımcılar da verdikleri cevapla bu sorun karşısında duyarlı ve bilinçli olduklarını göstermişlerdir. Ayrıca hipotezde de belirtilen, “Kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpekleri olumsuz yönde etkilemektedir” ifadesi kabul edilmiş olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Tablo 55’te de katılımcıların cinsiyet değişkeni fark etmeksizin aynı şekilde cevapları olduğu görülmektedir.

Tablo 4. “Sahipsiz Köpeklerin Saldırısından En Çok Çocuklar, Yaşlılar ve Engelliler Etkilenmektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	162	31,83	X ² =135,980 P=0,001* P<0,05
Katılıyorum	161	31,63	
Kararsızım	98	19,25	
Katılmıyorum	47	9,23	
K. katılmıyorum	41	8,06	
Toplam	509	100	

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin saldırısından en çok çocuklar, yaşlılar ve engelliler etkilenmektedir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermektedir (X²=135,980 P<0,05). Buna göre; %31, 83 “Kesinlikle katılıyorum”, %31,63 “Katılıyorum”, %19,25 “Kararsızım”, %9,23 “Katılmıyorum”, %8,06 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar sahipsiz köpeklerin özellikle savunmasız durumda bulunan çocuklara, yaşlılara ve engellilere saldırdığı yönünde medyada yer alan haberleri teyit eder nitelikte cevaplar vermiş ve köpeklerin saldırısında çoğunlukla çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve engellilerin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Böylece “Sahipsiz köpekler engelli, yaşlı ve çocukları olumsuz etkilemektedir” Yine hipotezde belirtilen; " Yetişkin erkekler sahipsiz köpek saldırılarından daha az etkilenmektedirler." önermesi kabul edilmiş olur.

Tablo 5. “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Sorunlar Yaşadığımda Konuyla Alakalı Muhatap Bulamıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
K. katılıyorum	132	25,93	X ² =94,684 P=0,001* P<0,05
Katılıyorum	159	31,24	
Kararsızım	115	22,59	
Katılmıyorum	62	12,18	
K. katılmıyorum	41	8,06	
Toplam	509	100	

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerle ilgili sorunlar yaşadığımda konuyla alakalı muhatap bulamıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır (X²=94,684 P<0,05). Buna göre; %31,24 “Katılıyorum”, %25,93

“Kesinlikle katılıyorum”, %22,59 “Kararsızım”, %12,18 “Katılmıyorum”, %8,06 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Hipotezde belirtilen “Sorumluluğu üstlenen kurumun net olmayışı sorunun çözümünü olumsuz etkilemektedir.” ifadesi kabul edilmiş olur. Yine “Türkiye özelinde Hayvanları Koruma Kanunu ile Uygulama Yönetmeliği arasındaki fark sorunu iyice karmaşıktırarak olumsuz etkilemektedir.” şeklinde ifade edilen hipotez de kabul edilmiştir.

Türkiye’de mevcut yasal düzenlemede “sahipsiz köpek” terimine yer verilmemektedir. Nitekim “sokak hayvanı” kavramı da mevzuatta bulunmamaktadır. Ama bunun yerine Hayvanları Koruma Kanunu’nda sahipsiz hayvan: Barınacak alanı olmayan ve herhangi bir insanın koruyuculuğunu, kontrolünü doğrudan üstlenmediği evcil hayvanlar (md.3/1/f) olarak tanımlanmaktadır. Sahipsiz hayvanlarla ilgili çalışmalar, 1991 yılına kadar belediyelerin sorumluluğuna bırakılmışken, Çevre Bakanlığının kurulmasıyla sahipsiz hayvanlarla ilgili plan ve denetim yine yasal çerçevenin hazırlanması konularıyla görevliyen, belediyelerde çıkarılacak yasanın uygulamasıyla sorumlu tutulmuştur. Sonrasında da Hayvanları Koruma Kanunu ve Hayvanları Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği çıkarılmıştır. Söz konusu Kanunlar genel olarak, insan merkezli bakış açısıyla hazırlanmıştır. Yaptırımlarında da para cezası uygulanmıştır (Akbulut ve Çobanoğlu 2020: 14).

Bugün, özellikle sahipsiz köpeklerin sayısı ve yaşam alanı gibi konuların halen tartışma konusu olduğu bilinmektedir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda “hayvan bakımevi” olarak belirtilen yer 5199 sayılı Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliğinde “geçici bakımevi” olarak belirtilmiştir. Yönetmelikte geçici bakımevi, hayvanların sahip bulanana kadar ya da alınan ortama geri götürülene değin rehabilite edileceği ve bu zaman zarfında geçici olarak kaldığı alan ya da yer olarak ifade edilirken (md.4/1/j), Koruma kanununda “hayvan bakımevi: Hayvanların rehabilite edileceği bir alan (md3/k) olarak belirtildiği görülmektedir (Kırışık ve Öztürk, 2021: 365). 5199 sayılı kanunda hayvan bakımevi için belirtilen tanımda alınan ortama geri götürme ve geçicilikten bahsetmese de Kanunun diğer maddelerinde bu durumun geçiciliği ve hayvanların gerekli işlemleri yapıldığı takdirde alındığı ortama geri bırakıldıkları belirtilebilir (Akkoyunlu, 2022: 11). Fakat bu kanun maddelerinin uyumsuz olduğu gerçeğini de değiştirmemektedir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği tam olarak örtüşür hale

getirilmelidir (Akkoyunlu, 2022: 59). Çünkü çıkan sonuçta da katılımcıların konu ile ilgili muhatap bulamama durumu, konunun karmaşık ve net olmayışını göstermektedir.

Tablo 6. “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	140	27,5	$X^2=165,234$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	129	25,3	
Kararsızım	76	14,9	
Katılmıyorum	101	19,8	
K. katılmıyorum	62	12,2	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşadığım kentte sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduğum için güvenle yürüyüş yapamıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %27,5 “Kesinlikle katılıyorum”, %25,3 “Katılıyorum”, %19,8 “Katılmıyorum”, %14,9 “Kararsızım”, %12,2 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Burada “Sahipsiz köpekler halkın spor (yürüyüş, koşu vb.) yapmasını engellemektedir” şeklinde ifade edilen hipotez kabul edilmiştir.

Katılımcıların kent içinde rahatça hareket edemedikleri çıkan sonuçtan da anlaşılmaktadır. Nitekim insanlar yaşamları boyunca güvenlik ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü güvenli kent kişilerin, kendilerini kentin rasgele bir yerinde ve rasgele bir saatinde güven duydukları alanı tanımlamaktadır. Güvenli kent, günün belirli saatinde rahatça yürüyüş yapma imkanı tanıyan alan olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, kentsel güvenliğe neden olan faktörler arasında çevre sorunları, trafik kazaları, kontrolsüz sahipsiz hayvanların durumu, intihar sayısı vb. birçok değişkenin olduğu da görülmektedir (Gündüzöz, 2016:344). Buna istinaden; güvenlik ve emniyetin hayat kalitesini etkilediği sonucuna ulaşılabilir. İnsanlar, emniyetli ulaşım, emniyetli sokaklar, emniyetli okullar, güvenli park ve cadde yine kent içinde gündüz ve gece rahatça hareket edebilmeyi umarlar. Fakat son on yıl içinde çoğu kentin bu özellikleri kaybettiği görülmektedir (COST, 2012:4’ten akt. Gündüzöz, 2016: 363). Kentleşme hayvanların yaşam alanını daraltmıştır. Bu yönüyle bakıldığında, kent içinde insan-hayvan etkileşiminin sınırları sarsılmaya başladığı söylenebilir. Yine hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yol açtığı değişimler sonucunda insan tabiattan kopmuştur. Yıllar süren tabiata uyma ve tabiatı kendine uydurma çabaları neticesinde, tabiatla kendisi arasında

kurduğu dengeyi bozmuştur. Bu durumda kendine yapay bir çevre inşa etmiştir. Bu çevrede de kendine sorunlar üretmiş ve hayvanları yaşam alanının içine dahil etmemiştir (Yörük, 2006:163). Bir süre sonra insanlar kent içinde sahipsiz köpeklerin endişe duyar hale gelmeye başlamıştır. Afyonkarahisar halkı da çıkan sonuçta bu durumu doğrulamış olduğunu göstermiştir.

Tablo 7. “Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayan İnsanlarda Korkma Eğilimi Artar.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	292	57,4	$X^2=557,778$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	147	28,9	
Kararsızım	31	6,1	
Katılmıyorum	18	3,5	
K. katılmıyorum	21	4,1	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpek saldırısına uğrayan insanlarda korkma eğilimi artar.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; %57,4 “Kesinlikle katılıyorum”, %28,9 “Katılıyorum”, %6,1 “Kararsızım”, %4,1 “Kesinlikle katılmıyorum”, %3,5 “Katılmıyorum” şeklindedir. Burada “Sahipsiz köpek saldırısına uğrayan kişiler korku yönünden daha olumsuz etkilenirler” şeklinde ifade edilen hipotez kabul edilmiş olur. Nitekim katılımcılarda çıkan sonuçta bunu doğrulamıştır.

Tablo 8. “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	170	33,4	$X^2=165,234$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	174	34,2	
Kararsızım	48	9,4	
Katılmıyorum	71	13,9	
K. katılmıyorum	46	9,0	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşadığım kentte sahipsiz köpek sorunu olduğunu düşünüyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; %34,2 “Katılıyorum”, %33,4 “Kesinlikle katılıyorum”, %13,9 “Katılmıyorum”, %9,4 “Kararsızım”, %9 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Afyonkarahisar halkının

birçoğunun kent içinde, güvenle yürüyüş yapamaması ya da endişe duyması gibi unsurlar aslında onların sorun olarak algılandığını göstermektedir. Nitekim çıkan sonuç da bunu doğrular niteliktedir. Burada “Afyonkarahisar halkı sahipsiz köpekleri bir problem olarak görmektedir.” şeklinde ifade edilen hipotez kabul edilmiştir.

Tablo 9. “Sahipsiz Köpek Popülasyonu Hızla Artmaktadır. Buna Paralel Olarak Yaşam Alanlarına Dair Tartışmalar Sürmektedir. Sizce Bu Artış Sorun Yaratır mı?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
Hayır Sorun Yaratmaz	75	14,7	X ² =625,467 P=0,001* P<0,05
Evet Sorun Yaratır	431	84,7	
Toplam	509	100	

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpek popülasyonu hızla artmaktadır. Buna paralel olarak yaşam alanlarına dair de tartışmalar sürmektedir. Sizce bu artış sorun yaratır mı?” ifadesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; %84,7’si “Evet sorun yaratır”, %14,7’si “Hayır sorun yaratmaz” şeklinde ifade etmiştir.

Günümüzde, sahipsiz hayvanın özellikle sahipsiz köpeklerin tartışma yarattığı görülmektedir. Bunun en temel nedenlerinden biri de sayılarının insan sayısı içinde, hızla artış göstermesi ve bunun ile bağlantılı olarak kaynakların eksilmesidir. Bunun neticesi, sahipsiz köpekler kaynak yetersizliğinden ya da besin konusunda sorun yaşamaktadır. Hem insan hem de hayvan bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Aydoğdu ve Meral, 2019: 2129). Sahipsiz köpek popülasyonunu etkileyen bazı unsurlar mevcuttur. Bunlardan bazıları; köpeklerin üreme kapasitesi, insanların davranışları yine köpeklerin besin gibi kaynaklara erişimi popülasyonun genişliğini etkilemektedir. Sahipsiz köpek popülasyonu genişlediği takdirde, habitat içinde sahipsiz köpek sayısında artış görülür. Artış olduğu takdirde de Afyon halkı için sorun yarattığı görülmektedir.

Tablo 10. “Sahipsiz Köpeklere Karşı Kendinizi Sorumlu Hissediyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
Hayır sorumlu hissetmiyorum	65	12,8	X ² =225,237 P=0,001* P<0,05
Evet sorumlu hissediyorum	227	44,6	
Bazen sorumlu hissediyorum	191	37,5	
Hiç düşünmemiştim	24	4,7	
Toplam	509	100	

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklere karşı kendinizi sorumlu hissediyor musunuz?” ifadesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; %44,6’sı “Evet sorumlu hissediyorum”, %37,5’i “Bazen sorumlu hissediyorum”, %12,8’i “Hayır sorumlu hissetmiyorum”, %4,7’si “Hiç düşünmemiştim” şeklindedir.

Çağdaş siyaset felsefesi etik tartışmada, hayvan refahı savunucuları hayvanların bazı menfaatleri olduğunu, insan ve hayvan menfaati çatıştığında ise durumun insan lehine olacağını belirtirler. Bununla birlikte insanlar, hayvanlara yapılan müdahalelerde sorumlu tutulurlar. Burada örnek olarak; bilim adı altında hayvanların araştırma, deney vb. kullanımı verilebilir. Bazı kurum ve kuruluşlar hayvan refahına uygun kullanımı benimsemiş görülse dahi farklı çıkar gruplarının, durumu suistimal etmesi Regan’ın deyimiyle söz-eylem-uyuşmazlığı yaratmış durumdadır (Regan, 2022: 194).

Yine hayvanlarla ilgili mevzuata bakıldığında görülmektedir ki 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, belirli bir kuruluşa hayvanların sorumluluğunu yüklemektedir. Mesela sahipsiz köpekleri belediye dâhilinde sorumlu tutmaktadır. Tabi burada sivil toplum örgütleri, mama lobilerini unutmamak gerekir. Onlarda sorumlu tutulmasalar dahi konuyla ilgilenmektedir (Yılmaz,2006: 215). Dolayısıyla farklı açılardan değerlendirildiğinde, insanların hayvanlar üzerinden sorumlu tutulduğu görülmektedir. Nitekim Afyonkarahisar halkının da her ne kadar sahipsiz köpekleri sorun olarak algılasalar bile sahipsiz köpeklere karşı kendilerini sorumlu hissettikleri görülmektedir.

Tablo 11. “Sahipsiz Köpeklere Belediye Yetkililerinin Duyarlılıklarını Etkili Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	202	39,7	$X^2=212,945$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	158	31,0	
Kararsızım	60	11,8	
Katılmıyorum	46	9,0	
K. katılmıyorum	42	8,3	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklere belediye yetkililerinin duyarlılıklarını etkili buluyorum.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=212,945$, $P<0,05$). Buna göre; %39,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %31,0 “Katılıyorum”, %11,8 “Kararsızım”, %9,0 “Katılmıyorum”, %8,3 “Kesinlikle

katılmıyorum” şeklindedir. Mevcut düzenleme de sahipsiz köpekler, özellikle belediyeler dahilinde sorumlu tutulduğu görülse dahi katılımcıların bu konuda onları yetersiz gördüğü bilinmektedir.

Tablo 12. “Sahipsiz Köpeklerle Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	73	14,3	$X^2=20,46$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	96	18,9	
Kararsızım	91	17,9	
Katılmıyorum	114	22,4	
K. katılmıyorum	132	25,9	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerle aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Buna göre; %25,9 “Kesinlikle katılmıyorum”, %22,4 “Katılmıyorum”, %18,9 “Katılıyorum”, %17,9 “Kararsızım”, %14,3 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Katılımcıların birçoğu kent içinde sahipsiz köpeklerden dolayı yürüyüş yapamadığını, çocuklarını herhangi bir yere gönderirken keza endişe duyduklarını yine kent içinde bir sorun olarak algıladıklarını, onların çözümünün barınaklar olduğunu yüksek oranda belirtmeler dahi sahipsiz köpeklerle karşı kendilerini sorumlu hissettikleri ve aynı ortamı paylaşmaktan rahatsız olmadıklarını dile getirdikleri görülmüştür. Aslında bu durum sahipsiz köpekleri, her ne kadar yabancı gibi görsele dahi yani kent içinde kendileri ile bütünlük kuramaları bile doğrudan böyle bir soru karşısında onları dışlayıcı bir tavır sergileyemediklerini göstermiştir.

Tablo 13. “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	111	21,8	$X^2=146,980$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	196	38,5	
Kararsızım	106	20,8	
Katılmıyorum	53	10,4	
K. katılmıyorum	42	8,3	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “İnsanların sahipsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz (tutarsız) yorumları değer farklılıklarından kaynaklanmaktadır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %38,5 “Katılıyorum”, %21,8 “Kesinlikle katılıyorum”, %20,8 “Kararsızım”, %10,4 “Katılmıyorum”, %8,3 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

İnsanlar hayvanlara farklı şekillerde değer göstermektedir. Hayvan hakları hayvanların, kendi ihtiyaçları ve arzuları olan bireyler gibi muamele görmelerini ister. Onların eşya konumunda değil canlı konumunda değerlendirilmesini ister. Hayvanların derisi ya da eti için öldürülmesi, kozmetik ve tıbbi deneylerde kullanılması, hayvan endüstrisinde kullanılması, avcılıkta kullanılması gibi durumları reddeder. Hayvan hakları savunucuları, hayvanların tıpkı insanlar gibi hissedebilen bağımsız varlıklar olduğunu düşünür.

Hayvan hakları savunucuları, türcülüğü reddeder. Onlara göre, sadece insan türüne özgü ahlaki değerlendirme yanlıştır. Türcülüğün birçok örneği olmakla birlikte belli başlıları; hayvan deneyleri ve et tüketimidir (Regan, 2022: 45). Elde edilen veri ile hayvan hakları düşüncesinin doğru orantılı olduğu belirtilebilir.

Tablo 14. “Medya Faktörü Sahipsiz Köpeklere Dair Tavrımızı Etkilemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	143	28,1	$X^2=195,037$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	206	40,5	
Kararsızım	63	12,4	
Katılmıyorum	56	11,0	
K. katılmıyorum	41	8,1	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Medya faktörü sahipsiz köpeklere dair tavrımızı etkilemektedir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %40,5’i “Katılıyorum”, %28,1’i “Kesinlikle katılıyorum”, %12,4 “Kararsızım”, %11,0 “Katılmıyorum”, %8,1’i “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Günümüzde medya etkin bir şekilde kullanılan araç haline gelmiştir. İnsanlar artık medya üzerinden yaptıkları paylaşımlarla kendilerini göstermekte aynı şekilde gösterilenlerden etkilenmektedir. Kimi zaman bu gösterilen çeşitli haber ya da bilginin doğru olup olmadığı belli olmamaktadır. Fakat bilinen bir gerçek vardır ki insanlar medya

faktöründen oldukça etkilenmektedir. Bunun bir örneğini sahipsiz köpeklerle saldıran insanlar ya da insanlara saldıran sahipsiz köpeklerin algısında görmek mümkündür. Kısa sürede insanlar gördükleri bir bilgi ile manipüle olabilmektedir. Afyonkarahisar halkı da bu durumu çıkan sonuçla doğrular niteliktedir.

Tablo 15. “Bazı İnsanlar Sahipsiz Köpekler Yüzünden Hayatını Kaybetmektedir. Fakat Bu Durum Pek Fazla Dile Getirilmemektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	128	25,1	$X^2=77,492$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	162	31,8	
Kararsızım	96	18,9	
Katılmıyorum	71	13,9	
K. katılmıyorum	51	10,0	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Bazı insanlar sahipsiz köpekler yüzünden hayatını kaybetmektedir. Fakat bu durum pek fazla dile getirilmemektedir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %31, 8 “Katılıyorum”, %25,1 “Kesinlikle katılıyorum”, %18,9 “Kararsızım”, %13,9 “Katılmıyorum”, %10,0 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Konya’da Hayvan Bakımevinde Murat adlı bir çalışanın sahipsiz köpeğe kürekle vurma olayı günlerce medyada yankı bulmuş ve sanki bu durum sadece insandan köpeğe zarar getiriliyormuş gibi algı yaratılarak günlerce konuşulmuştur (Sabah, 02.01.2023). Oysaki sahipsiz köpekler yüzünden de insanlar öldürülmektedir ama bu denli yankı bulmamaktadır. Nitekim katılımcılar da bu şekilde düşündüğü görülmektedir.

Tablo 16. “Mama Lobileri Sahipsiz Köpekler Üzerinden Ekonomik Çıkar Elde Etmektedir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	117	23,0	$X^2=83,102$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	107	21,1	
Kararsızım	165	32,4	
Katılmıyorum	77	15,1	
K. katılmıyorum	42	8,3	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Mama lobileri sahihsiz köpekler üzerinden ekonomik çıkar elde etmektedir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %32,4 “Kararsızım”, %23,0 “Kesinlikle katılıyorum”, %21,1 “Katılıyorum”, %15,1 “Katılmıyorum”, %8,3 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Gazeteci Cüneyt Özdemir’de bir konuşmasında, mama lobilerinin sahihsiz köpek üzerinden nemalandıklarını belirtmiştir (Milli Gazete, 10.08.2023). Birçok kuruluş sahihsiz köpekleri besleme, onlara yardım etme adı altında onlara zarar vermektedir. Hatta bazılarının adının dolandırıcılık iddialarına karıştığı bile görülmüştür. Nitekim katılımcılar da durumun ekonomik çıkar amaçlı yapıldığını belirtmektedir.

Tablo 17. “Sahipsiz Köpek Sorununun Çözümü Onların Toplatılıp Uyutulmasıdır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	59	11,6	$X^2=215,186$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	39	7,7	
Kararsızım	74	14,5	
Katılmıyorum	109	21,4	
K. katılmıyorum	225	44,2	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpek sorununun çözümü onların toplatılıp uyutulmasıdır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %44,2 “Kesinlikle katılmıyorum”, %21,4 “Katılmıyorum”, %14,5’i “Kararsızım”, %11,6’sı “Kesinlikle katılıyorum”, %7,7’si “Katılıyorum” şeklindedir.

Bugün uluslararası düzeyde, özelde sahihsiz köpeklere dair uygulamalara bakıldığında; hayvanlarla ilgili oldukça ayrıntılı düzenlemeye sahip birçok ülke bulunmaktadır. Bunlardan Amerika, Hollanda, Norveç gibi ülkelerde sahihsiz köpekler toplatılıp ardından barınağa ulaştırılmakta ve eğer sahibi almazsa belirli bir süre sonra ötanazi ile uyutulmaktadır. Bu uygulamayla birlikte, hem kısırlaştırılan köpeklerin sürekli bakımları yapılırken hem de hayvan sayılarında azalma görülmektedir (AB, 2011: 5-9). Fakat bu uygulamanın Afyon halkı için pek de uygun olmadığı belirtilebilir.

Tablo 18. “Sahipsiz Köpeklerin Yaşama Alanı Barınaklardır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	113	22,2	$X^2=16,600$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	124	24,4	
Kararsızım	108	21,2	
Katılmıyorum	72	14,1	
K. katılmıyorum	90	17,7	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin yaşama alanı barınaklardır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %24,4 “Katılıyorum”, %22,2 “Kesinlikle katılıyorum”, %21,2’si “Kararsızım”, %17,7’si “Kesinlikle katılmıyorum”, %14,1’i “Katılmıyorum” şeklindedir. Katılımcılar sahipsiz köpeklerin yaşam alanının barınak olduğunu düşünmektedir. Nitekim İletişim Başkanlığının, 18 Ekim-8 Kasım 2023 tarihleri arasında sahipsiz köpeklerle ilgili “Halkın Nabzı” başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre, “Bu sorunun çözümü için nasıl bir yol izlenmeli?” sorusuna %80,4 barınaklara yerleştirilmeli, sahiplenilmeyen ve hasta olanlar uyutulmalı şeklinde sahipsiz köpekler için çözüm önerisi sunulmuştur. Afyonkarahisar halkı ve çalışmanın sonucu neticesinde, sahipsiz köpeklerinin yaşam alanının barınaklar olabileceği rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 19. “Sahipsiz Köpekler Özellikle Üreme ve Aç Kaldıkları Dönemde Tehlike Oluşturmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	179	35,2	$X^2=195,622$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	158	31,0	
Kararsızım	113	22,2	
Katılmıyorum	25	4,9	
K. katılmıyorum	33	6,5	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpekler özellikle üreme ve aç kaldıkları dönemde tehlike oluşturmaktadır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %35,2 “Kesinlikle katılıyorum”, %31,0 “Katılıyorum”, %22,2 “Kararsızım”, %6,5 “Kesinlikle katılmıyorum”, %4,9 “Katılmıyorum” şeklindedir.

Sahipsiz köpekler, insan yardımı olmadığı zaman sokaklarda hayatta kalma mücadelesi verirken hem kendilerinin hem de sahipli köpeklerin, kedilerin ve diğer hayvanların zarar görmesine neden olabilmektedir. Çünkü açken, susuzken ya da belli bir grupta yapılandıklarında normalinden daha tehlikeli hale gelebilmektedir. (Kırıışık, Öztürk, 2021). Dolayısıyla hem aç hem de üreme zamanlarında tehlike oluşturduğu sonucuna rahatlıkla varılabilir. Afyonkarahisar halkının da aç kalma ve üreme dönemlerinde sahipsiz köpeklerden tedirginlik duyduğu görülmektedir.

Tablo 20. “Birine Sahipsiz Köpek Saldırıyorsa Bir Şey Yapmam, Uzaklaşırım.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	52	10,2	$X^2=88,375$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	56	11,0	
Kararsızım	105	20,6	
Katılmıyorum	135	26,5	
K. katılmıyorum	159	31,2	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Birine sahipsiz köpek saldırıyor bir şey yapmam uzaklaşırım.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=88,375$ $P<0,05$). Buna göre; %31,2’si “Kesinlikle katılmıyorum”, %26,5’i “Katılmıyorum”, %20,6’sı “Kararsızım”, %11,0 “Katılıyorum”, %10,2’si “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Burada Tablo 19 göz önüne alındığında insanlar sahipsiz köpeklerin, üreme ve aç kaldıkları dönemde tehlike gösterdiklerini belirtmişler. Çıkan sonuç da göz önüne alındığında ise hipotezde belirtilen “İnsanlar tehlike hissettiklerinde sahipsiz köpeklere saldırma oranı artar bu da olumsuz etki yaratır” ifadesi kabul edilmiştir.

Tablo 21. “Sahipsiz Köpekler Herhangi Bir Faaliyette Bulunan (Yürüme, Koşma vb.) İnsana Daha Çok Saldırır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	128	25,1	$X^2=52,335$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	122	24,0	
Kararsızım	134	26,3	
Katılmıyorum	65	12,8	
K. katılmıyorum	59	11,6	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpekler herhangi bir faaliyette bulunan (yürüme, koşma vb.) insana daha çok saldırır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %26,3 “Kararsızım”, %25,1 “Kesinlikle katılıyorum”, %24,0 “Katılıyorum”, %12,8 “Katılmıyorum”, %11,6 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

Tablo 22. “Sahipsiz Köpeklerin Bir Yakınıma Zarar Vermesinden Endişeliyim.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	152	29,9	$X^2=43,791$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	162	31,8	
Kararsızım	77	15,1	
Katılmıyorum	56	11,0	
K. katılmıyorum	61	12,0	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin bir yakınıma zarar vermesinden endişeliyim.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %31,8 “Katılıyorum”, %29,9 “Kesinlikle katılıyorum”, %15,1 “Kararsızım”, %12,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, %11,0 “Katılmıyorum” şeklindedir. Katılımcıların tablo 25’de belirttikleri “Çocuğumu herhangi bir yere gönderirken endişeliyim” ifadesi bu kanıyı destekler niteliktedir.

Tablo 23. “Sahipsiz Köpeklere Eziyet Edenleri Görünce Müdahale Ederim.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	222	43,6	$X^2=359,713$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	187	36,7	
Kararsızım	55	10,8	
Katılmıyorum	14	2,8	
K. katılmıyorum	31	6,1	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklere eziyet edenleri görünce müdahale ederim.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %43,6 “Kesinlikle katılıyorum”, %36,7 “Katılıyorum”, %10,8 “Kararsızım”, %6,1 “Kesinlikle katılmıyorum”, %2,8 “Katılmıyorum” şeklindedir. Katılımcılar her ne kadar

kentte sahipsiz köpekleri sorun olarak görse de sahipsiz köpeklerin zarar görmemesini istememektedir. Çıkan sonuçta bu durumu doğrular niteliktedir.

Tablo 24. “Çocuğumu Herhangi Bir Yere (Okul, Market, Spor Salonu vb.) Gönderirken Endişeleniyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	133	26,1	$X^2=43,208$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	134	26,3	
Kararsızım	102	20,0	
Katılmıyorum	62	12,2	
K. katılmıyorum	74	14,5	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Çocuğumu herhangi bir yere (okul, market, spor vb.) gönderirken endişeleniyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %26,3 “Katılıyorum”, %26,1 “Kesinlikle katılıyorum”, %20,0 “Kararsızım”, %14,5 “Kesinlikle katılmıyorum”, %12,2 “Katılmıyorum” şeklindedir. Katılımcıların Tablo 8 ve Tablo 23’ deki ifadeleri göz önüne alınırsa çıkan sonuç ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir.

Tablo 25. “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	174	34,2	$X^2=132,699$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	155	30,5	
Kararsızım	72	14,1	
Katılmıyorum	52	10,2	
K. katılmıyorum	56	11,0	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldırmasından kaygı duyuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %34,2 “Kesinlikle katılıyorum”, %30,5 “Katılıyorum”, %14,1 “Kararsızım”, %11,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, %10,2 “Katılmıyorum” şeklindedir. Gün içinde kentteki hareketlilik sahipsiz köpeklerin insanlara tavrını etkilemektedir. Çünkü gün içinde insanlar belli alanlarda tek olma olasılığı sabah erken ve akşam saatlerine oranla daha azdır. Bu durum köpeklerin, insanları tek

yakaladıklarında saldırma oranını tetiklediği sonucuna ulaştırabilir. Afyon halkı da özellikle sabah erken ve akşam saatlerinde bu durumdan bahsettiği görülmüştür.

Tablo 26. “Sahipsiz Köpeklerin Hastalıkların Yayılmasında Etkili Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	127	25,0	$X^2=70,976$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	141	27,7	
Kararsızım	129	25,3	
Katılmıyorum	58	11,4	
K. katılmıyorum	53	10,4	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ *Chi-Square*

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin hastalıkların yayılmasında etkili olduğunu düşünüyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır. Buna göre; %27,7 “Katılıyorum”, %25,3 “Kararsızım”, %25,0 “Kesinlikle katılıyorum”, %11,4 “Katılmıyorum”, %10,4 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Sahipsiz köpekler zoonoz hastalık olarak nitelendirilen, sahipli olmayan hayvandan insana geçebilen ve tehlike gösterebilen birtakım riskleri barındırır. Bunlardan bazıları; tularemi, kuduz, şarbon gibi hastalıklardır. Sağlık Bakanlığının bulgularına göre yine 2011 yılında zoonoz sebebiyle hastalanan insan sayısı 12.196 kişi iken 2020 yılında ise hastalanan kişi sayısının 14.863 olduğu görülmüştür (TAGEM, 2021: 36). Buna istinaden; katılımcılarında bu şekilde düşündüğü çıkan sonuçla teyit edilmiş olur.

Tablo 27. “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	
K. katılıyorum	114	22,4	$X^2=6,570$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	115	22,6	
Kararsızım	84	16,5	
Katılmıyorum	98	19,3	
K. katılmıyorum	98	19,3	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ *Chi-Square*

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Her an sahipsiz köpek saldırısına uğrayacağım endişesi taşıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre; %22,6 “Katılıyorum”, %22,4 “Kesinlikle katılıyorum”, %19,3 “Katılmıyorum”, %19,3

“Kesinlikle katılmıyorum”, %16,5 “Kararsızım” şeklindedir. Tablo 23 yine tablo 25 ‘de ve çıkan sonuçta katılımcılar benzer endişeyi taşıdıklarını belirtmiştir.

Tablo 28. “Sokakta Büyümüş Köpekler Sahipli Köpeklerden Daha Tehlikelidir.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
K. katılıyorum	70	13,75	$X^2=63,230$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	111	21,81	
Kararsızım	168	33,01	
Katılmıyorum	82	16,11	
K. katılmıyorum	78	15,32	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sokakta büyümüş köpekler sahipli köpeklerden daha tehlikelidir.” önermesi istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=63,230$ $P<0,05$). Buna göre; %33,01 “Kararsızım”, %21,81 “Katılıyorum”, %16,11 “Katılmıyorum”, %15,32 “Kesinlikle katılmıyorum”, %13,75 “Kesinlikle katılıyorum”, şeklindedir.

Burada sokakta büyümüş köpeklerin yaşam alanlarının daha zor olduğu ve buna bağlı olarak tehlike gösterebilecekleri bir açıdan söylenebilir. Buna göre; kentleşmeyle birlikte artan nüfus ve betonlaşmanın etkisiyle sahipsiz hayvanlar özelde sahipsiz köpekler olumsuz etkilenmiştir. Bu durum onların yaşam alanlarını daraltırken aynı nedenlerle artan teknolojik gelişme ve trafik hacminin etkisiyle yoğunlaşan trafik hızı hayvanların yaşam alanlarını riske atmıştır (Roadkill, 2007’den akt. Tandoğan, 2022: 1886). Dolayısıyla, sokakta büyümüş köpeklerin, sahipli köpeklerden daha zor koşullarda olduğu kanısına varılabilir.

Tablo 29. “Sahipsiz Köpeklerin Yüksek Algılama ve Çağrışım Deneyimi Bulunmaktadır.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
K. katılıyorum	95	18,7	$X^2=109,461$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Katılıyorum	164	32,2	
Kararsızım	147	28,9	
Katılmıyorum	50	9,8	
K. katılmıyorum	52	10,2	
Toplam	508	100	

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin yüksek algılama ve çağrışım deneyimi bulunmaktadır.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır ($X^2=109,461$ $P<0,05$). Buna göre; %32,2 “Katılıyorum”, %28,9 “Kararsızım”, %18,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %10,2 “Kesinlikle katılmıyorum”, %9,8 “Katılmıyorum” şeklindedir.

18. yüzyıl başlarındaki filozoflardan biri olan Leibniz, hayvanların çağrışım ve algı yeteneklerinin oldukça güçlü olduğunu ileri sürmüş ve bunu bir köpek üzerinden örneklendirmiştir. Ona göre: Bir köpek gördüğü bir sopayı algılar ve sonrasında bu algı üzerinden o sopaya tepki verirdi. Diyelim ki daha önce o sopayla şiddet gördü bir dahakine kötü algıladığı sopayı kötü bir çağrışım ile hatırlar ve uzak durma eylemi gösterirdi. Netice de bu durum hayvanların çağrışım güçleri ve algılama düzeylerinin iyi olduğunu gösterirdi (Ryan, 2022: 25). Katılımcıların birçoğu “Katılıyorum” ve “Kararsızım” yanıtı verdiği görülse dahi köpeklerin algılarının iyi olduğu bu örnekle birlikte rahatlıkla söylenebilir.

Antik Yunan düşüncesinde; Aristoteles, insan- hayvan ilişkisinde çok farklar olmadığını belirtmese de hayvanların insanların çıkarlarına hizmet eden rasyonel varlıklar olduğunu vurgulamıştır. Aristoteles hayvanların tarihindeki olguları araştırırken, hareket üzerine durur. Özellikle “Ruh Üzerine” ve “Hayvanların Hareketi Üzerine” yapıtlarında hareketin olmamasına kaynak üç temel unsurdan bahseder. Bunlar: düşünce, algı ve bitkisel ruhtur. Bitkisel ruhun olmamasının sebebi, imgelem ve iştahın yoksundur. Bunun nedeni duyuşal ruh ve duyulmama iradesine sahip bazı hayvanların sonsuza denk sabit ve hareketsiz kalmasıdır. Bir diğeri düşünme ise aklın yapılması gerekeni düşünmemesidir. Hareketin kaynağı olarak unsurları irdelediğinde ise arzu ve ölçülüp biçilmiş seçim sonucuna varır. Buna göre arzu ya da seçim kendiliğinden ortaya çıkmaz belli bir hayal gücüyle içsel bir değişim meydana getirmesi gerekir (Aristoteles, 2021: 23-24). Yani ona göre, insanlar bilinçli imgeleme sahipken hayvanlar, algılara dayalı imgeleme sahiptir. Dolayısıyla burada da hayvanların algı yönünün güçlü olduğunu belirtebiliriz.

Tablo 30. “Sahipsiz Köpeklerin Sorumluluğunun Hangi Kurum/Kişiye Verilmesi Onların Rahat Bir Şekilde Yaşam Sürdürmelerine Olanak Sağlar?” Sorusuna İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
Belediyeler	216	42,44	$X^2=310,381$ $P=0,001^*$ $P<0,05$
Kamu kurumları hepsi	172	33,79	
Sivil örgütler	79	15,52	
Halk	16	3,14	
Hiçbiri	26	5,11	
Toplam	509	100	

* $P<0,05$ *Chi-Square*

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Sahipsiz köpeklerin sorumluluğunun hangi kurum/kişiye verilmesi onların rahat bir şekilde yaşam sürdürmelerine olanak sağlar?” sorusu istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır ($X^2=310,381$, $P<0,05$). Buna göre; “Belediyeler” %42,44 “Kamu kurumları hepsi” %33,79 “Sivil örgütler” %15,52 “Halk” %3,14 “Hiçbiri” %5,11 şeklindedir.

5199 sayılı kanun gereği sahipsiz hayvanlara belediyeler sorumluluğunda, “yakala- kısırlaştır-sal” metodu uygulanmaktadır. Bu metoda göre, sahipsiz köpekler sırasıyla yakalanıp, kısırlaştırılıp sonrasında da alındığı yere geri bırakılmaktadır. Fakat bugün, bu uygulamanın olduğu ülke sayısının fazla olmadığı ve bu yöntemin sahipsiz köpek sayısının neredeyse hiç yok denecek kadar az olan ülkeler için geçerli olabileceği ifade edilebilir (Aydoğdu ve Oğuzhan, 2019: 2131).

Hayvanları Koruma Kanununda, hayvanlar taşınırken, onların her biri kendi türüne göre ayırt edilip uygun ortama taşınmalı ve bu aşamada bakımları, beslenmeleri ihmal edilmemelidir (md.4). Yine sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimler iş birliği yaparak onların, korunması için uygun hayvan hastanesi ve bakımevi kurarak tedavileri ve bakımları yapılmalı aynı zamanda konuya dair eğitim çalışmalarını yapmaları gerekir (md.4). Bununla beraber, bütün illerde il hayvanları koruma kurulu valinin gözetiminde, yalnızca hayvanların mevcut sorunları ve çözümüne ilişkin yine onların korunmasına yönelik toplanırlar. Bu toplantılara; Büyükşehir belediyesi, (büyükşehir olmayan illerde belediye katılım gösterir), il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il milli eğitim, il çevre ve orman müdürü, Belediyelerin veteriner işleri müdürü, il veteriner hekimler odasından bir temsilci yine veteriner fakültesi olan alanlarda fakülte temsilcisi, valilik onayı ile seçilecek en fazla iki gönüllü

kuruluştan insanlar son olarak, kurul başkanı gerekli görürse ilave kurum ve kuruluş yetkililerini alabilir (md.15). Şeklinde bir düzenleme yapılmıştır.

Burada temel sorunlardan biri de sahipsiz köpeklerin esas sorumluluklarının belediye olarak sınırlandırması ve olası köpek saldırıları sonucunda yaralanan ya da ölen kişilerin bu durumda, belediyeye hizmet kusuru sebebiyle açılan maddi-manevi tazminat kararlarına boyun eğmeleridir. Böyle bir durum karşısında belediyeler, 5199 sayılı kanun sebebiyle bir şey yapamadıklarını söylemekte ancak sorun karmaşıklığını her geçen gün artırmaya devam etmektedir. 5199 sayılı kanun, sahipsiz hayvanlarla ve dolayısıyla sahipsiz köpeklerle alakalı sorumlulukları “mahalli idare-belediye” şeklinde yeniden düzenlemelidir (Akkoyunlu, 2022: 59). Türkiye’de hayvanlara dair gelişim süreci hızla ilerlese dahi birtakım iyileştirmelerin yapılması gerektiği ifade edilebilir.

Dolayısıyla, sahadan elde edilen veriler ve mevcut düzenleme göz önüne alındığında karmaşıklık olduğu görülmektedir. Belediyeler sorumluluğu üstlenen kurum olarak görülse dahi bu konuda yetersiz kaldıkları aşıkardır. Bu sebeple kamu kurumlarının da konuyla yakından ilgilenmesi gerekmektedir. Ayrıca barınak sayısı ve sahiplendirme politikalarının artırılması gerekmektedir.

Tablo 31. “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Nasıl Bir Çözüm Önerisi Sunulabilir. Fikirlerinizi Belirtiniz.” Önermesine İlişkin Cevapların Değerlendirilmesi

Cevaplar	N	%	Sonuç
Toplum bilinçlendirilmelidir, doğada bizimle yaşamalılar	87	17,09	X ² =224,075 P=0,001* P<0,05
Özel yaşam alanları inşa edilmelidir.	62	12,18	
Fikrim yok	79	15,52	
Belediye sorumlu tutulmalı, barınak sayısı artırılmalı	145	28,49	
Kamu kurumları hepsi sorumlu tutulmalı, sahiplendirme artırılmalı, barınak sayısı artırılmalı	120	23,58	
Ötanazi yapılmalıdır.	15	2,95	
Kanunu ve yürütme yönetmeliğinde değişiklik yapılmalıdır.	1	0,20	
Toplam	509	100	

*P<0,05 *Chi-Square*

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcıların sahipsiz köpeklerin çözümü konusunda; %28,49’u “Belediyeler sorumlu tutulmalı, kısırlaştırma ve barınak artırılmalı”, %23,58’i “Kamu kurumları hepsi sorumlu tutulmalı, sahiplendirme artırılmalı, barınak sayısı artırılmalı”, %17,09 “Toplum bilinçlendirilmeli, doğada bizimle yaşamalılar”, %15,52’si ise “Fikrim yok”, %12,18’i “Sahipsiz köpekler için özel yaşam alanları inşa edilmeli”, %2,95’i “Ötanazi” yapılarak

özüm yolu sundukları belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi istatistiksel açıdan da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=224,075$ · $P<0,05$).

Bugün uluslararası düzeyde, özelde sahipsiz köpeklere dair uygulamalara bakıldığında ise; hayvan hakları ile ilgili oldukça ayrıntılı düzenlemeye sahip birçok ülke bulunmaktadır. Bunlardan bazıları olan Amerika, Hollanda, Norveç gibi ülkelerde sahipsiz köpekler toplatılıp ardından barınağı ulaştırılıyor ve eğer sahibi almazsa belirli bir süre ötanazi ile uyutuluyor. Bu uygulamayla birlikte, hem kısırlaştırılan köpeklerin sürekli bakımları yapılırken hem de hayvan sayılarında azalma görülmektedir. Yine özellikle; Hollanda, İsveç, Almanya, Danimarka, Belçika’da sahipsiz köpeklere zorunlu kayıt sistemiyle birlikte kalıcı olarak tanımlanması amacıyla mikroçip uygulaması kullanılmaktadır. Bu uygulamadan yerel otoriteler sorumlu tutulmuştur. Köpekler toplatılıp barınaklara yerleştirilmektedir. Diğer taraftan ötanazi uygulanmayan bazı ülkeler olduğı da görülmektedir. Bunlar; Almanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerdir. Bunun yanı sıra; ABD, AB üyesi lkeler, Japonya, İngiltere, Avusturya ve İsviçre’de sahipsiz köpek sorunu bulunmamaktadır.

- Fransa’da, kayıt altına alma zorunluluğı olmasına karşın, uygulamada istenilen noktaya ulaşılamamıştır. Barınaklarda tutulan hayvanlar da ya terk edilmiş ya da kaybolan hayvanlardan oluşmaktadır. Bunlarda belirli bir süre burada tutulmaktadır. Şayet belirli sürede sahibi bulunamazsa ya da sahiplendirilemezse veteriner hekim kontrolünde uyutma işlemi yapılabilmektedir.

- İtalya’da, sahipsiz hayvan sayısını dengede tutmak için kısırlaştırma işlemi uygulanmaktadır. Devletin rolü de popölasyonu dengede tutma ve hayvanların bakımının kontrolünü sağlamaktır. Fakat bazı bölgelerde barınak şartlarının yetersiz olması olumsuz sonuç yaratmaktadır.

- Birleşik Krallık, sahipsiz hayvanların sayısını kontrol etmek için kısırlaştırma yöntemine başvurmuştur. Bunun yanı sıra; sahipsiz hayvanların toplatılmasını yerel yönetime bırakmıştır. Yine toplanan hayvanlar 7 gün süresince barınakta tutulup sahiplendirilmeye çalışılmakta, bunun olmadığı durumlarda ise ya ötanazi işlemi uygulanmakta ya da hayvan refahı kuruluşlarına gönderilmektedir.

- Polonya’ da ise hayvanları her türlü öldürme işlemi yasaklamıştır (AB,2011: 5-9).

Başka bir açıdan, Mart 2022’de, 1105 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen, “Sokak Hayvanlarına Bakış” başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre; Türkiye’de halkın %34,3’ü sokak hayvanlarını tehdit olarak algılamaktadır. Sokak hayvanlarının barınaklara götürülmesini isteyen %38, sokak hayvanlarının fazla olmasının güvenlik sorunu olduğunu düşünen %37 iken gece veya sabah erken saatlerde sokak hayvanlarını tehlikeli bulan yaklaşık %42 oranında bir kesim bulunmaktadır (BBC,2022).

1.1. SAHİPSİZ KÖPEKLERLE İLGİLİ KÜLTÜREL KOD (DEĞER) ANALİZİ

Tablo 32. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “İnsanlar Kadar Sahipsiz Köpekleri Değerli Görürüm.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	8	28,57	22	28,21	132	32,75	162	31,83
Katılıyorum	17	60,71	33	42,31	149	36,97	199	39,10
Kararsızım	2	7,14	10	12,82	42	10,42	54	10,61
Katılmıyorum	1	3,57	7	8,97	42	10,42	50	9,82
Kesinlikle katılmıyorum	0	-	6	7,69	38	9,43	44	8,64
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
$\chi^2=9,339$ $p=0,094$ $p>0,05$								

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yer ile insanlar kadar sahipsiz köpekleri değerli görürüm.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($\chi^2=9,339$ $P>0,05$). Buna göre; köyde %60,71 “Katılıyorum”, %28,57 “Kesinlikle katılıyorum”, %7,14 “Kararsızım”, %3,57 “Katılmıyorum” ilçede bu oran, %42,31 “Katılıyorum” %28,21 “Kesinlikle katılıyorum”, %12,82 “Kararsızım”, %8,97 “Katılmıyorum”, %7,69 “Kesinlikle katılmıyorum”. İl kapsamına bakıldığında ise %36,97 “Katılıyorum”, %32,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %10,42 “Kararsızım”, %10,42 “Katılmıyorum”, %9,43 ise “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Katılımcıların yanıtları incelendiğinde insanların, hayvanlara değer verdiği görülmektedir. Esasen, ahlaki açıdan hayvanların acı çekmeme konusunda önemli çıkarı olduğu gibi insanların bu durumda sorumluluk taşıdığı belirtilir. Yani olağanüstü bir halde ahlaki olarak, insanın hayvana tercih edilmesi durumu çoğu yerde ortadan kaldırılabilir. Bu açıdan, hayvanlara gereksiz yere acı ve ıstırap çektirilmesi ahlaken uygun görülmemiş olur (Francious, 2022: 129). İnsanı üstün atfeden anlayış son bulmakla birlikte, değer konusunda da insana

nazaran hayvanlarda değerli görülmüş olur. Elde edilen sonuçta bunu doğrular niteliktedir.

Tablo 33. “Meslek” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Meslek Grupları									
	Özel sektör		Kamu kurumu		Öğrenci		Çalışmıyor		Emekli	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	28	33,3	74	30,2	50	40,7	12	48,0	1	14,3
Katılıyorum	28	33,3	72	29,4	41	3,33	4	16,0	3	42,9
Kararsızım	14	16,7	34	13,9	15	12,2	4	16,00	0	0
Katılmıyorum	8	9,5	30	12,2	9	7,3	1	4,0	1	14,3
K. katılmıyorum	6	7,1	35	14,3	8	6,5	4	16,0	2	28,6
Toplam	84	100	245	100	123	100	25	100	7	100
$X^2=20,497$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Meslek ile sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldırmasından kaygı duyuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurulmamıştır. Buna göre; özel sektör %33,3 “Kesinlikle katılıyorum”, %33,3 “Katılıyorum”, %16,7 “Kararsızım”, %9,5 “Katılmıyorum”, %7,1 “Kesinlikle katılmıyorum”, kamu kurumu %30,2 “Kesinlikle katılıyorum”, %29,4 “Katılıyorum”, %14,3 “Kesinlikle katılmıyorum”, %13,9 “Kararsızım”, %12,2 “Katılmıyorum”, öğrenci %40,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %12,2 “Kararsızım”, %7,3 “Katılmıyorum”, %6,5 “Kesinlikle katılmıyorum”, %3,33 “Katılıyorum”, çalışmıyor %48,0 “Kesinlikle katılıyorum”, %16,0 “Katılıyorum”, %16,0 “Kararsızım”, %16,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, %4,0 “Katılmıyorum”, emekli %42,9 “Katılıyorum”, %28,6 “Kesinlikle katılmıyorum”, %14,3 “Katılmıyorum”, %14,3 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Görüldüğü gibi sahipsiz köpekler, her meslek grubu sahipsiz köpek saldırısından sabah erken ve akşam geç saatlerde daha çok kaygı duyduklarını belirtmişlerdir. Burada “Sahipsiz köpekler farklı meslekleri farklı biçimde etkilemektedir.” şeklindeki hipotez reddedilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 34. “Cinsiyet” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	62	36,3	112	33,1	174	34,2
Katılıyorum	47	27,5	108	32,0	155	30,5
Kararsızım	27	15,8	45	13,3	72	14,1
Katılmıyorum	20	11,7	32	9,5	52	10,2
K. katılmıyorum	15	8,8	41	12,1	56	11,0
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	26
$X^2=3,276$						$p>0,05$

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldırmasından kaygı duyuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=3,276$ $p>0,05$). Buna göre; erkek %36,3 “Kesinlikle katılıyorum”, %27,5 “Katılıyorum”, %15,8 “Kararsızım”, %11,7 “Katılmıyorum”, %8,8 “Kesinlikle katılmıyorum”, kadın %33,1 “Kesinlikle katılıyorum”, %32,0 “Katılıyorum”, %13,3 “Kararsızım”, %12,1 “Kesinlikle katılmıyorum”, %9,5 “Katılmıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar, sahipsiz köpek saldırısından sabah erken ve akşam saatlerinde cinsiyet ayrımı olmaksızın kaygı duymaktadırlar. Tablo 33’te aynı şekilde farklı meslek gruplarını farklı şekilde etkilememiştir. Dolayısıyla gerek cinsiyet gerek meslek gruplarını sahipsiz köpekler tedirgin etmektedir. Burada, “Sahipsiz köpekler çalışan kadın ve çalışmayan kadını farklı biçimde etkilemektedir.” şeklindeki hipotez reddedilmiş olur.

Kentler; insanların güvenli biçimde yaşama isteğinin bir ürünü olan mekânsal yerleşimlerdir. Tarih boyunca insan ihtiyaçlarından biri olan güvenlik, kentleşmeyle birlikte önemini daha da artırmıştır. Çünkü hızlı nüfus artışı, farklı kültür ve yaşam biçimlerinin kente yerleşimi, kenti heterojen hale getirmiştir. Bu durum sağlıklı kentleşmeyi meydana getirmiş ve kentlerin güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır.

Esasen, güvenlik ihtiyacının bireyin kent yaşamında önemli bir paya sahip olduğu belirtilebilir. Buna bağlı olarak; güvenli bir yaşamın ilk koşulunun, her bireyin kendisi günlük rutin hayatı içinde güvende hissetmesi olduğu belirtilebilir (Peyam,2018: 644).

Bugün kent içinde iyi koşulların sağlanarak gerek hayvanların yaşam alanı gerek insanların yaşam alanı dengede tutulmalıdır.

Tablo 35. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklere Sevecen Olmayı ve İyi Davranmayı Severim.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	20	35,71	9	30,00	76	6,12	32	24,24	137	26,92
Katılıyorum	18	32,14	13	43,33	116	39,86	53	40,15	200	39,29
Kararsızım	9	16,07	4	13,33	49	16,84	23	17,42	85	16,70
Katılmıyorum	3	5,36	1	3,33	35	12,03	16	12,12	55	10,81
K. katılmıyorum	6	10,71	3	10,00	15	5,15	8	6,06	32	6,29
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
X ² =10,01 P=0,612 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim durumu ile sahipsiz köpeklere sevecen olmayı ve iyi davranmayı severim.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurmamaktadır (X²=10,01, p>0,05). Kesinlikle katılıyorum; %35,71 “Lise ve altı” %30,00 “Ön lisans”, %24,24 “Yüksek lisans ve üzeri”, %6,12 “Lisans” şeklindedir. Katılıyorum; %43,33 “Ön lisans”, %40,15 “Yüksek lisans ve üzeri”, %39,86 “Lisans”, %32,14 “Lise ve altı” şeklindedir. Kararsızım, %17,42 “Yüksek lisans ve üzeri”, %16,84 “Lisans”, %16,07 “Lise ve altı”, %13,33 “Ön lisans” şeklindedir. Katılmıyorum; %12,12 “Yüksek lisans ve üzeri”, %12,03 “Lisans”, %5,36 “Lise ve altı”, %3,33 “Ön lisans” şeklindedir. Kesinlikle katılmıyorum; %10,71 “Lise ve altı”, %10,00 “Ön lisans”, %6,06 “Lisans”, %5,15 “Yüksek lisans” şeklindedir.

Katılımcıların eğitim durumu fark etmeksizin sahipsiz köpeklere iyi davranmayı ve sevecen olmayı sevdikleri görülmektedir. Osmanlı döneminde de sahipsiz köpeklere değer verilmiş özellikle gezi için farklı coğrafyalardan gelen insanlar, Osmanlı insanının köpeklerin beslenmesine ve korunmasına önem verdiklerini belirtmişlerdir.

XVI-XVIII. yüzyıl döneminde Osmanlıyı ziyarete gelen yabancılar, tıpkı daha önceki dönemler gibi Türklerin yardımseverliği ve iyilikseverliğinin yalnızca insanlarla sınırlı olmadığını, hayvanları da dahil ettiğini belirtmişlerdir (Menekşe, 2022: 91). Öte taraftan, Hursthouse’ye göre de hayvanların çektiği acıya karşı durmamak zalimce ve

merhametsizce olur. Onları önemsemeden kullanmak onlara saygısızlığı beraberinde getirir (Arıkan, 2016: 121). Dolayısıyla sahihsiz köpekler Afyonkarahisar halkı için her ne kadar sorun olarak algılandığı, onlar yüzünden güvenle yürüyüş yapılamadığı belirtilse dahi köpeklerin insanlar için ayrı bir önemde olduğu gerek geçmişte gerek mevcut sonuçta karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 36. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Gördüğümde Onunla Zaman Ayırarak İlgilenirim.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	12	21,43	6	20,00	32	11,00	19	14,39	69	13,56
Katılıyorum	10	17,86	8	26,67	79	7,15	36	27,27	133	26,13
Kararsızım	11	19,64	6	20,00	72	24,74	27	20,45	116	22,79
Katılmıyorum	15	26,79	7	23,33	73	25,09	31	23,48	126	24,75
K. katılmıyorum	8	14,29	3	10,00	35	12,03	19	14,39	65	12,77
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
$X^2=8,650$ $P=0,733$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim durumu ile sahihsiz köpek gördüğümde onunla zaman ayırarak ilgilenirim.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($X^2=8,650$, $p>0,05$). Kesinlikle katılıyorum; %21,43 “Lise ve altı”, %20,00 “Ön lisans”, %14,39 “Yüksek lisans ve üzeri”, %11,00 “Lisans” şeklindedir. Katılıyorum; %27,27 “Yüksek lisans ve üzeri”, %27,15 “Lisans”, %26,67 “Ön lisans”, %17,86 “Lise ve altı” şeklindedir. Kararsızım; %24,74 “Lisans”, %20,45 “Yüksek lisans ve üzeri”, %20,00 “Ön lisans”, %19,64 “Lise ve altı” şeklindedir. Katılmıyorum; %26,79 “Lise ve altı”, %25,09 “Lisans”, %23,48 “Yüksek lisans ve üzeri”, %23,33 “Ön lisans” şeklindedir. Kesinlikle katılmıyorum; %14,39 “Yüksek lisans ve üzeri”, %14,29 “Lise ve altı”, %12,03 “Lisans”, %10,00 “Ön lisans” şeklindedir.

Katılımcılar eğitim durumu fark etmeksizin sahihsiz köpeklerle ilgilendiği bir yönüyle söylenebilir. Tablo 35’te sahihsiz köpeklere iyi davrandıklarını belirtmişler ancak, sahihsiz köpeklere zaman ayırarak ilgilenme konusunda çok net tavır göstermedikleri görülmüştür. Nitekim, özellikle Osmanlı dönemlerinde mahalle sakinleri köpekleri besler, barınak temin eder yeri geldiğinde de sürekli bakımlarını sağlamak için

onlara, vakıflar kurarlarmış (Schick, 2010: 24-27). O dönemin koşullarında, insan-hayvan ilişkisinin mekanla bir ilişki kurduğunu ve ayrı düşünülmeceğini belirtilebilir.

Tablo 37. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklere Belediye Yetkililerinin Duyarlılıklarını Etkili Bulmuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Meslek Grupları									
	Özel sektör		Kamu kurumu		Öğrenci		Çalışmıyor		Emekli	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	37	44,00	90	36,70	54	43,90	10	40,00	1	14,30
Katılıyorum	20	23,80	84	4,30	43	35,00	3	12,00	1	14,30
Kararsızım	11	13,10	26	10,60	16	13,00	2	8,00	0	-
Katılmıyorum	7	8,30	23	9,40	5	4,10	5	20,00	4	57,10
K. katılmıyorum	9	10,70	22	9,00	5	4,10	5	20,00	1	14,30
Toplam	84	100	245	100	123	100	25	100	7	100
X ² =42,619 P=0,001* p<0,05										

* $P<0,05$ *Chi-Square*

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Meslek ile sahipsiz köpeklere belediye yetkililerinin duyarlılıklarını etkili bulmuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurmaktadır ($X^2=42,619$, $p<0,05$). Buna göre; özel sektör %44,00 “Kesinlikle katılıyorum” %8,30 “Katılmıyorum” şeklindedir. Yine kamu kurumu, %36,70 “Kesinlikle katılıyorum”, %4,30 “Katılmıyorum” şeklindedir. Öğrenci %43,90 “Kesinlikle katılıyorum”, %4,10 “Kesinlikle katılmıyorum”, çalışmıyor %40,00 “Kesinlikle katılıyorum”, %8,00 “Kararsız” şeklindedir.

Katılımcılar meslek gruplarına göre, belediye yetkililerinin duyarlılıklarını yeterli görmedikleri anlaşılmıştır. Fakat, emekliler belediye yetkililerini duyarsız olarak görmemektedir. Öte taraftan, genel kanaatin belediyelerin duyarsız olduğu yönündedir. Burada temel sorunlardan biri de sahipsiz köpeklerin esas sorumluluklarının belediye olarak sınırlandırması ve olası köpek saldırıları sonucunda yaralan ya da ölen kişilerin bu durumda, belediyeye hizmet kusuru sebebiyle açılan maddi-manevi tazminat kararlarına boyun eğmeleridir. Bu durumda belediyeler, 5199 sayılı kanun sebebiyle bir şey yapamadıklarını ifade etmekte fakat konu karmaşıklığını her geçen gün artırmaktadır. 5199 sayılı kanun sahipsiz hayvanlarla ve dolayısıyla sahipsiz köpeklerle alakalı sorumlulukları “mahalli idare-belediye” şeklinde yeniden düzenlemeli, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği tam olarak örtüşür hale getirilmelidir (Akkoyunlu, 2022: 59). Dolayısıyla; Türkiye’de

hayvanlara dair gelişim süreci hızla ilerlese dahi birtakım iyileştirmelerin yapılması gerektiği belirtilebilir.

Tablo 38. “Cinsiyet” ile “Sahipsiz Köpeklerle Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	36	21,05	37	10,95	73	14
Katılıyorum	26	15,20	70	20,71	96	19
Kararsızım	31	18,13	60	17,75	91	18
Katılmıyorum	35	20,47	82	24,26	117	23
K. katılmıyorum	43	25,15	89	26,33	132	100
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	26
X ² =10,692 P=0,030* p<0,05						

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile sahipsiz köpeklerle aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duyuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir (X²=10,692, p<0,05). Buna göre; erkek, %25,15 “Kesinlikle katılmıyorum”, %21,05 “Kesinlikle katılıyorum”, %20,47 “Katılmıyorum”, %18,13 “Kararsızım”, %15,20 “Katılıyorum”, kadın %26,33 “Kesinle katılmıyorum”, %24,26 “Katılmıyorum”, %20,71 “Katılıyorum”, %17,75 “Kararsızım”, %10,95 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar her ne kadar sahipsiz köpekleri kent içinde sorun olarak algılamış, onların saldırmasından kaygı duyduklarını dile getirmiş olsa da sahipsiz köpeklerle aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duymadıklarını dile getirmiştir. Öte taraftan, bu durumun cinsiyet fark etmeksizin bu şekilde düşünüldüğü çıkan sonuçta görülmüştür. Buna istinaden konu ile ilgili farklı yorumlar incelendiğinde, Eski Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum bir TV programında sahipsiz hayvanlarla alakalı olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Bir genelge yayınladık. Belediyeler bu hayvanları alacaklar, bakımlarını yaptıktan sonra aldıkları yere bırakacaklar. Bunların sokakta olmasının hiçbir zararı yok. Tehlikeli türler ise tasmaş ve maskesiz dolaşmayacak. Bizim yaklaşımımız bu. Bunun dışında neyi eleştiriyorlar bilmiyorum.” (www.dogruhaber.com-14.02. 2022).

Ayten Alkan, İstanbul ilinde yaptığı bir çalışma da sahihsiz köpeklerin, tek kullanımlık hayvanlar olarak ele alındığını ve modern zamanda yapılan temizlemenin bir yolu olarak sahihsiz köpeklerin sorun adı altında ya tehcir edildiği ya da ormanın boş arazilerine götürüldüğünü belirtir. Onlar şehirde insanoğluyla birlikte yaşamak yerine hak ettikleri belirli ağların dışında kalmışlardır. Bu durumda; Bauman'ın atık kavramı, sahihsiz köpekler için adeta kullanılmış durumda olduğu belirtilir (Alkan, 2016: 623).

Tablo 39. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısmını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	3	10,71	15	19,23	93	23,08	111	21,81
Katılıyorum	14	50,00	28	35,90	155	38,46	197	38,70
Kararsızım	11	39,29	21	26,92	74	18,36	106	20,83
Katılmıyorum	0	-	9	11,54	44	10,92	53	10,41
Kesinlikle katılmıyorum	0	-	5	6,41	37	9,18	42	8,25
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
$X^2=16,514$ $p=0,036 *$ $p<0,05$								

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yer ile insanların sahihsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz (tutarsız) yorumları değer farklılıklarından kaynaklanmaktadır.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=16,514$, $p<0,05$). Buna göre; köy %50,00 “Katılıyorum”, %39,29 “Kararsızım”, %10,71 “Kesinlikle katılıyorum”, ilçe %35,90 “Katılıyorum”, %26,92 “Kararsızım”, %19,23 “Kesinlikle katılıyorum”, %11,54 “Katılmıyorum”, %6,41 “Kesinlikle katılmıyorum”, il %38,46 “Katılıyorum”, %23,08 “Kesinlikle katılıyorum”, %18,36 “Kararsızım”, %10,92 “Katılmıyorum”, %9,18 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar, yaşadıkları yere göre sahihsiz köpeklerle kurduğu ilişkilerin değer farklılıkları gösterdiğini teyit etmişlerdir. Süreç boyunca sahihsiz hayvanlar özelde sahihsiz köpekler, farklı şekillerde insan yaşamının birer parçası olmuşlardır. Haliyle ilişkilerde de bir değişim yaşanmış ve farklı dönemlerde farklı şekillerde değer görmüşlerdir.

Köpeklere verilen değerin farklı yönlerini belirtmek gerekirse; Descartes, hayvanların otomattan farksız sadece makine olduğunu onların ne bilince ne de ruha sahip olmadıklarını belirtmiştir. Onlar, hissedemeyen varlıklar olduğu gibi acı çekmeden de yoksun olduğunu, acı çekmiş gibi görünenlerin de kapı gıcırtısı gibi bir sestten ibaret olduğunu vurgulamıştır. Bu yönüyle Descartes hayvanlara ahlaki yükümlülükte bulunmadığımızı da ifade etmiştir (Francione, 2008: 50). Yine İncil’de de insanların hayvanlardan üstün olduğu, Tanrı’nın insanlar üzerinde egemenlik kurduğu belirtilmiştir. Semavi dinlerden biri olan İslam dininde de insan-merkezli bir anlayış vardır. Kur’an’ı Kerim’de insana akıl yönüyle üstünlük atfeden ama yeryüzündeki bütün canlılara sorumluluk yükleyen bir anlayış hakimdir (Khalid, 2003: 276). Bentham hayvan-insan ilişkisinde insan merkezli bir anlayışı benimsememiştir. İnsan-hayvan ikiliğinde “akıl yürütebiliyorlar mı yerine acı çekebiliyorlar mı” (Francione, 2008: 55) sorusunu yöneltmiş ve insanın hayvandan üstün olmadığını vurgulamıştır.

Tarihsel süreç içinde hayvan; eşya konumundan canlı konumuna, insan merkezli anlayıştan bütüncül bir anlayışa doğru ilerlemiştir. Bu yönüyle de hayvanlara verilen değerin değişiklik gösterdiği belirtilebilir.

Tablo 40. “Eğitim” ile “İnsanların Sahipsiz Köpekler Üzerindeki Olumlu/Olumsuz (Tutarsız) Yorumları Değer Farklılıklarından Kaynaklanmaktadır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	17	30,36	9	30,00	83	28,52	34	25,76	143	28,09
Katılıyorum	18	32,14	10	33,33	119	40,89	59	44,70	206	40,47
Kararsızım	5	8,93	5	16,67	38	13,06	15	11,36	63	12,38
Katılmıyorum	4	7,14	3	10,00	32	11,00	17	12,88	56	11,00
K. katılmıyorum	12	21,43	3	10,00	19	6,53	7	5,30	41	8,06
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
$\chi^2=19,417$ $P=0,079$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim ile insanların sahipsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz (tutarsız) yorumları değer farklılıklarından kaynaklanmaktadır.” buna göre; kesinlikle katılıyorum cevabı %30,36 “Lise ve altı”, %30,00 “Ön lisans”, %28,52 “Lisans”, %25,76 “Yüksek lisans ve üzeri”, katılıyorum cevabı %44,70 “Lise ve altı”,

%40,89 “Lisans”, %33,33 “Ön lisans”, %32,14 “Lise ve altı”, kararsızım cevabı %16,67 “Ön lisans”, %13,06 “Lisans”, %11,36 “Yüksek lisans ve üzeri”, %8,93 “Lise ve altı”, katılmıyorum 12,88 “Yüksek lisans ve üzeri”, %11,00 “Lisans”, %10,00 “Ön lisans”, %7,14 “Lise ve altı”, kesinlikle katılmıyorum cevabı %21,43 “Lise ve altı”, %10,00 “Ön lisans”, %6,53 “Lisans”, %5,30 “Yüksek lisans ve üzeri” şeklindedir. Görüldüğü gibi anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=19,417$ $p>0,05$).

Katılımcılar, sahihsiz köpeklere dair yorumların değer farklılıklarından kaynaklandığını belirtsele dahi bu durumun eğitim durumu ile anlamlı bir ilişki göstermediğini belirtmişlerdir. Ancak Tablo 39’da yaşamlarını uzun süre geçirdikleri yere göre anlamlı bir farklılık olduğu belirtilebilir. Nitekim her iki tabloda da insanların, sahihsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz yorumların değer farklılıklarından kaynaklandığı görülmüştür.

İnsanlar tarih boyunca bir dönüşüm geçirmişlerdir. Bu dönüşüm insan-hayvan ilişkilerine yansımıştır. İnsanların farklı kültürel normları farklı değerlere sahip olmasını sağlamış ve bugün sahihsiz köpeklere olan tavırlarına yansımıştır. Nitekim, insanların hayvanlarla kurduğu bağlar ve kültürel uygulamalar süreç boyunca değişmiş ve bir dönüşüm geçirmiştir.

Eskiden neredeyse çoğu köpek nadiren ev ortamında bakılırken, günümüzde ise çoğu köpek insanlarla aynı evi paylaşmaktadır. Benzer şekilde, şimdilerde ev hayvanlarının doğum günü partileri kutlanması kültürel bir pratik olarak karşılaşılrken, kaybına üzülmek sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkar (Özmen, 2020: 44). Dolayısıyla burada da bir yönüyle köpeklere verilen değer süreç boyunca değiştiğini söylemek olasıdır.

Tablo 41. “Medya Faktörü (Televizyon, İnternet, Instagram, Facebook, Twiter vb.) Sahipsiz Köpeklere Dair Tavrımızı Etkilemektedir” ile “Bazı İnsanlar Sahipsiz Köpekler Yüzünden Hayatını Kaybetmektedir. Fakat Bu Durum Pek Fazla Dile Getirilmemektedir.” Önermesi Arasındaki İlişki

Cevaplar										
	K. katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		K. katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	45	35,16	35	21,47	20	20,83	25	35,21	18	35,29

Tablo 41 (Devam). “Medya Faktörü (Televizyon, İnternet, Instagram, Facebook, Twiter vb.) Sahipsiz Köpeklerle Dair Tavrımızı Etkilemektedir” ile “Bazı İnsanlar Sahipsiz Köpekler Yüzünden Hayatını Kaybetmektedir. Fakat Bu Durum Pek Fazla Dile Getirilmemektedir.” Önermesi Arasındaki İlişki

Cevaplar										
	K. katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		K. katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Katılıyorum	39	30,47	89	54,60	47	48,96	23	32,39	8	15,69
Kararsızım	13	10,16	14	8,59	20	20,83	9	12,68	7	13,73
Katılmıyorum	15	11,72	18	11,04	7	7,29	11	15,49	5	9,80
K. katılmıyorum	16	12,50	7	4,29	2	2,08	3	4,23	13	25,49
Toplam	128	100	163	100	96	100	71	100	51	100
X ² =72,085 P=0,001* p <0,05										

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Medya faktörü (televizyon, internet, Instagram, Facebook, Twitter vb.) sahipsiz köpeklerle dair tavrımızı etkilemektedir ile bazı insanlar sahipsiz köpekler yüzünden hayatını kaybetmektedir. Fakat bu durum pek fazla dile getirilmemektedir.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=72,085$ p<0,05). Buna göre; kesinlikle katılıyorum cevabı %35,29 “Kesinlikle katılmıyorum”, %35,21 “Katılmıyorum”, %35,16 “Kesinlikle katılıyorum” %21,47 “Katılıyorum”, %20,83 “Kararsızım”, katılıyorum cevabı %54,60 “Katılıyorum”, %48,96 “Kararsızım”, %32,39 “Katılmıyorum”, %30,47 “Kesinlikle katılıyorum”, kararsızım cevabı %20,83 “Kararsızım”, %13,73 “Kesinlikle katılmıyorum”, %2,68 “Katılmıyorum”, %10,16 Kesinlikle katılıyorum, %8,59 “Katılıyorum”, katılmıyorum cevabı %15,49 “Katılmıyorum”, %7,29 “Kararsızım”, kesinlikle katılmıyorum cevabı ise %25,49 “Kesinlikle katılmıyorum”, %4,23 “Katılmıyorum” şeklindedir.

Son dönemlerde sahipsiz köpeklerle ilgili haberlerin gündeme getirildiği görüldü de çalışmanın yapıldığı süre zarfında çok fazla dile getirilmediği çıkan sonuçta da teyit edilmiştir. Buna istinaden; bugün sahipsiz köpek sayısı 10 milyon civarında olduğu söylenilmektedir (www.trthaber.com, 2022). Konuya dair tartışma sürmekle birlikte farklı şekillerde yorumlarda dile getirilmektedir. Sahipsiz köpeklerin tehlike saçtığına ilişkin Mersin MHP milletvekili Olcay Kılavuz şu sözleri sarf etmiştir:

‘Başboş sokak köpekleri, insanlarımızın yaşamı için tehdit olmaya, çocuklarımızın güvenliği için tehlike saçmaya devam etmektedir. Her geçen gün artan sokak köpeği nüfusu ve bunların saldırıları şehirlerimizi yaşanmaz hâle getirmektedir. Ölümlü trafik kazalarına sebebiyet vermiş sahipsiz sokak köpekleri âdeta bir güvenlik sorunu hâline dönüşmüştür. İnsanlarımızın bu konudaki haklı talepleri karşılanmalı, bakanlıklar ve belediyeler iş birliğiyle bu ciddi sorun mutlaka çözüme kavuşturulmalıdır. Kaybedecek bir an bile yoktur’ (www.tbmm.com, 2022).

Yine bir gazete haberinde Başboş Köpek Sorunu Platformu raporunda; 2022’de köpeklerin saldırdığı 13 kişinin öldüğünün 20 kişinin de köpektan kaçarken trafik kazasında yaşamını yitirdiği ifade edilmiştir (www.yenişafak.com, 2023). Burada bazı haber ve platformlarda dile getirilen örnekler gösterilmek istenmiştir.

Tablo 42. “Eğitim Durumu” ile “Mama Lobileri Sahipsiz Köpekler Üzerinden Ekonomik Çıkar Elde Etmektedir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	14	25,00	6	20,00	65	22,34	33	25,00	118	23,18
Katılıyorum	10	17,86	4	13,33	66	22,68	27	20,45	107	21,02
Kararsızım	18	32,14	11	36,67	93	31,96	43	32,58	165	32,42
Katılmıyorum	6	10,71	8	26,67	45	15,46	18	13,64	77	15,13
K. katılmıyorum	8	14,29	1	3,33	22	7,56	11	8,33	42	8,25
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
X ² = 9,286 P=0,678 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim durumu ile mama lobileri sahipsiz köpekler üzerinden ekonomik çıkar elde etmektedir.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemektedir (X²= 9,286 p>0,05). Buna göre; kesinlikle katılıyorum cevabı %25,00 “Lise ve altı”, %25,00 “Yüksek lisans ve üzeri”, %22,34 “Lisans”, %20,00 “Ön lisans”, katılıyorum cevabı %22,68 “Lisans”, %20,45 “Yüksek lisans ve üzeri”, %17,86 “Lise ve altı”, %13,33 “Ön lisans”, kararsızım cevabı %36,67 “Ön lisans”, %32,58 “Yüksek lisans ve üzeri”, %32,14 “Lise ve altı eğitim”, %31,96 “Lisans”, katılmıyorum cevabı %26,67 “Ön lisans”, %15,46 “Lisans”, %13,64 “Yüksek lisans ve üzeri”, %10,71 “Lise ve altı”, kesinlikle katılmıyorum cevabı, %14,29 “Lise ve altı”, %8,33 “Yüksek lisans ve üzeri”, %7,56 “Lisans”, %3,33 “Ön lisans” şeklindedir.

Katılımcılar, mama lobilerinin sahipsiz köpekler üzerinden ekonomik çıkar amaçlı kullanıldıklarını teyit etmiştir. Burada mama lobilerine güven duymadıkları bir yönüyle söylenebilir. Ancak, bu durumun eğitim durumu ile anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Hayvan hakları savunucuları hayvanların hayvan refahına sığınarak kullanılmalarını onaylamaz. Çünkü: ‘Teknoloji gelişmeye devam ettikçe hayvanlara çektirilen acılar sadece artacak; bölgesel ve küresel pazarların oluşması da hayvanlara birer ekonomik metadan öte bir şey olarak muamele edilmesi için harcanan çabaları baltalayacak’ (Francione, 2008: 169). Dolayısıyla burada hayvanların ekonomik meta olarak kullanıldığı sonucu varılabilir. Nitekim katılımcılarda bu konuda ortak fikre sahip olduğu belirtilebilir.

Tablo 43. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Sahipsiz Köpekler ile Aynı Ortamı Paylaşmaktan Rahatsızlık Duyarım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	0	-	12	15,38	61	15,14	73	14,34
Katılıyorum	7	25,00	17	21,79	72	17,87	96	18,86
Kararsızım	5	17,86	12	15,38	74	18,36	91	17,88
Katılmıyorum	11	39,29	13	16,67	93	23,08	117	22,99
Kesinlikle katılmıyorum	5	17,86	24	30,77	103	25,56	132	25,93
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
X ² =11,716 p=0,164 p<0,05								

*P<0,05

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yer ile sahipsiz köpekler ile aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır (X²=11,716, p<0,05). Buna göre; köy yanıtını %39,29 “Katılmıyorum”, %25,00 “Katılıyorum”, %17,86 “Kesinlikle katılmıyorum”, %17,86 “Kararsızım”, ilçe cevabını %30,77 “Kesinlikle katılmıyorum”, %21,79 “Katılıyorum”, %16,67 “Katılmıyorum”, %15,38 “Kesinlikle katılıyorum”, %15,38 “Kararsızım”, il cevabını %25,56 “Kesinlikle katılmıyorum”, %23,08 “Katılmıyorum”, %18,36 “Kararsızım”, %17,87 “Katılıyorum”, %15,14 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar sahihsiz köpekler yüzünden güvenle yürüyüş yapamadıklarını, çocuklarını bir yere gönderirken endişe duyduklarını, sahihsiz köpek saldırısından endişe duyduklarını belirtse bile, onlarla aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duymadıklarını dile getirmektedirler. Nitekim, yaşamlarını uzun süre devam ettirdikleri yerde de bu durum anlamlı bir farklılık oluşturarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 44. “Cinsiyet” ile “Yaşadığınız Çevrenin Kültürü, Ahlaki Değerleri Sahipsiz Köpekleri Algılamanızı Nasıl Etkiliyor?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Olumlu yönde etkiliyor	60	35,09	86	25,44	146	28,68
Olumsuz yönde etkiliyor	50	29,24	102	30,18	152	29,86
Hiç düşünmemiştim	61	35,67	150	44,38	211	41,45
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	100,00
X ² = 5,792 P=0,055 p>0,05						

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile yaşadığınız çevrenin kültürü, ahlaki değerleri sahihsiz köpekleri algılamanızı nasıl etkiliyor.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (X²= 5,792, p>0,05). Buna göre; katılımcılar erkek yanıtını %35,67 “Hiç düşünmemiştim”, %35,09 “Olumlu yönde etkiliyor”, %29,24 “Olumsuz yönde etkiliyor”, kadın cevabı %44,38 “Hiç düşünmemiştim”, %30,18 “Olumsuz yönde etkiliyor”, %25,44 “Olumlu yönde etkiliyor” şeklindedir.

Katılımcılar, sahihsiz köpekleri algılamada yaşadıkları çevrenin ahlaki değerinin ve kültürünün çok fazla farkında olmadıkları ve bu konu hakkında bir yönüyle bilinmezlik yaşadıkları belirtilebilir. Aynı şekilde gerek kadın gerek erkek bireyler bu konu hakkında ortak fikre sahip oldukları görülmektedir.

Kişilerin ahlaki değerleri çeşitli faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bazı sosyologlar ahlak tanımını farklı şekillerde ele almıştır. Buna göre; August Comte, insanın manevi varlık olma açısından insanlığa ve topluma, organik varlık olma açısından ise hayvanlığa ve organizmaya bağlı olduğunu belirtir. İşte insanın bu iki yönü ve onlar arasındaki çatışma onun tüm ahlaki hayatını belirler. Ahlaklı olmak her şeyden önce insanın sosyal olması demektir. Buna göre, insan sosyal benliğini üstün tuttuğu ölçüde ahlaklı ve erdemli olur. Emile Durkheim ise insanın her şeyden önce ahlaki bir varlık olduğunu belirtir. İnsan ne kadar sosyalleşirse, o kadar fazla ahlakileşir. Durkheim teorik

ahlak üzerine iyilik, ödev ve irade özerkleri fikirleri üzerine durur ve ona göre şekillendirir (Ülken, 2001: 144). Görüldüğü gibi kişilerin tek bir ahlak anlayışını benimsediklerini söylemek mümkün değildir.

Tablo 45. “Meslek” ile “Kontrolsüz Verilen Yiyecekler Sahipsiz Köpekleri Olumsuz Yönde Etkiler.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Meslek Grupları									
	Özel sektör		Kamu kurumu		Öğrenci		Çalışmıyor		Emekli	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	36	42,86	87	35,51	43	34,96	9	36,00	1	14,29
Katılıyorum	23	27,38	78	31,84	41	3,33	7	28,00	3	42,86
Kararsızım	11	13,10	36	14,69	21	17,07	4	16,00	1	14,29
Katılmıyorum	10	11,90	22	8,98	13	0,57	2	8,00	2	28,57
K. katılmıyorum	4	4,76	22	8,98	5	4,07	3	12,00	0	-
Toplam.	84	100	245	100	123	100	25	100	7	100
X ² =11,515 P=0,001* p<0,05										

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Meslek ile kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpekleri olumsuz yönde etkiler.” önermesi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermektedir (X²=11,515, p<0,05). Buna göre; özel sektör katılımcısı %42,86 “Kesinlikle katılıyorum”, %27,38 “Katılıyorum”, %13,10 “Kararsızım”, %11,90 “Katılmıyorum”, %4,76 “Kesinlikle katılmıyorum”, kamu kurumu katılımcı cevapları %35,51 “Kesinlikle katılıyorum”, %31,84 “Katılıyorum”, %14,69 “Kararsızım”, %8,98 “Katılmıyorum”, %8,98 “Kesinlikle katılmıyorum”, öğrenci katılımı %34,96 “Kesinlikle katılıyorum”, %17,07 “Kararsızım”, %4,07 “Kesinlikle katılmıyorum”, %3,33 “Katılıyorum”, %0,57 “Katılmıyorum”, çalışmıyor cevabını veren katılımcılar %36,00 “Kesinlikle katılıyorum”, %28,00 “Katılıyorum”, %16,00 “Kararsızım”, %12,00 “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,00 “Katılmıyorum” şeklindedir.

Farklı meslek grubundaki katılımcılar, sahipsiz köpeklere verilen kontrolsüz yiyeceklerin zarar verdiğini düşünmektedir. Nitekim köpeklerin, Osmanlı döneminde insanların artan yemeklerini tüketerek olası çöp sorununun önüne geçtiği ve Osmanlı insanının köpeklerin beslenmesine dikkat ettiği bilinmektedir. O dönemde "Mancı" olarak nitelendirilen kimselerin kedi ve köpek gibi sahipsiz hayvanların beslenmesinden sorumlu tutulmuştur. Onlar, sahipsiz hayvanların yiyeceklerini satmışlar ve bazı insanlar onlardan yiyecek alarak sahipsiz köpekleri beslemişlerdir (Menekşe, 2022: 98). Ancak,

sahipsiz köpekleri gelişigüzel beslemek onları olumsuz etkiler. Çünkü gelişigüzel beslenme sırasında bazen insanların bozulmuş yemeklerini ya da köpeklere zarar verecek bir maddenin yemek içinde olma ihtimali göz önüne alınmalıdır. Aksi takdirde, köpekler çeşitli hastalıklara sebebiyet verebilir. Bu durum doğrudan ya da dolaylı olarak insanları etkileyebilir. Dolayısıyla çıkan sonuçta da katılımcılar, bu durumu doğrular niteliktedir.

Tablo 46. “Medeni Durum” ile “Daha Önce Hiç Hayvan Beslediniz mi, Beslediyseniz Hayvana Dair Algınızda Herhangi Bir Değişim Olduğunu Düşünüyor musunuz?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Medeni Durum					
	Evli		Bekar		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Hayır hiç hayvan beslemedim	43	23,76	84	25,61	127	24,95
Besledim ama değişiklik olmadı	39	21,55	64	19,51	103	20,24
Besledim ve duyarlı hale geldim.	93	51,38	174	53,05	267	52,46
Besleseydim de durum değişmezdi	6	3,31	6	1,83	12	2,36
Toplam	181	100	328	100	509	100
$X^2= 1,553$ $P=0,673$ $p>0,05$						

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Medeni durum ile daha önce hiç hayvan beslediniz mi, beslediyseniz hayvana dair algınızda herhangi bir değişim olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2= 1,553$, $p>0,05$). Buna göre; hayır hiç hayvan beslemedim cevabı %25,61 “Bekar”, %23,76 “Evli”, besledim ama değişiklik olmadı cevabı %21,55 “Evli”, %19,51 “Bekar”, besledim ve duyarlı hale geldim cevabını %51,38 “Evli”, %53,05 “Bekar”, besleseydim de durum değişmezdi cevabını %3,31 “Evli”, %1,83 “Bekar” şeklindedir.

Katılımcılardan medeni durum fark etmeksizin, hayvan besleyenlerin daha duyarlı hale geldiği görülmüştür. Nitekim bugün, özellikle evcil hayvanların insan hayatında önemli bir rol üstlendiği bilinmektedir. Bu temel kanıya göre; Franklin (1999), çağdaş insanların kentleşme ve sekülerleşme ile yaşam alanlarından sürülerek, toplum içindeki ilişkilerin yerini bireysel ilişkiler düzlemine indirgendiği ve bu durumun bir fırsatmış gibi görülmesinin amaçlandığı belirtilir. Netice de değişen bu durumun, bir taraftan insanların arasında kurduğu özel ilişkileri diğer taraftan hayvan ve doğa arasındaki bağları sıklaştırdığı ifade edilir. Franklin’e göre; insanların aidiyetlerinin azaltılması ile

hayvanlarla evlerde beraber yaşam sürme aşamasına gelmişlerdir. Bu durum, evcil hayvanların çoğunlukla; aile, partner çocuk yerine geçirmiştir (Franklin, 1999'dan akt. Çetin, 2017: 94). Ayrıca, insanlar evcilleştirdikleri hayvanlar içinden, görüntü olarak daha minik, duygusal açıdan da kendilerine nispeten daha yakın ve otorite kurabilecekleri hayvanları ev yaşamına dahil etmektedirler (Çetin, 2017: 94-95). Toparlamak gerekirse, hayvana dair algıyı, hayvan besleyen ve beslemeyen arasındaki ayrım bir yönüyle değerlendirilmiş olur.

Tablo 47. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklerin Yaşam Alanı Barınaklardır.” Önermesi Arasındaki İlişki

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	22	39,28	9	31,03	61	21,034	21	15,90	113	22,28
Katılıyorum	9	16,071	9	31,03	70	24,13	36	27,27	124	24,45
Kararsızım	10	17,85	5	17,24	65	22,41	28	21,21	108	21,30
Katılmıyorum	4	7,14	2	6,89	44	15,17	22	16,66	72	14,20
K. katılmıyorum	11	19,64	4	13,79	50	17,24	25	18,93	90	17,75
Toplam	56	100	29	100	290	100	132	100	507	100
$X^2=33,041$ $p>0,05$										

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen, “Eğitim durumu ile sahipsiz köpeklerin yaşam alanı barınaklardır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($X^2=33,041$ $p>0,05$). Buna göre; lise ve altı eğitim durumundaki katılımcılar, %39,28 “Kesinlikle katılıyorum”, %19,64 “Kesinlikle katılmıyorum”, %17,85 “Kararsızım”, %16,071 “Katılıyorum”, %7,14 “Katılmıyorum”, ön lisans katılım düzeyi %31,03 “Kesinlikle katılıyorum”, %31,03 “Katılıyorum”, %17,24 “Kararsızım”, %13,79 “Kesinlikle katılmıyorum”, %6,89 “Katılmıyorum”, lisans düzeyi katılımcılar %24,13 “Katılıyorum”, %22,41 “Kararsızım”, %21,034 “Kesinlikle katılıyorum”, %17,24 “Kesinlikle katılmıyorum”, %15,17 “Katılmıyorum”, yüksek lisans ve üzeri katılımcılar %27,27 “Katılıyorum”, %21,21 “Kararsızım”, %18,93 “Kesinlikle katılmıyorum”, %16,66 “Katılmıyorum”, %15,90 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar farklı eğitim düzeyinde olsa bile, sahipsiz köpeklerin yaşam alanının barınaklar olduğunu düşünmektedirler. Nitekim, sahipsiz köpeklerin yaşam alanı gün

geçtikçe tartışma yaratan bir konu haline gelmektedir. Çünkü bir kesim onların, barınaklarda iyi koşullarda yaşam sürdüremeyeceğini belirtirken, bir kesim ise barınakların onlar için ideal yaşam alanı olduğunu düşünmektedirler. Burada ülkemizdeki barınak sayısı da göz önüne alınırsa, bu konuda her ne kadar barınakların onlar için uygun yerler olduğunu belirtilse de sayı olarak tüm sahihsiz köpeklerini kapsayacak bir alanın olmadığını söylemek olasıdır. Ancak, barınak kapasitesi artırılarak onlar için yaşam alanı sağlanabilir. Çıkan sonuçta bunu doğrular niteliktedir.

1.2. SAHİPSİZ KÖPEKLERE DUYULAN GÜVENLİĞE DAİR BULGULARIN ANALİZİ

Tablo 48. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “Yaşadığınız Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	8	28,57	26	33,33	136	33,75	170	33,40
Katılıyorum	9	32,14	33	42,31	132	32,75	174	34,18
Kararsızım	4	14,29	3	3,85	41	10,17	48	9,43
Katılmıyorum	7	25,00	10	12,82	54	13,40	71	13,95
Kesinlikle katılmıyorum	0	-	6	7,69	40	9,93	46	9,04
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
$X^2=11,155$ $p=0,193$ $p>0,05$								

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yer ile yaşadığınız kentte sahihsiz köpek sorunu olduğunu düşünüyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurmamaktadır ($X^2=11,155$, $p>0,05$). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtı %33,75 “İl”, %33,33 “İlçe”, %28,57 “Köy”, katılıyorum yanıtı %42,31 “İlçe”, %32,75 “İl”, %32,14 “Köy”, kararsızım yanıtı %14,29 “Köy”, %10,17 “İl”, %9,43 “İlçe”, katılmıyorum yanıtı %25,00 “Köy”, %13,40 “İl”, %12,82 “İlçe”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %9,93 “İl”, %7,69 “İlçe” şeklindedir. Burada hipotezde belirtilen, “Kentte yaşayanlar için sahihsiz köpekler tehdit oluşturmaktadır.” önermesi kabul edilmiş olur. Katılımcılar gerek köy gerek il gerek ilçe her alanda sahihsiz köpekleri sorun olarak görmektedir. Nitekim, sahihsiz köpekler sebebiyle kentte endişe duyduklarını, güvenle yürüyüş yapamadıklarını belirtmektedirler.

Kent içinde, insan-hayvan etkileşiminin dengesi bozulmuştur. Kent ortamının sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için Avrupa Kentsel Şartı'nda belirtilen, kentli haklarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede, kentin yaşam kalitesini artırılmış olur (Pektaş, 2003: 23). Bu sayede günümüzde, sahipsiz köpeklerin kent içindeki durumu da bir yönüyle çözülmüş olur. Sağlıklı bir kent ortamı hem insan hem de hayvanlar açısından rahatlık sağlayabilir. Kent yaşamının kalitesini artırmak, insanların ve canlıların huzuru için önemlidir. Nitekim katılımcılarda mevcut durumun yetersiz olduğunu ve mevcut durumda sahipsiz köpeklerin sorun yarattığını belirtmektedirler.

Tablo 49. “Yaşamınızın Büyük Bir Bölümünü Geçirdiğiniz Yer” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	6	21,43	25	32,05	109	27,05	140	27,50
Katılıyorum	8	28,57	20	25,64	102	25,31	130	25,54
Kararsızım	4	14,29	11	14,10	61	15,14	76	14,93
Katılmıyorum	7	25,00	18	23,08	76	18,86	101	19,84
Kesinlikle katılmıyorum	3	10,71	4	5,13	55	13,65	62	12,18
Toplam	28	100	78	100	403	100	509	100
$X^2=6,087$ $p=0,638$ $p>0,05$								

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yer ile yaşadığım kentte sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduğum için güvenle yürüyüş yapamıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=6,087$, $p>0,05$). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtı %32,05 “İlçe”, %27,05 “İl”, %21,43 “Köy”, katılıyorum yanıtı %28,57 “Köy”, %25,64 “İlçe”, %25,31 “İl”, kararsızım yanıtı %15,14 “İl”, %14,29 “Köy”, %14,10 “İlçe”, katılmıyorum yanıtı %25,00 “Köy”, %23,08 “İlçe”, %18,86 “İl”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %13,65 “İl”, %10,71 “Köy”, %5,13 “İlçe” şeklindedir.

Katılımcılar, kent içinde sahipsiz köpek sorunu olduğunu düşünmektedir. Nitekim, sahipsiz köpeklerin yaşlı ve çocuk bireyleri daha çok etkilediği belirtmektedirler. Aynı şekilde, yaşadıkları yer fark etmeksizin kent içinde sahipsiz köpeklerden tedirgin oldukları için güvenle yürüyüş yapamadıklarını belirtmektedirler.

Bu durum, önlem alınmadığı takdirde artış gösterecektir. Çünkü sahihsiz köpeklerin sayısı bir hayli artmaktadır. Geçmişte her mahallede birkaç tane olması sebebiyle, belirli bölgelerde yaşamlarını sürdürür, insanlarda rahatça kent içinde dolaşırlardı. Ancak, günümüzde hem beslenme hem barınma konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Kentleşmeyle birlikte, insan- hayvan dengesi sarsılmıştır. Bu durum, sahihsiz köpekleri zor durumda bırakmakta ve yaşam mücadelesi verirken, insanlarla ilişkisini bozmaktadır. Afyonkarahisar halkı da bu durumu doğrular nitelikte cevaplar vermiştir.

Tablo 50. “Cinsiyet” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Sorunu Olduğunu Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	68	39,8	102	30,2	170	33,4
Katılıyorum	52	30,4	122	36,1	174	34,2
Kararsızım	12	7,0	36	10,7	48	9,4
Katılmıyorum	21	12,3	50	14,8	71	13,9
K. katılmıyorum	18	10,5	28	8,3	46	9,0
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	100
X ² =6,935 p>0,05						

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet değişkeni ile yaşadığım kentte sahihsiz köpek sorunu olduğunu düşünüyorum.” önermesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (X²=6,935 p>0,05). Buna göre; erkek katılımcı, %39,8 “Kesinlikle katılıyorum”, %30,4 “Katılıyorum”, %12,3 “Katılmıyorum”, %10,5 “Kesinlikle katılıyorum”, kadın katılımcı %36,1 “Katılıyorum”, %30,2 “Kesinlikle katılıyorum”, %14,8 “Katılmıyorum”, %10,7 “Kararsızım” şeklindedir.

Katılımcılar cinsiyetleri fark etmeksizin sahihsiz köpekleri sorun olarak görmektedir. Nitekim, kentleşme ve artan nüfusla birlikte, sahihsiz köpeklerin sayısı artmış ve her mahallede birden fazla köpek görülmeye başlanmıştır. Bu durum, eskiye oranla onların beslenme ve barınma koşullarını riske atmıştır. Sahipsiz hayvanlar kent içinde zorlu bir mücadele ve toplumsal dirençlerle karşılaşmışlardır (Özmen, 2020: 71). Kentleşmeyle birlikte, sahihsiz köpekler insan yaşamına uyum sağlamaya gayret etmelerine rağmen, genellikle başarısız olmaktadır (Timofeeva, 2018: 43). Çünkü, kentin artan ihtiyaçları gerek insana gerek hayvana tam anlamıyla yetmemektedir.

Tablo 51. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklerin Yaşam Alanı Barınaklardır.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Meslek Grupları									
	Özel sektör		Kamu kurumu		Öğrenci		Çalışmıyor		Emekli	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	23	27,38	39	15,92	35	28,46	9	36,00	1	14,29
Katılıyorum	19	22,62	60	24,49	34	27,64	5	20,00	2	28,57
Kararsızım	16	19,05	55	22,45	25	20,33	5	20,00	1	14,29
Katılmıyorum	13	15,48	7	15,10	18	14,63	1	4,00	1	14,29
K. katılmıyorum	13	15,48	54	22,04	11	8,94	5	20,00	2	28,57
Toplam	84	100	245	100	123	100	25	100	7	100
X ² =22,148 P=0,138 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Meslek ile sahipsiz köpeklerin yaşam alanı barınaklardır.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurmamaktadır (X²=22,148, p>0,05). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtını cevaplayan katılımcılar %36,00 “Çalışmıyor”, %28,46 “Öğrenci”, %27,38 “Özel sektör”, %15,92 “Kamu kurumu”, katılıyorum yanıtı %27,64 “Öğrenci”, %24,49 “Kamu kurumu”, %22,62 “Özel sektör”, %20,00 “Çalışmıyor”, kararsızım yanıtı %22,45 “Kamu kurumu”, %20,33 “Öğrenci”, %20,00 “Çalışmıyor”, %19,05 “Özel sektör”, katılmıyorum yanıtı %15,48 “Özel sektör”, %15,10 “Kamu kurumu”, %14,63 “Öğrenci”, %4,00 “Çalışmıyor”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %22,04 “Kamu kurumu”, %20,00 “Çalışmıyor”, %15,48 “Özel sektör”, %8,94 “Öğrenci” şeklindedir.

Katılımcılar farklı meslek gruplarında olsalar bile, sahipsiz köpeklerin yaşam alanının barınaklar olduğunu düşünmektedirler. Nitekim, mevcut durumda barınak kapasitesi yeterli olmayabilir. Ancak, sayı artırıldığı takdirde sahipsiz köpekler için yaşam alanı sağlayabilir.

Tablo 52. “Cinsiyet” ile “Birine Sahipsiz Köpek Saldırıyor Bir Şey Yapmam Uzaklaşırım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	19	11,11	33	9,76	52	10,22
Katılıyorum	10	5,85	46	13,61	56	11,00
Kararsızım	29	16,96	76	22,49	105	20,63

Tablo 52 (Devam). “Cinsiyet” ile “Birine Sahipsiz Köpek Saldırıyor Bir Şey Yapmam Uzaklaşırım.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Katılmıyorum	48	28,07	89	26,33	137	26,92
K. katılmıyorum	65	38,01	94	27,81	159	31,24
Toplam	171	100	338	100,	509	100
$X^2 = 12,011$ $P = 0,017^*$ $p < 0,05$						

* $P < 0,05$

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile birine sahipsiz köpek saldırıyor bir şey yapmam uzaklaşırım.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2 = 12,011$, $p < 0,05$). Buna göre, erkek katılımcılardan, %38,01 “Kesinlikle katılmıyorum”, %28,07 “Katılmıyorum”, %16,96 “Kararsızım”, %11,11 “Kesinlikle katılıyorum”, kadın katılımcılar, %27,81 “Kesinlikle katılmıyorum”, %26,33 “Katılmıyorum”, %22,49 “Kararsızım”, %13,61 “Katılıyorum”, %9,76 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar, sahipsiz köpeğin birine saldırması halinde duruma müdahale edeceklerini bir yönüyle doğrulamışlardır. Nitekim bu durum, cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir farklılık göstermektedir. İnsanlar bu gibi durumlarda ne yapacağı konusu oldukça tartışmalıdır. Çünkü, olası saldırı durumunda birçok kimse müdahale ettiği takdirde, sahipsiz köpeğin kendisine saldırma oranı ile karşı karşıya kalacaktır. Öte yandan, bir insanın saldırıya maruz kalmasını seyretmesi ya da oradan uzaklaşması normal karşılanmayabilir. Burada katılımcıların, her ne kadar bu yorumu teyit eder nitelikte yanıt verdiği görülse de kararsız olduklarını belirten azımsanmayacak bir kitlenin olduğu söylenebilir.

Hayvan-insan ilişkilerine bakıldığında, ahlaki açıdan nasıl olduğumuz konusu tartışmalıdır. Kimisi eşit olduğumuzu belirtirken, kimisi eşit olmadığımızı belirtmektedir. Eşit olduğumuzu belirten Regan şu şekilde ifade etmiştir: Ahlaki bakımdan, tümümüz eşitiz, çünkü tümümüz ‘eşit derecede biriyiz; bir şey değil her birimiz bir yaşamın öznesiyiz, öznemiz bir yaşam değil’ (Regan, 2022: 8). Hayvanlara yönelik ahlaki tutumlara kısaca göz gezdirilirse; yanan bir evde hem köpek hem de insanın olduğunu düşünün, öncelik çoğu insan için kendi hemcinsini kurtarmak olur, bunun temel nedeni hem sezgisel güdülerini hem de hayvan-insan ilişkilerinde hayvana yüklenen konumdur. Genellikle hayvanların çıkarlarının ahlaken bir önemi olmadığı ve onlara mal muamelesi gözeterek yaklaşma söz konusu olmaktadır. Bunun tam tersi bir durum olsa ahlaken

insanlar farklı bir açıdan yaklaşım gözetse, o zaman durup bir düşünmek gerekebilir (Francious, 2022: 279-280). Yine de bilinmelidir ki bir köpeğe insan saldırınsın ya da bir insana köpek saldırınsın ahlaki açıdan hangisi daha önemli olur sorusuna net yanıt verilmez. Çünkü kişinin nasıl bir yanıt vereceği hem doğuştan getirdiği ahlaki içgüdü hem de çevre faktörü etkili olabilir. Dolayısıyla çıkan sonuçta da her bireyin aynı düşünmesinin olası olmadığı görülmüştür.

Tablo 53. “Cinsiyet” ile “Yaşadığım Kentte Sahipsiz Köpek Saldırısından Endişe Duyduğum için Güvenle Yürüyüş Yapamıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	51	29,8	89	26,4	140	27,6
Katılıyorum	43	25,1	86	25,5	129	25,4
Kararsızım	20	11,7	56	16,6	76	15,0
Katılmıyorum	30	17,5	71	21,1	101	19,9
K. katılmıyorum	27	15,8	35	10,4	62	12,2
Toplam	171	100,00	338	100,00	508	100
$X^2=5,745$ $p>0,05$						

* $P<0,05$ Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile yaşadığım kentte sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduğum için güvenle yürüyüş yapamıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmamaktadır ($X^2=5,745$ $p>0,05$). Buna göre; erkek katılımcılar %39,8 “Kesinlikle katılıyorum”, %30,4 “Katılıyorum”, %12,3 “Katılmıyorum”, %10,5 “Kesinlikle katılmıyorum”, %7,0 “Kararsızım”, kadın katılımcılar %26,33 “Kesinlikle katılmıyorum”, %24,26 “Katılmıyorum”, %20,71 “Katılıyorum”, %17,75 “Kararsızım”, %10,95 “Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Afyonkarahisar halkı, kentte sahipsiz köpekleri bir sorun olarak algılamaktadır. Bununla birlikte, cinsiyet fark etmeksizin sahipsiz köpek saldırısından endişe duydukları için yürüyüş yapamamaktadırlar. Günümüzde, kent güvenliği kapsamına sahipsiz köpeklerin saldırma riski de dahil edilir. Çünkü, insanların rahatça markete gitmesi, alışverişini yapması, çocuklarını parka götürmesi vb. birçok faaliyet yapabilmesi gerekmektedir.

1.3. SAHİPSİZ KÖPEKLERE DUYULAN ENDİŞEYE DAİR BULGULARIN ANALİZİ

Tablo 54. “Eğitim Düzeyi” ile “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Kurumlarca Sağlık Taramasının Düzenli Olarak Geçirildiğini Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	n	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	3	5,36	0	-	18	6,19	5	3,79	26	5,11
Katılıyorum	4	7,14	1	3,33	11	3,78	12	9,09	28	5,50
Kararsızım	11	19,64	5	16,67	44	15,12	18	13,64	78	15,32
Katılmıyorum	15	26,79	10	33,33	86	29,55	41	31,06	152	29,86
K. katılmıyorum	23	41,07	14	46,67	132	45,36	56	42,42	225	44,20
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
X ² = 9,530 P=0,657 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim düzeyi ile sahipsiz köpeklerle ilgili kurumlarca sağlık taramasının düzenli olarak geçirildiğini düşünüyorum.” önermesi arasındaki ilişki değerlendirildiğinde kesinlikle katılıyorum yanıtı %6,19 “Lisans”, %5,36 “Lise ve altı”, %3,79 “Yüksek lisans ve üzeri” katılıyorum yanıtı %9,09 “Yüksek lisans ve üzeri”, %7,14 “Lise ve altı”, %3,78 “Lisans”, %3,33 “Ön lisans”, kararsızım yanıtı %19,64 “Lise ve altı”, %16,67 “Ön lisans”, %15,12 “Lisans”, %13,64 “Yüksek lisans ve üzeri”, katılmıyorum yanıtı %33,33 “Ön lisans”, %31,06 “Yüksek lisans ve üzeri”, %29,55 “Lisans”, %26,79 “Lise ve altı”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %46,67 “Ön lisans”, %45,36 “Lisans”, %42,42 “Yüksek lisans ve üzeri”, %41,07 “Lise ve altı” şeklindedir. Görüldüğü gibi istatistik açısından anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (X²= 9,530 p>0,05).

Katılımcılar, eğitim durumu fark etmeksizin sahipsiz köpeklerin sağlıklı olmadığını düşünmektedir. Sağlık kurumlarının sahipsiz köpeklerle düzenli olarak ilgilenmediği yönünde kanaatleri vardır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda sahipsiz köpeklerin çeşitli hastalıklara neden olabileceği belirtilebilir.

Tablo 55. “Cinsiyet” ile “Sahipsiz Köpek Saldırısından En Çok Çocuklar, Yaşlılar ve Engelliler Etkilenmektedir.” Önermesi Arasındaki İlişki

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	69	40,35	93	27,51	162	31,83
Katılıyorum	38	22,22	123	36,39	161	31,63
Kararsızım	31	18,13	67	19,82	98	19,25
Katılmıyorum	19	11,11	28	8,28	47	9,23
K. katılmıyorum	14	8,19	27	7,99	41	8,06
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	100
X ² = 14,243 P=0,007* p<0,05						

*P<0,05 Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile sahipsiz köpeklerin saldırısından en çok çocuklar, yaşlılar ve engelliler etkilenmektedir.” önermesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (X²= 14,243, p<0,05). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtı %40,35 “Erkek”, %27,51 “Kadın”, katılıyorum yanıtı %36,39 “Kadın”, %22,22 “Erkek”, kararsızım yanıtı %19,82 “Kadın”, %18,13 “Erkek”, katılmıyorum yanıtı %11,11 “Erkek”, %8,28 “Kadın”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %8,19 “Erkek”, %7,99 “Kadın” şeklindedir.

Katılımcılar, sahipsiz köpek saldırısının daha çok çocuklar, yaşlılar ve engellileri etkilediğini doğrulamışlardır. Çünkü bu insanlar, kendilerini savunma konusunda daha güçsüz olabilmektedirler.

Tablo 56. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Sabah Erken ve Akşam Saatlerinde Sahipsiz Köpeklerin Saldırmasından Kaygı Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kesinlikle katılıyorum	6	21,43	24	30,77	144	35,73	174	34,18
Katılıyorum	11	39,29	32	41,03	112	27,79	155	30,45
Kararsızım	6	21,43	10	12,82	56	13,90	72	14,15
Katılmıyorum	3	10,71	5	6,41	44	10,92	52	10,22
Kesinlikle katılmıyorum	2	7,14	7	8,97	47	11,66	56	11,00
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
X ² =9,701 p=0,287 p>0,05								

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yer ile sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldırmasından kaygı duyuyorum.” önermesi arasındaki ilişki değerlendirildiğinde kesinlikle katılıyorum yanıtı %35,73 “İl”, %30,77 “İlçe”, %21,43, katılıyorum yanıtı %41,03 “İlçe”, %39,29 “Köy”, %27,79 “İl”, kararsızım yanıtı %21,43 “Köy”, %13,90 “İl”, %12,82 “İlçe”, katılmıyorum yanıtı %10,92 “İl”, %10,71 “Köy”, %6,41 “İlçe”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %11,66 “İl”, %8,97 “İlçe”, %7,14 “Köy” şeklindedir. Görüldüğü gibi istatistik açısından anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=9,701$, $p>0,05$).

Tablo 33’te cinsiyet ve Tablo 34’de meslek değişkenine göre anlamlı bir ilişki kurulmadığını belirten katılımcılar, sabah erken ve akşam saatlerinde yaşadıkları yer fark etmeksizin, sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduklarını dile getirmektedirler. Çünkü o zaman dilimlerinde özellikle sabah erken saatlerde, gündüze oranla daha az insan kalabalığının olduğu ifade edilebilir.

Günümüzde kentleşmeyle birlikte, kır hayatında yaşayan insanların algılarının değiştiği söylenebilir. Buna bağlı olarak; kentleşme süreci kent ortamında oluşan teknolojik, siyasal, ekonomik ve kültürel değişimle bir dönüşüm yaşandığı belirtilebilir (Tandoğan, 2022: 1886).

Tablo 57. “Eğitim Düzeyi” ile “Sahipsiz Köpeklerin Korunmasından Kastedilen Hem Barınma Hem de Beslenme Koşullarının İyileştirilmesidir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	n	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	30	53,57	18	60,00	158	54,30	62	46,97	268	52,65
Katılıyorum	14	25,00	8	26,67	83	28,52	42	31,82	147	28,88
Kararsızım	3	5,36	1	3,33	22	7,56	17	12,88	43	8,45
Katılmıyorum	2	3,57	2	6,67	14	4,81	7	5,30	25	4,91
K. katılmıyorum	7	12,50	1	3,33	14	4,81	4	3,03	26	5,11
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
$X^2= 14,708$ $P=0,258$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim düzeyi ile sahipsiz köpeklerin korunmasından kastedilen hem barınma hem de beslenme koşullarının iyileştirilmesidir.” önermesi

istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($X^2= 14,708$, $p>0,05$). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtını cevaplayan katılımcılar %60,00 “Ön lisans”, %54,30 “Lisans”, %53,57 “Lise ve altı”, %46,97 “Yüksek lisans ve üzeri”, katılıyorum yanıtı %31,82 “Yüksek lisans ve üzeri”, %28,52 “Lisans”, %26,67 “Ön lisans”, %25,00 “Lise ve altı”, kararsızım yanıtı %12,88 “Yüksek lisans ve üzeri”, %7,56 “Lisans”, %5,36 “Lise ve altı”, %3,33 “Ön lisans”, katılmıyorum yanıtı %6,67 “Ön lisans”, %5,30 “Yüksek lisans ve üzeri”, %4,81 “Lisans”, %3,57 “Lise ve altı”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %12,50 “Lise ve altı”, %4,81 “Lisans”, %3,33 “Ön lisans”, %3,03 “Yüksek lisans ve üzeri” şeklindedir.

Katılımcılar eğitim düzeyi fark etmeksizin sahipsiz köpeklerin korunmasını gerek barınma gerek beslenme olarak ilişkilendirmektedir. Çünkü en temel ihtiyaçlar arasında bu iki unsur yer almaktadır. Osmanlı döneminde köpekler, gezi için farklı coğrafyalardan gelmiş ve Osmanlı insanının köpeklerin beslenmesine ve korunmasına önem verdiklerini belirtmişlerdir. (Menekşe, 2022: 98).

Tablo 58. “Cinsiyet” ile “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişki

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	44	25,7	70	20,7	114	22,4
Katılıyorum	30	17,5	85	25,1	115	22,6
Kararsızım	30	17,5	54	16,0	84	16,5
Katılmıyorum	36	21,1	62	18,3	98	19,3
K. katılmıyorum	31	18,1	67	19,8	98	19,3
Toplam	171	100,00	338	100,00	509	100
$X^2=4,955$ $p>0,05$						

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet ile her an sahipsiz köpek saldırısına uğrayacağım endişesi taşıyorum.” önermesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=4,955$ $p>0,05$). Buna göre; erkek katılımcılar %25,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %21,1 “Katılmıyorum”, %18,1 “Kesinlikle katılmıyorum”, %17,5 “Katılıyorum”, %17,5 “Kararsızım”, kadın katılımcılar %25,1 “Katılıyorum”, %20,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %19,8 “Kesinlikle katılmıyorum”, %18,3 “Katılmıyorum”, %16,0 “Kararsızım” şeklindedir.

Katılımcılar, kent içinde yürüyüş yaparken kaygı duyduklarını, çocuklarını herhangi bir yere götürürken endişe duyduklarını aynı şekilde çıkan sonuçta, cinsiyet fark etmeksizin sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduklarını dile getirmişlerdir. Burada, kent içinde sahipsiz köpeklerin kent güvenliği açısından risk teşkil ettiği sonucuna varılabilir.

Tablo 59. “Cinsiyet” ile “Çocuğumu Herhangi Bir Yere (Okul, Market, Spor Salonu vb.) Gönderirken Endişe Duyuyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Cinsiyet					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	54	32,0	79	23,5	133	26,3
Katılıyorum	41	24,3	93	27,7	134	26,5
Kararsızım	37	21,9	65	19,3	102	20,2
Katılmıyorum	14	8,3	48	14,3	62	12,3
K. katılmıyorum	23	13,6	51	15,2	74	14,7
Toplam	169	100,00	336	100,00	509	100
$X^2= 7,386$ $p>0,05$						

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Cinsiyet değişkeni ile çocuğumu herhangi bir yere okul, market, spor salonu vb.) gönderirken endişe duyuyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($X^2= 7,386$ $p>0,05$). Buna göre; erkek katılımcılar %32,0 “Kesinlikle katılıyorum”, %24,3 “Katılıyorum”, %21,9 “Kararsızım”, %13,6 “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,3 “Katılmıyorum”, kadın katılımcı yanıtı %27,7 “Katılıyorum”, %23,5 “Kesinlikle katılıyorum”, %19,3 “Kararsızım”, %15,2 “Kesinlikle katılmıyorum” %14,3 “Katılmıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar, kent içinde sahipsiz köpek sorunu olduğunu, güvenle yürüyüş yapamadıklarını dile getirmektedirler. Aynı şekilde, cinsiyet ayırt etmeksizin kadın ve erkek katılımcıların, çocuklarını herhangi bir yere gönderirken endişe duydukları görülmektedir. Bu durum, kent güvenliğini tehdit etmekle ve sahipsiz köpeklerle çözüm üretilmesi gerektiğini göstermektedir. Mevcut durumda, sorun oluşturduğu çıkan sonuçla teyit edilmiştir.

Tablo 60. “Yaş” ile “Her An Sahipsiz Köpek Saldırısına Uğrayacağım Endişesi Taşıyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaş Durumu									
	18-24		25-40		41-60		61 ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	34	20,5	57	21,6	20	27,0	3	50,0	166	22,4
Katılıyorum	46	27,7	57	22,0	11	16,2	1		262	22,8
Kararsızım	31	18,7	41	15,1	11	14,9	1	16,7	74	16,2
Katılmıyorum	35	21,1	43	16,6	19	25,7	1	16,7	6	19,4
K. katılmıyorum	20	12,0	64	24,7	13	16,2	1	16,7	1	19,2
Toplam	166	100	262	100	74	100	7	100	509	100
X ² =23,766 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaş ile her an sahipsiz köpek saldırısına uğrayacağım endişesi taşıyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=23,766$ $p>0,05$). Buna göre; 18-25 arası katılımcılar %27,7 “Katılıyorum”, %21,1 “Katılmıyorum”, %20,5 “Kesinlikle katılıyorum”, %18,7 “Kararsızım”, %12,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, “25-40” %24,4 Kesinlikle katılmıyorum, %21,8 katılıyorum, %21,8 kesinlikle katılıyorum, %16,4 katılmıyorum, %15,6 kararsızım, “40-60” %27,0 kesinlikle katılıyorum, %25,7 katılmıyorum, %17,6 kesinlikle katılmıyorum, %14,9 kararsızım, %14,9 katılıyorum, “60-70” aralığında ise %50,0 kesinlikle katılıyorum, %16,7 katılıyorum, %16,7 kararsızım, %16,7 katılmıyorum, %16,7 kesinlikle katılmıyorum şeklindedir.

Katılımcılar, yaş grupları fark etmeksizin sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduklarını dile getirmiştir. Bu durum, kent güvenliğini riske atmakla birlikte sahipsiz köpeklerin kent içinde yaşamlarını iyi bir şekilde sürdüremediklerini, insan-hayvan ilişkisinin dengesini sarstığı belirtilebilir.

Tablo 61. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklerin Hastalıkların Yayılmasında Etkili Olduklarını Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	3	75,0	3	60,0	13	27,7	34	25,76	143	28,09
Katılıyorum	0	0	2	40,0	9	19,1	59	44,70	206	40,47

Tablo 61 (Devam). “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpeklerin Hastalıkların Yayılmasında Etkili Olduklarını Düşünüyorum.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kararsızım	1	25,0	0	0	13	27,7	15	11,36	63	12,38
Katılmıyorum	0	0	0	0	4	8,5	17	12,88	56	11,00
K. katılmıyorum	0	0	0	0	8	17,0	7	5,30	41	8,06
Toplam	4	100	30	100	47	100	132	100	509	100
$X^2=28,764$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim değişkeni ile sahipsiz köpeklerin hastalıkların yayılmasında etkili olduklarını düşünüyorum.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki oluşturmamaktadır ($X^2=28,764$ $p>0,05$). Buna göre; lise ve altı eğitim düzeyindeki katılımcılar %75,0 “Kesinlikle katılıyorum”, %25,0 “Kararsızım”, ön lisans düzeyindeki katılımcılar %60 “Kesinlikle katılıyorum”, %40,0 “Katılıyorum”, lisans düzeyindeki katılımcılar %27,7 “Kesinlikle katılıyorum”, %27,7 “Kararsızım”, %19,1 “Katılıyorum”, %17,0 “Kesinlikle katılmıyorum”, %8,5 “Katılmıyorum”, yüksek lisans ve üzeri katılımcılar %44,70 “Katılıyorum”, %25,76 “Kesinlikle katılıyorum”, %12,88 “Katılmıyorum”, %11,36 “Kararsızım”, %5,30 “Kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir.

Katılımcılar, eğitim durumu fark etmeksizin sahipsiz köpeklerin hastalıkların yayılmasında etkili olduğunu düşünmektedir. Geçmişte bir dönem oldukça yaygın görülen kuduzun genellikle, köpekler aracılığıyla insanlara bulaştığı görülürken, diğer canlıların da bu hastalığı insanlara bulaştırabildiği gözlemlenmiştir. Nitekim, “Zoeros Paşa’nın hazırladığı istatistiğe göre, ‘Dâülkelp Tedavihanesi ve Bakteriyolojihane Müdürü Remlinger’in verdiği bilgilere göre, 1901-1909 yılları arasında Dâülkelp Tedavihanesi’nde tedavi edilen hasta sayısı 6808 kişidir. Bu hastaların 6349’u köpek, 193’ü kedi, 80’i kurt tarafından ısırılmıştır’ (Çavuş, 2017: 47-48). Yine bilinmektedir ki sahipsiz köpekler kötü koşullara maruz kaldıklarında toplanmalıdır; aksi takdirde, uyuz hastalığına yakalanan köpekler, kasvetli, acıklı bir görünüme sahip olurlar (White, 292’den akt. Kutkan, 2017: 912). Ayrıca, köpek nüfusu ve hastalık gibi durumlar kontrol altına alınmazsa, ciddi risklere neden olabilir (Bilgin, Özdoğan, 2021: 89).

Tablo 62. “Eğitim Düzeyi” ile “İnsanlara Oranla Köpeklerin Koku Alma Duyuları Daha Gelişmiştir. Buna Bağlı Olarak Bazı Sahipsiz Köpekleri Narkotik Alanda Eğiterek Olumlu Katkı Sağlanabilir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	n	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	27	48,21	19	63,33	142	48,80	59	44,70	247	48,53
Katılıyorum	11	19,64	8	26,67	73	25,09	35	26,52	127	24,95
Kararsızım	10	17,86	1	3,33	43	14,78	20	15,15	74	14,54
Katılmıyorum	1	1,79	0	-	16	5,50	12	9,09	29	5,70
K. katılmıyorum	7	12,50	2	6,67	17	5,84	6	4,55	32	6,29
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
$\chi^2= 15,695$ $P=0,206$ $p>0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim düzeyi ile insanlara oranla köpeklerin koku alma duyuları daha gelişmiştir. Buna bağlı olarak bazı sahihsiz köpekler narkotik alanda eğiterek olumlu katkı sağlanabilir.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($\chi^2= 15,695$, $p>0,05$). Buna göre; kesinlikle katılıyorum yanıtı %63,33 “Ön lisans”, %48,80 “Lisans”, %48,21 “Lise ve altı”, %44,70 “Yüksek lisans ve üzeri”, katılıyorum yanıtı %26,67 “Ön lisans”, %26,52 “Yüksek lisans ve üzeri”, %25,09 “Lisans”, %19,64 “Lise ve altı”, kararsızım yanıtı %17,86 “Lise ve altı,” %15,15 “Yüksek lisans ve üzeri”, %14,78 “Lisans”, %3,33 “Ön lisans”, katılmıyorum yanıtı %9,09 “Yüksek lisans ve üzeri”, %5,50 “Lisans”, %1,79 “Lise ve altı”, kesinlikle katılmıyorum yanıtı %12,50 “Lise ve altı eğitim”, %6,67 “Ön lisans”, %5,84 “Lisans”, %4,55 “Yüksek lisans ve üzeri” şeklindedir.

Katılımcılar, sahihsiz köpekleri kent içinde sorun olarak görse bile, onlara karşı kötümser bir tutum içinde değillerdir. Eskiden köpekler gerek savaşmak gerek avlanmak gerekse vahşi hayvanları korumuştur. Tarih boyunca köpekler, insanların duygularını ve ihtiyaçlarını karşılamış, insanlar tarafından diğer hayvanlara oranla daha fazla beslenmiş ve ilgi görmüştür (Harari, 2015: 58). Ayrıca onların, koku alma duyularını etkin bir şekilde kullandıkları belirtilebilir.

Buradan hareketle; “İnsanlara oranla köpeklerin koku alma duyuları daha gelişmiştir. Buna bağlı olarak bazı sahihsiz köpekler narkotik alanda eğiterek olumlu katkı sağlanabilir.” önermesi esas alınarak şöyle bir hatırlatma yapılabilir: Bir yaşamın

öznesi olan hayvanlar varsa, o zaman hayvanlarında hakları vardır. Hayvanların çoğu insanlar gibi ortak organlara ve duylara sahiptir. Bu düzlemde düşünülürse: İnsanlar ve köpekler arasında ortak bir dil oluşturulabileceği söylenebilir. Yani köpeğin dil inşası olan koku deneyimi üstüne odaklanılabilir. Çünkü koku duyusu zengin ve anlamlı bir hayat deneyimi sağlar. Bu yönüyle köpeklerin ve insanların aynı yaşam alanını paylaşıyor olsalar dahi köpeklerin insanlardan daha iyi koku aldıkları ve konuda insanlardan daha iyi oldukları belirtilebilir (Ryan, 2022: 172). Dolayısıyla bu cümle çıkan sonuçla bir yönüyle doğrulanmış olur.

1.4. TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK ALGILANAN SAHİPSİZ KÖPEKLERİN ÇÖZÜMÜNE DAİR BULGULARIN ANALİZİ

Tablo 63. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpekler Sokaklardan Toplatıldığı Takdirde Doğal Denge Bozulur. Kedi Sayılarında Artış Olur. Kedi Toplatılırsa Farelerde Artış Olur. Fransa Örneğinde Farelerde Artış Görülmektedir. Sizce Bu Durumun Haklılık Payı Var mıdır?”

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	17	30,36	7	23,33	79	27,15	35	26,52	138	27,11
Hayır	39	69,64	23	76,67	212	72,85	97	73,48	371	72,89
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
X ² = 0,539 P=0,910 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim durumu ile sahipsiz köpekler sokaklardan toplatıldığı takdirde doğal denge bozulur. Kedi sayılarında artış olur. Kedi toplatılırsa farelerde artış olur. Fransa örneğinde farelerde artış görülmektedir. Sizce bu durumun haklılık payı var mıdır?” sorusuna ilişkin katılımcılardan evet yanıtını %30,36 “Lise ve altı” %27,15 “Lisans”, %26,52 “Yüksek lisans ve üzeri”, %23,33 “Ön lisans”, hayır yanıtını %76,67 “Ön lisans”, %73,48 “Yüksek lisans ve üzeri”, %72,85 “Lisans”, %69,64 “Lise ve altı” şeklindedir. Görüldüğü gibi istatistiki açıdan anlamlı ilişki oluşmamaktadır (X²= 0,539 p>0,05).

Katılımcılar, kent içinde eğitim durumları fark etmeksizin, farklı hayvan türlerinin yok edilmesinin birbiriyle bağlantılı olmadığı yönünde kanaatlerini dile getirmiştir. Oysaki doğanın bir dengesi ve her bir türün bir diğer tür ile faydalı ya da zararlı bir bağlantı kurduğu hatırlatılabilir.

Tablo 64. “Meslek” ile “Sahipsiz Köpeklerle İlgili Nasıl Çözüm Önerisi Sunulabilir. Fikirlerinizi Belirtin.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Meslek Grupları									
	Özel sektör		Kamu kurumu		Öğrenci		Çalışmıyor		Emekli	
	N	%	N	%	N	%	N	%	n	%
Toplum bilinçlendirilmelidir, doğada bizimle yaşayabilirler.	15	17,86	42	17,14	18	14,63	5	20,00	2	28,57
Özel yaşam alanları inşa edilmelidir.	11	13,10	37	15,10	10	8,13	1	4,00	0	-
Fikrim yok	17	20,24	32	13,06	23	18,70	4	16,00	0	-
Belediyeler sorumlu tutulmalı, barınak sayısı artırılmalı	18	21,43	67	27,35	39	31,71	10	40,00	2	28,57
Kamu kurumları hepsi sorumlu tutulmalı, sahiplendirme artırılmalı, barınak artırılmalı	20	23,81	58	23,67	31	25,20	4	16,00	3	42,86
Ötanazi yapılmalıdır.	3	3,57	8	3,27	2	1,63	1	4,00	0	-
Kanunda ve yürütme yönetmeliğinde değişiklik yapılmalıdır.	0	-	1	0,41	0	-	0	-	0	-
Toplam	84	100	245	100	123	100	25	100	7	100
X ² =17,997 P=0,803 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Meslek ile sahipsiz köpeklerle ilgili nasıl çözüm önerisi sunulabilir, fikirlerinizi belirtin.” önermesi istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermemektedir ($X^2=17,997$, $p>0,05$). “Toplum bilinçlendirilmeli, doğada bizimle yaşamalı” yanıtına katılımcılar özel sektör % 17,86, kamu kurumu %17,14, öğrenci %14,13, çalışmıyor %20,00 “Özel yaşam alanları inşa edilmelidir” önermesine özel sektör %13,10, kamu kurumu %15,10, öğrenci %8,13, çalışmıyorum %4,00, “Fikrim yok” önermesine özel sektör %20,24, kamu kurumu %13,06, öğrenci %18,70, çalışmıyorum %16,00 “Belediyeler sorumlu tutulmalı, barınak sayısı artırılmalı” özel sektör %21,43, kamu kurumu %27,35, öğrenci %31,71, “Çalışmıyorum” %40,00 emekli %28,57 “Kamu kurumları hepsi sorumlu tutulmalı, sahiplendirme artırılmalı, barınak artırılmalı” yanıtına özel sektör %23,81, kamu kurumu %23,67, öğrenci %25,20, çalışmıyorum %16,00, emekli %42,86, “Ötanazi yapılmalıdır” yanıtına özel sektör %3,57, kamu kurumu %3,27, öğrenci

%1,63, çalışmıyor %4,00, “Kanunda ve yürütme yönetmeliğinde değişiklik yapılmalı” kamu kurumu %0,41 şeklindedir.

Katılımcılar sahihsiz köpeklerin çözüm önerilerine genellikle barınak kapasitesinin artırılması ve sahiplendirmesinin artırılması şeklinde kanaat geliştirmişlerdir. Nitekim mevcut durumda, sahihsiz köpeklerin kent içinde insanlarla yaşaması uygun görülmemektedir. Çünkü katılımcılar, sahihsiz köpeklerden kent içinde endişe duymakta, sorun olarak algılamaktadırlar.

Tablo 65. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Sorunun Çözümünde Veteriner Hekimler Dahil Edilmelidir.” Önermesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
K. katılıyorum	29	51,79	12	40,00	151	51,89	66	50,00	258	50,69
Katılıyorum	13	23,21	15	50,00	92	31,62	38	28,79	158	31,04
Kararsızım	7	12,50	1	3,33	25	8,59	13	9,85	46	9,04
Katılmıyorum	2	3,57	2	6,67	8	2,75	10	7,58	22	4,32
K. katılmıyorum	5	8,93	0	-	15	5,15	5	3,79	25	4,91
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
X ² = 16,635 P=0,164 p>0,05										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim ile sahihsiz köpek sorunun çözümünde veteriner hekimler dahil edilmelidir.” önermesine ilişkin katılımcılar; %51,89 “Kesinlikle katılıyorum” %51,79 “Lise ve altı” %50,00 “Yüksek lisans ve üzeri”, %40,00 “Ön lisans”, katılıyorum yanıtını %50,00 “Ön lisans”, %31,62 “Lisans”, %28,79 “Yüksek lisans ve üzeri”, %23,21 “Lise ve altı”, kararsızım yanıtına katılımcılardan %12,50 “Lise ve altı”, %9,85 “Yüksek lisans ve üzeri”, %8,59 “Lisans”, %3,33 “Ön lisans”, katılmıyorum yanıtına %7,58 “Yüksek lisans ve üzeri”, %6,67 “Ön lisans”, %3,57 “Lise ve altı”, %2,75 “Lisans”, kesinlikle katılmıyorum yanıtına %8,93 “Lise ve altı”, %5,15 “Lisans”, 53,79 “Yüksek lisans ve üzeridir. Görüldüğü gibi istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki oluşmamaktadır (X²= 16,635 p>0,05).

Katılımcılar eğitim durumu fark etmeksizin, veteriner hekimlerin dahil edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Nitekim, veteriner hekimler sahihsiz köpeklerin biyolojik yapılarını anlama konusunda daha iyi olabilirler ancak, kent içindeki durumlarını anlama

konusunda gerek gözlem gerek yaşam olarak maruz kalmaları gerekmektedir. Çünkü, kent içinde sahipsiz köpekleri sorun olarak algılayan kişileri anlamaları gerekmektedir.

Tablo 66. “Eğitim Durumu” ile “Sahipsiz Köpek Popülasyonu Hızla Artmaktadır. Buna Paralel Olarak Yaşam Alanlarına Dair de Tartışmalar Sürmektedir. Sizce Bu Artış Sorun Yaratır mı?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Eğitim Durumu									
	Lise ve altı		Ön lisans		Lisans		Yüksek lisans		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hayır sorun yaratmaz	7	12,50	7	23,33	38	13,06	23	17,42	75	14,73
Evet sorun yaratır	49	87,50	23	76,67	253	86,94	109	82,58	434	85,27
Toplam	56	100	30	100	291	100	132	100	509	100
$\chi^2 = 3,399$ $P = 0,334$ $p > 0,05$										

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır

Katılımcılara yöneltilen “Eğitim ile sahipsiz köpek popülasyonu hızla artmaktadır. Buna paralel olarak yaşam alanlarına dair de tartışmalar sürmektedir. Sizce bu artış sorun yaratır mı?” sorusu istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki oluşturmamaktadır ($\chi^2 = 3,399$ $p > 0,05$). Buna göre “Hayır sorun yaratmaz”, %23,33 ön lisans, %17,42 yüksek lisans ve üzeri, %13,06 lisans, %12,50 lise ve altı, “Evet sorun yaratır”, %87,50 lise ve altı, %86,94 lisans, %82,58 yüksek lisans ve üzeri, %76,67 ön lisans şeklindedir.

Katılımcılar, eğitim durumu fark etmeksizin sahipsiz köpek popülasyonunun artışını sorun olarak değerlendirmektedirler. Çünkü günümüzde doğa, doğal olmaktan sıyrılıp toplumsal bir etki alanı içine girmiştir (Gül, 2013: 18). 19.yy’da insan-doğa ve toplum ilişkisinin dönüşümü, organik doğa anlayışından mekanik doğa anlayışına doğru evrilmiştir. Geçmişte insandan bağımsız olarak algılanan doğa, sanayileşme ve kentleşmenin etkisi ile dönüşmüş ve insanın egemen olduğu bir araç haline gelmiştir (Sulak, 2018: 118). Sanayi devrimi, kentleşmenin artmasına ve doğal dengenin bozulmasına neden olmuştur. Bu durum, sahipsiz köpeklerin sayısının artmasına ve insanlarla olan ilişkisinin bozulmasına sebep olmaktadır. Nitekim, artan nüfus ve bu nüfusun artan ihtiyaçları dengeli bir şekilde devamlılığını sağlaması gerekmektedir.

Tablo 67. “Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiğiniz Yer” ile “Hiç Sahipsiz Köpeklerin Barınma Koşullarını Merak Ettiniz mi?” Sorusu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Cevaplar	Yaşamınızın Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Yer							
	Köy		İlçe		İl		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	22	78,57	59	75,64	314	77,92	395	77,60
Hayır	6	21,43	19	24,36	89	22,08	114	22,40
Toplam	28	100,00	78	100,00	403	100,00	509	100,00
$X^2=0,211$ $p=0,900$ $p>0,05$								

Chi-Square

Not: Sütun yüzdesi alınmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yer ile hiç sahihsiz köpeklerin barınma koşullarını merak ettiniz mi?” sorusu için katılımcılar; “Köy” %78,57 evet, %21,43 hayır, “İlçe” %75,64 evet, %24,36 hayır, “İl” %77,92 evet, %22,08 hayır şeklindedir. Görüldüğü gibi anlamlı bir ilişki görülmemektedir ($X^2=0,211$ $p>0,05$).

Katılımcılar yaşadıkları yer fark etmeksizin sahihsiz köpeklerin barınma koşullarını merak etmektedirler. 2006 yılı Hayvanları Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Hayvanları Koruma Kanununa ilişkin detaylı hükümleri barındırmaktadır. Öncelikle yerel koruma görevlileri ve yerel yönetimlerin sahihsiz hayvanlara ilişkin sorumlulukları yine sahihsiz hayvanların toplanması, rehabilite edilmesi daha sonrasında doğaya bırakılması, hayvanların kamu sağlığını tehdit edecek konular dışında keyfi öldürülmemesine dair kriterleri belirleme gibi çeşitli amaçları içinde barındırmıştır. Hayvan sahiplerine köpek ve kedi gibi hayvanları kayb olduğunda 7 gün süreyle belediyeye bildirme sorumluluğu yüklemiştir. Yönetmeliğin ilk kısmında, koruma kanununda belirtilenlere ek olarak tanımlar yapılmış sonrasında bazı teknik tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, belediyeler, il hayvan koruma kurulu, yine geçici özel bakım evi, sorumlu veteriner hekim ve il müdürlüğünün görev ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü kısımda güçten düşmüş ve sahihsiz hayvanların toplatılması bakımının yapılması ile geçici bakımevlerinin çalışma şartları diğer kısımda da konuya dair yetkili kişi ve kurumlar belirtilmiştir. Bunun yanı sıra geçici bakımevinin kurulacağı arazi ve malzeme gibi detaylarda mevcuttur (Kırıışık, Öztürk, 2021: 365). Dolayısıyla, katılımcılar sahihsiz köpekleri kent içinde sorun olarak algıladıkları, yürüyüş yaparken endişe duydukları, her an saldıracak kaygısını yaşadıkları görülse de sahihsiz köpeklerin, barınma koşullarını merak ettikleri görülmüştür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Gün geçtikçe sahihsiz köpeklere dair tartışma artmaktadır. Kimisi onları kent içinde sorun olarak algılarken, kimisi onların kent içinden tehcir edildiğini, ormanlık alanlara sürüldüğünü ifade etmektedir. Araştırma sahihsiz köpeklere dair her iki algıyı ölçmeyi amaçlamakta ve her iki bakışı göz önüne alarak, sorun teşkil edip etmediğini temel ilke edinmektedir. Çalışmanın önemi, sahihsiz köpekler konusunun tartışılmasına olanak sağlamasıdır. Nitekim, bu alandaki çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Araştırmada orta yaş lisans düzeyi il nüfusunun ağırlıkta ve kadın katılımcıların yoğunlukta olduğu görülmüştür. Katılımcılar genellikle sahihsiz köpeklere karşı kendilerini sorumlu hissetmekte ve çoğu sahihsiz köpeklerin barınma koşullarını merak etmektedir. Ayrıca, sahihsiz köpeklerin sayı artışını da sorun olarak görmektedirler. Yine görülmektedir ki yaşadıkları çevrenin kültürü, ahlaki değeri, sahihsiz köpekleri algılamada etkili olmuştur. İnsanların genel kanaati bu durumu toplumsal bir sorun olarak gördüğü yönündedir. Bu aşamadan sonra, konuya dair bir kısım bilgileri aktarmak ve çözüm önerilerine bakmak yararlı olacaktır.

Geçmişte sahihsiz köpekler insanlarla sürekli etkileşim halindeydi. Onların bu denli yerleşmiş olmasının nedeni, insanların belirli mekânlara olan bağlılıklarıydı. Geçmiş dönemlerde mahalle sakinleri köpekleri besler, onların barınmalarını sağlar yeri geldiğinde de sürekli bakımlarını gidermek için vakıflar kurarlarmış (Schick, 2010: 24-27). Nitekim o dönemin koşullarında, insan-hayvan ilişkisinin mekanla bir ilişki kurduğunu ve ayrı düşünölmeyeceğini belirtilebilir. Ancak, 1970'lerde mekan ilişkileri değişmiş ve mekân bağımsız bir yer olarak kendini göstermiştir. Kentleşme ve artan nüfusla birlikte, sahihsiz köpeklerin sayısı artmış ve her mahallede birden fazla köpek görölmeye başlanmıştır. Bu durum, eskiye nazaran onların beslenme ve barınma koşullarını riske atmıştır. Birbirine yarar sağlayan ve ortak bir mekânı paylaşan türler, zamanla mekânı paylaşma noktasında mücadele etmişlerdir (Zeybek, 2014: 269). Günümüzde, sahihsiz köpek sayısı bir hayli fazladır ve her bir köpeğe mekan yaratmak oldukça zor görünmektedir. İnsanların hayvanlarla kurduğı bağlar ve kültürel uygulamalar süreç boyunca değişmiş ve bir dönüşüm geçirmiştir.

Nüfusun birikmesiyle birlikte doğanın dengesi bozulmuştur. Kentleşmenin sonuçlarından biri olan çarpık kentleşme, çevre kirliliğı, barınma yetersizliğı vs. gibi unsurlar mevcut durumda hayvanların rahat bir şekilde barınmasına olanak

sağlamamaktadır. Çünkü kentler, artan fırsatlar ve tehditler neticesinde şekillenmeye başlamıştır (Aksoy, 2007: 11). Bu durum, insan- hayvan etkileşimini bozmakta ve hayvana alan bırakmamaktadır. Hem insan hayvana hem de hayvan insana zarar vermektedir. Bunun olağan sonucu ise kentleri güvenlik tehdidinde kadar sürüklemektedir.

Kent yaşamı karmaşık bir bütündür. Bu sebeple, düzenli kentler oluşturmak bir süre sonra temel amaç haline gelmektedir. Avrupa Kentsel Şartı'nda, kent güvenliğinin sağlanması için yerel yönetimlere; doğal yapıları korumak, kaynak kullanımını etkin bir şekilde kullanıma sunmak ve çevre kalitesini iyileştirmek için sorumluluklar yüklenmiştir (Avrupa Kentsel Şartı, 1996). Günümüzde bu tarz uygulamaların yapılması, sahipsiz köpeklerin kent içindeki yerini etkileyerek, sağlıklı bir kent ortamının oluşmasına kaynaklık edebilir.

Sahipsiz köpeklerin birçoğunun, kent içinde güvenlik tehdidi oluşturdukları yapılan çalışma ile doğrulanmıştır. Buna karşın, sahipsiz köpeklerle ilgili çözüm önerileri incelendiğinde bazılarının aktarmak yararlı olabilir:

- Sue Donaldson ve Will Kymlicka, Zoopolis: Hayvan Hakları kitabında, hayvan-insan ilişkisinin yeni bir düşünme biçimine ihtiyaç duyduğu belirtilir ve aslında liminal hayvan olarak ele alınan sahipsiz köpeği olgusunun da yeni bir kavramsallaşmaya ihtiyaç duyduğunu belirtir. Liminal hayvanlar çoğu zaman insanlarla yaşarlar, fakat bizden biri değildir (Donaldson, Kymlicka 2016: 235). Bu yüzden yeni bir düşünme biçimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan biri olan vahşi hayvanlar, gün geçtikçe tartışma yaratmaktadır. Çünkü kimileri öldürülmelerini, kimileri uyutulmalarını, kimileri ise kısırlaştırılmalarını istemektedirler. Buna bağlamda, yerleşimcilik fikri ortaya atılır. Liminal yerleşimcilik fikri, zayıf iş birliği, ilişkiler ve yükümlülük barındırır (Donaldson, Kymlicka 2016: 266). Buna istinaden, bugün liminal hayvan popülasyonunu dengede tutmak için 'yiyecek kaynaklarını ve yuvalama alanlarını sınırlandırmak ayrıca doğal popülasyon kontrol sistemlerinin oluşmasını sağlayacak düzeyde, oldukça büyük habitat ağları ve koridorları kurmak' gerekmektedir (Donaldson, Kymlicka 2016: 269).

- Hayvan hakları savunucularından Tom Regan ise: Birinden birini seçmek zorunda değiliz. İnsanların sorunlarına odaklanınca aynı zamanda hayvanların sorunlarına da odaklanabiliriz. Ortak çözüm sunulabilir. Değişimi ne kadar kolay hale getirirsek o kadar çok insan değişecektir (Regan, 2022: 110).

- Kısırlaştırma hayvanın ehlileştirilmesi ve saldırganlığının azaltılması için bir çözüm olabilir. Kısa süreli bir çözüm olarak uygulanabilir. Ancak sadece kısırlaştırma, kesin bir çözüm üretmede yetersiz kalmaktadır.

- Ötanazi, zorunlu olmadıkça başvurulacak bir çözüm önerisi olarak kullanılmamalıdır.

- Gelişi güzel besleme, olumsuz yönde etki yaratmaktadır. Bu durum uzun vadeli çözümü zorlaştırmaktadır. Çünkü dışarıdan müdahale ekosistem içerisinde belirli dengeyi bozmaktadır.

- Barınaklar şu an sayı olarak yetersiz kalmaktadır. Barınak ve kapasite sayısı artırılarak sorun nispi olarak azaltılabilir.

- Kent içinde sahihsiz köpekler, insan yardımı olmaksızın gerek beslenme gerek barınma gibi ihtiyaçlarını her koşulda karşılayamaz. Bu durumda, kendi aralarında gruplaşmalar, saldırganlık vb. olumsuz eylemlerde bulunabilirler. İnsanlara, sahihsiz köpeklerin yetersiz koşullarda yaşamaya çalışırken, saldırganlık eğilimi gösterebilecekleri hatırlatılarak bu konuda bilinçlendirmeleri sağlanabilir.

- Sahiplenilen köpeklerin kayıt altına alınması ve kimliklendirilmesi sayesinde olası sokağa bırakılma ve sayı artışı engellenir. Ancak bu konuda denetiminin daha sık olması sağlanabilir.

- Köpek sahiplendirme oranının artırılmasına yönelik daha fazla politikalar üretilmelidir. Çünkü bu olaydan rant elde eden mama lobileri ve köpek ticareti yapan birçok yer bulunmaktadır.

- Sahipsiz köpekler toplatılmalı, belli bir süre sahiplenilmesi beklenmelidir. Sahiplenilmeyenler ise barınak sayısı artırılarak orada bakılmalıdır.

Sonuç olarak, sahadan elde edilen bulgular Afyonkarahisar halkının sahihsiz köpeklere dair algılarının, toplumsal bir sorun olarak görüldüğü yönündedir. Buna bağlı olarak üretilen çözüm önerilerinde ise özellikle belediye sorumluluğu ve barınak sayısı artırılması görülürken, ardından en büyük oranı kamu kurumlarının tamamının sorumlu tutulması, sahiplendirilme ve barınak sayısının artırılması şeklinde öneriler öne çıkmaktadır. İlave olarak, yeni bir yaşam alanları inşası, toplumun bilinçlendirilmesi, yasa değişikliği, sorumluluğu üstlenen kurumların netleştirilmesi ve siyasal kuramda yerleşimcilik fikri gibi öneriler de sunulabilir.

Hiç şüphesiz, ötanazinin popölasyon sayısını dengede tutmada en etkili çözüm önerisi olduğu bir gerçektir. Fakat görünürde bu çözüm önerisinin uygulanabilirliğı ve sürdürülebilirliğı mümkün görünmemektedir. İlk etapta barınak kapasitesi ve sahiplendirme politikalarını arttırmak ayrıca sahiplenilen köpeklerin sokağı bırakılmasının ciddi cezalara tabi tutulması gerekmektedir. Önümüzdeki süreçte, popölasyon dengesi kontrol altına alınmaz, sayılar hızla artmaya devam ederse son çare ötanazinin uygulanması gerekmektedir. Aksi takdirde, sahipsiz köpekler ciddi bir tehdit unsuru olarak karşımıza çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Abanoz, N. (2008). *Çağdaş Toplumlarda Hayvan Hakları ve Refahı*, (Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açıkgöz, R. (2019). İnsan Sağlığı Hayvanın Hastalığı. *Sosyoloji Divanı*, 7(14), 45-60.
- Adams, C. J. (2021). *Ne Adam Ne Hayvan* (Çev. Sevdâ Deniz Karalı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Agamben, A. (2020). *Açıklık: İnsan ve Hayvan* (5.Baskı). (Çev. Meryem Mine Çilingiroğlu). Yapı Kredi Yayınları.
- Akbulut, O., ve Çobanoğlu, N. (2020). Türk Hukukunda Hayvanların Korunmasına İlişkin Yasal Mevzuat ve Bu Mevzuata Göre Hayvanların Hukuki Durumları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 1-37.
- Akıntürk, M. (30.01.2023). Köpekten Kaçarken Öldü: 2022’de 33 Kişi Hayatını Kaybetti, *Yeni Şafak*.<https://www.yenisafak.com/gundem/kopekten-kacarken-oldu-2022de-33-kisi-hayatini-kaybetti-4503391> (Erişim Tarihi: 01.05.2023).
- Akkoyunlu, A. (2022). Mahalli İdarelerin Sokak Köpeklerinin Verebileceği Zarar ile İlgili Yükümlülükleri ve Bu Yükümlülüklerin Mahalli İdareler Arasındaki İlişkiler Bakımından Değerlendirilmesi, *DÜHFD*, 27(46), 3-63.
- Akpınar, M. ve Ensar, H.K. (2023). Türkiye’de Hayvan Haklarının Tarihçesi, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İlsa e- Dergi*, Editör: İlayda Çelik <http://www.ilsaederji.com/turkiyede-hayvan-haklarinin-tarihcesi/> (Erişim Tarihi: 21.04.2023).
- Aksoy, E. (2007). Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Bülteni; *Kent ve Suç Dosyası*, Bülten 55, Kasım-Aralık, s. 11- 16.
- Aksulu, M. (2013). *Yeni Toplumsal Hareketler: Türkiye’de Hayvan Hakları Savunuculuğu ve Sosyal Medya*, (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alacadağlı, E. (2020). Güvenli Kent ve Kent Güvenliği Üzerine Bir İrdeleme. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 152-167.
- Alkan, A. (2016). Deportation As An Urban Stray Dogs Management Policy: Forest Dogs Of İstanbul, *Lex Localis*, 14(3), 613-635.
- Almanya’da Tehlikeli Köpeğe Sahip Olmak Özel İzne Tabi. (2021, Aralık 30) *Haberler.com*, <https://www.haberler.com/yerel/almanya-da-tehlikeli-kopege-sahip-olmak-ozel-izne-14634531-haberi> (Erişim Tarihi: 12.05.2024).
- Alınışık Özyer, E. T. (2021). Toplum Yeniden Düşünmek: Hayvanların Sosyolojideki Konumu, *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 162-182.
- Altundağ, M.A. (2022). Başboş Sokak Köpekleri Hakkında Konuşmamız Gerek, <https://www.politikyol.com/basibos-sokak-kopekleri-hakkinda-konusmamiz-gerek/> (Erişim Tarihi: 13.12.2023).
- Arapkırlioğlu, K. ve Yener, Z. (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli. İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.
- Arıkan, E. (2016). *Hayvan Hakları İnsan Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Aristoteles, (2000). *Politika* (6. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (2000). *Hayvanların Hareketi Üzerine*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Atalay, Y. (2021). *Ahlaki İkilemler ve Hayvan Hakları: Felsefi Açından Peter Singer ve Hayvan Özgürleşmesi Hareketi*, (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Atık Yemekler Hayvanlara Yarar Değil Zarar Veriyor. (2023, Ocak 16). *Başak*, <https://www.basagazetesi.com/haber/atik-yemekler-hayvanlara-yarar-degil-zarar-veriyor-767031>. (Erişim Tarihi:12.05.2024).

- Aydoğdu, M. Oğuzhan, M. (2019). Sahipsiz Köpeklerin Popülasyonunun Kontrol Altına Alınması ve Buna İlişkin Hukuki Altyapının Oluşturulması, 2, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 2129-2159.
- Bal, H. (2006). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Barbarosoğlu, F. (09. 12. 2022). *Köpeklere Verilen Değere Dair D n ile Bugün Arasında Kısa Bir Gezinti*. *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/fatma-barbarosoglu/kopeklere-verilen-degere-dair-dun-ile-bugun-arasinda-kisa-bir-gezinti-2064783> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
- Baskıcı, M. M. (1998). Evcilleştirme Tarihine Kısa Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53(01), 73-94.
- Başıboş Köpeklerin Sayısı 10 Milyonu Buldu, (2022, Kasım 13). *TRT Haber*, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/basibos-kopeklerin-sayisi-10-milyonu-buldu-723225.html> (Erişim Tarihi: 06.6.2023).
- Bauman, Z. (2017). *Sosyolojik Düşünmek* ( ev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baysal, D. (2019). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Arasındaki Bağlantıyı Sağlamada Halkla İlişkilerin Rolü: Hayvan Hakları Dernekleri  zerine İzmir İli  rneğinde Bir Durum  alışması*, (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Best, S. (2017). *Hayvanat Bahçeleri ve Doğanın Sonu*. ( ev. Deniz Kurt). İstanbul: Sub Yayınları.
- Beydiz, M. G. (2016). *Mitolojiden Sanata Hayvan İmgesi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bilgin, A.  zdoğan, K. (2021). *Güvenlik Mekanizması Olarak Köpek Nüfus Yönetimi ve Sokak Köpekleri*, İstanbul: Kolektif Kitap.69-92.
- Bruhl, H. L. (1991). *Hukuk Sosyolojisi* ( ev. H sn  Dilli). İstanbul: İletişim Yayınları.
- B y kiba, H. 11.07.(2022). *Evrensel Hayvan Hakları Beyannamesi'nden Hareketle Hayvanların Sahip Olduğu Haklar ve Bu Noktada İnsanlara Düşen Vicdani Yükümlülükler* <https://www.akademikkaynak.com/evrensel-hayvan-haklari-beyannamesinden-hareketle-hayvanlarin-sahip-oldugu-haklar-ve-bu-noktada-insanlara-dusen-vicdani-yukumlulukler.html> (Erişim Tarihi:28.04.2023).
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Caniklioğlu, Dikmen M. (2001). *Anlamı Kapsamı ve Sınırlarıyla Temel Haklar ve Anayasalarımız. DE  Hukuk Fakültesi Mahmut Tevfik Birs l Armağanı*, 461-494 <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/M.-Caniklioglu4.pdf> (Erişim tarihi:14.01.2024).
- Cüneyt  zdemir İfşaladı! Mama Lobisi Sokak Köpekleri Konusunu Konuşturtmuyor! (2023, Ağustos 10). *Milli Gazete*, <https://www.milligazete.com.tr/haber/16046399/cuneyt-ozdemir-ifsaladi-mama-lobisi-sokak-kopekleri-konusunu-konusturtmuyor> (Erişim Tarihi: 12.05.2024).
- Çallı, H. (2012). Avrupa Kentsel Şartı  er evesinde Güvenli Kent ve Yerel Yönetimler, *Türk İdare Dergisi*, 475, 9-32
- Çavuş, R. (2017). II. Abdülhamid Döneminde D  lk p Tedavihanesi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 46-61.
- Çavuş, R. (2021). *Alışılmadık Bir Taksonomi Denemesi: Sergilenebilir Hayvanlar*, İstanbul: Kolektif Kitap. 117-132.
-  elik, E. (2021, 26 Aralık). *Ne Yapalım Bir Sonraki Köpek Saldırısı İçin Sıramızı M  Bekleyelim?* *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ersin-celik/ne-yapalim-bir-sonraki-kopek-saldirisi-icin-siramizi-mi-bekleyelim-2060533> (Erişim Tarihi: 12.05.2024).

- Çelik, F. (2018). Kentsel Açık-Yeşil Alanlarda Güvenlik. *Selçuk Üniversitesi, Kent Araştırmaları Dergisi*, 9(23), 58-94.
- Çetin, E. (2017). Tüketim Toplumunda Evcil Hayvanların Sahiplenilmesi: Sosyolojik Bir Analiz, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(2), 89-107
- Çetin, O.B. Savran, T.G. Suğur, N. Turhanoglu, A.K. (2015). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (4. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Çobangil, O. (2018). Pozitivizm, Chicago Kent Ekolojisi Okulu ve Kent Güvenliği, *Kent Akademisi*, 11(36), 673-682.
- Çüçen, A. K., (2006). Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (125), 25-34.
- Demir, M. Türkiye’de Kent Sosyolojisi: Yıldırım Şentürk, (29 Kasım 2014). *Bilim ve Sanat Vakfı* https://www.bisav.org.tr/Bulten/237/1383/turkiye_de_kent_sosyolojisi (Erişim Tarihi: 19.07.2023).
- Demirci, K. (2017). *Hayvan Hakları Kapsamında Kentsel Alanlarda Sokak Köpekleri Olgusu İzmir- Nevşehir İlleri Örnekleri*, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Donaldson, S. & Kymlicka, W. (2016). *Zoopolis Hayvan Haklarının Siyasal Kuramı* (Çev. Mine Yıldırım). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Emini, M. (2004). Hak Kavramı. *Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 203-216.
- Erdem, A. (2021, Şubat 22). Özlem Zengin’in “10 Yılda 60 Milyon Sokak Köpeği Olacak” İddiasını Hatırlatıp Başboş Köpeklerin Kontrol Altına Alınmasını İstediler, https://www.indyturk.com/node/319846/haber_28042023.
- Erkek, C. (2023). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Hayvan Hakları İçerikli Afişlerinin Dikkat Çekicilik Ekseninde Eye Tracking Tekniği ile İncelenmesi: Haytap Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ernest W. B. & Robert E. P. (2015). *Şehir; Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler* (Çev. Pınar Karababa Kayagil), Heretik.
- Evcil Hayvan Sahipleri için Son Günler, Mikroçip Uygulaması nedir? (2022, Aralık 25) *Cumhuriyet*, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/evcil-hayvan-sahipleri-dikkat-son-2-haftaya-girildi-2012845>. (Erişim Tarihi: 18.12.2022).
- Francione, G. (2008). *Hayvan Haklarına Giriş* (Çev. Akman Renan ve Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Garrard, G. (2017). *Eko eleştiri* (Çev. Ertuğrul Genç). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Heretik Yayıncılık.
- Gökçe, B. (1999). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma* (3. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Gül, F. (2013). İnsan Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe, Pamukkale Üniversitesi, *SBED*, (14), 17-21.
- Gündüzöz, İ. (2016). Türkiye’de ve Dünya’da Güvenli Kent Yaklaşımı: Kentsel Güvenlik Mi? Güvenli Kent Mi? *Türk İdare Dergisi*, (483), 335-368.
- Güngör, E. (1997). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Özener Matbaası.
- Güven, A. (2017). Kentsel Sorunların Çözümünde Kent Yönetimi ve Paydaşlarının Rolü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1048-1062.
- Harari, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens*, 48. Baskı, (Çev. Ertuğrul Genç), İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hart, K. (2020). *Empatinin Kültürel Boyutları Üzerine: Sokak Hayvanları ve İstanbul*, İstanbul: Patika Kitap. 115-124.

- Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, (1978). Paris, Türkiye <https://www.nilufer.bel.tr/i/pdf/16.pdf> (Erişim Tarihi:25.04.2023).
- Hayvan Sağlığı Sektör Politika Belgesi. (2021). Ankara: TAGEM.
- Hayvanları Koruma Kanunu (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5199-20100611.pdf> (Erişim Tarihi: 20.09.2022).
- Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060512-7.htm> (Erişim Tarihi: 24.01.2023)
- Heller, A. (2006). *Bir Ahlak Kuramı* (Çev. Abdullah Yılmaz, Koray Tütüncü, Ertürk Demirel), Ayrıntı Yayınları.
- <https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/zoootik-ve-vektorel-hastaliklar-db/Dokumanlar/Istatistikler/kuduz-vakalari.jpg> (Erişim Tarihi: 08.09.2024)
- <https://www.cnnturk.com/turkiye/otomobilin-arkasina-bagladigi-kopeci-surukledi-841684> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-kayseride-sokak-kopeklerinin-saldirdigi-2-liseliden-1i-oldu-41073087> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- <https://www.hurriyet.com.tr/video/fatihteki-kopek-saldirisinda-olen-ayhan-ozcelik-topraga-verildi-42508460> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- <https://www.ntv.com.tr/turkiye/gaziantep-te-kucuk-asiyeye-pitbull-saldirisi-davasinda-tutuklu-saniklara-tahliye,YpeouLaq0akUMoQ2TJ3Pg> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- <https://www.ntv.com.tr/turkiye/zonguldakta-sokak-kopegine-iskence-gozlerini-dagladilar,QcpG8fduZUqhpoNOolm90w> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/kopekten-korkup-yola-atladi-yasam-mucadelesini-kaybetti-595264.html> (Erişim Tarihi:07.09.2024).
- İnanç, H. Ve Yazıcı, B. (2018). Kavramsal ve Kuramsal Boyutlarıyla İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğüne Sosyo-Politik Bir Bakış, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 70, 132-147
- İncil, Tevrat, Zebur Kutsal Kitap, (2009). <https://incil.info/kitap/Yaratilis/1> (Erişim Tarihi: 04.08.2023).
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara.
- Kaypak, Ş. (2016). Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33), 35-50.
- Khalid, F. (2007). *İslam, Ekoloji ve Modernlik: Çevre Bozulmasının Kökenindeki Sebeplere İlişkin İslami Bir Eleştiri*, Oğlak Yayıncılık, (Nurettin Elhüseyni).
- Kırışik, F. Ve Öztürk, K. (2021). Şiddet Haberlerinden Hayvan Haklarına, Sahipsiz Köpek Sorunu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 69, 360-388.
- Kıroğlu, F. (2021). Türkiye’de Hayvanlara Yönelik Şiddetin Hayvan Hakları Koruma Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi, *Meyad Akademi*, 2(2), 172-185.
- Koşum, A. (2018). *İslam Hukukunda Hayvan Hakları*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını.
- Kula, S ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kulaç, O. (2021). *Hayvan Hakları Bağlamında Peter Singer’ın ve Tom Regan’ın Görüşlerinin Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Kutkan, Ö. (2022). Hatırlanmayı Bekleyen Bir Kitap ve İstanbul Köpekleri Üzerinden Düşündürdükleri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 904-923.
- Lawrence Neuman, W. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (Çev. Özlem Akkaya). Ankara: Tarcan Matbaacılık Yayınevi.
- Leenaert, T. (2020). *Vegan Bir Dünya* (Çev. İpek Kökeş). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

- Menekşe, M. (2018). Batılı Seyyahların Gözünden Osmanlı İstanbul’unda “Köpekler”, *International Social Sciences Studies Journal*, 4(28), 6321-6334.
- Menekşe, M. (2022). Osmanlı Medeniyetinde Hayvan Sevgisinin Mesleğe Dönüşümü: Mancacılık, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (55), 84-101.
- Morris, D. (1990). *Hayvan- İnsan Sözleşmesi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Mourgeoun, J. (1991). *İnsan Hakları* (Çev. Ayşen Emekçi, Alev Türken). Cep Üniversitesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nasr, S.H. (2019). *İnsan ve Tabiat*, (Çev. Nabi Avcı), İstanbul: İnsan Yayınları. Nobel Yayın Dağıtım.
- Obuz, Ö. (2022). *Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet’e Hayvan Katliamları ve Himaye Kediler, Köpekler, Kargalar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Olgun, H. (2020). Batı Felsefesinde Hayvanın Ahlaki Statüsü: Francione’nin Abolisyonizmi Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 25, 3916-3948.
- Omay, M. (2020). Ahlaki Statü Kavramı ve Teorileri, *Temaşa Felsefe Dergisi*, 14, 201-217.
- Özmen, C.Ö. (2020). ABD’li Seyyahların Gözünden 19. Yüzyıl Osmanlı Şehirlerinde İnsan-Hayvan Karşılaşmaları. *Şehir ve Hayvan* (ss.61-96). İstanbul: Patika Kitap.
- Özmen, C.Ö. (2021). *Canlı Hayvan Deneyi Karşıtı Mücadelenin Doğuşu ve Duygusal Amerikan Edebiyatına Yansımaları*, İstanbul: Kolektif Kitap.
- Öztürk, Ö. (2011). *Her Şey Bitti “Sıra İtlere Geldi”*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Park, R. E., & Burgess, E. W. (2015). *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*. Ankara: Heretik.
- Payam, M. M. (2014). *Daha Güvenli Bir Çevre Oluşturmada Ahlakın Etkisi, Adıyaman* <https://www.i-sem.info/PastConferences/ISEM2014/ISEM2014/papers/B1-ISEM2014ID103.pdf> (Erişim Tarihi: 23.02.2024).
- Pektaş, E. K. (2003). *Belediye Yönetiminde Zabıta Hizmetleri ve 21. Yüzyıl Kentinde Zabitanın Yeri*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Regan, T. (2022). *Kafesler Boşaltılsın/ Hayvan Haklarıyla Yüzleşmek* (Çev. Serpil Çağlayan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Riutort, P. (2017). *Sosyolojiye Giriş Dersleri* (Çev. Ertuğrul Cenk Gürcan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ryan, D. (2022). *Hayvan Kuramı Eleştirel Bir Giriş* (Çev. Ayten Alkan). Ankara: İletişim Yayınları.
- Schick, I. C. (2010). İstanbul’da 1910’da Gerçekleşen Büyük Köpek İtlâfı: Bir Mekân Üzerinde Çekişme Vakası. *Toplumsal Tarih. Ağustos*, 200, 22-33.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sıddıq, Erdem, Şanlı (2018). Türkiye’de İnsan Hayvan İlişki Bilimi Antrozooloji’nin Faaliyet Alanı, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 805-826.
- Sıddıq, A.B. (2019). *Tarih Öncesi Toplumlarda İnsan-Hayvan İlişkisi ve Orta Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Faunası*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Simmel, G. (1903). *Metropol ve Zihinsel Hayat*, 317-329 <https://psi416.cankaya.edu.tr/uploads/files/Simmel,%20Metropol%20ve%20Zihinsel%20Hayat.pdf> (Erişim Tarihi:24.07.2023).
- Simmel, G. (2005). *Metropol ve Zihinsel Yaşam, Şehir ve Cemiyet* (Der. Ahmet Aydoğan), İstanbul: İz Yayıncılık.

- Simmel, G. (2006). *Modern Kültürde Çatışma* (Çev. Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Singer, P. (2005). *Hayvan Özgürleşmesi* (Çev. Doğan Hayrullah). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sokak Hayvanları Günü: Türkiye’de Sokak Hayvanları Ne Durumda ve Neden Tartışılıyor? *BBC News*, (2022, Nisan 4).<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60947128>.
- Sokak Hayvanlarına Karşı Sorumluluk ve Algı Araştırması. Optimar Tanıtım ve Danışmanlık A.Ş. Ankara.
- Sokak Köpekleri Kamuoyu Araştırması. *TRT Haber*, (2024, Haziran 24) <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sokak-kopekleri-kamuoyu-arastirmasi-859616.html> (Erişim Tarihi:26.08.2024).
- Sulak, H. (2018). İnsan- Doğa İlişkisinin Dönüşümü: Tarihsel Bir Perspektif, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Kent Akademisi*, 11(33), 117-124.
- Sunar, M. M. (2015). “Hayvanlar”. *Osmanlı İmparatorluğunda Çevre ve Şehir*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 191-231.
- Sümer, M. (2021). Osmanlı Modernleşmesini Hayvanlar Üzerinden Okumak: Abdullah Cevdet’in İstanbul’da Köpekler Risalesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2628-2652.
- Şavran, T. G. (2015). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Anadolu Üniversitesi (4. Baskı). Eskişehir: Açık öğretim Yayını.
- Şehircilik Bakanı: Köpeklerin Sokakta Olmasının Hiçbir Zararı Yok, *Doğru Haber Sitesi*, (2022, Nisan 14). <https://dogruhaber.com.tr/haber/829014-sehircilik-bakani-kopeklerin-sokakta-olmasinin-hicbir-zarari-yok/> (Erişim Tarihi:05.05.2023).
- Şenpolat. A. Hayırsızada’dan ders çıkarma istemediğimiz bir gün. *Haytap*. <https://www.haytap.org/tr/hayirsizadadan-ders-cikartma-istemedigimiz-surgun-> (Erişim Tarihi:30.04.2023).
- Tandoğan, O. (2022). Kentleşme Bağlamında Sokak Hayvanlarının Değişen Statüsü, *Kent Akademisi*, 15(4), 1884-1905
- TBMM, (2019, Ekim). *Hayvanların Haklarının Korunması ile Hayvanlara Eziyet ve Kötü Muamelelerin Önlenmesi için Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu* <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss132.pdf> (Erişim Tarihi:3.03.2024).
- TBMM, (2022, Haziran). <https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/UyeGenelKurulKonusmalariDetay?eid=107854>.
- TBMM, (Temmuz, 9)<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7332.html> (Erişim Tarihi: 23.04.2023).
- TBMM. (2004, Temmuz 1). *5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu*. 10 21, 2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5199-20100611>.
- TDV İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (Erişim Tarihi: 21.06.2024).
- Tezcan, G. (2021). *Hayvan Deneylerinin Koronavirüs Pandemisiyle İmtihani*, İstanbul: Kolektif Kitap, 133-166.
- Timofeeva, O. (2018). *Hayvanların Tarihi*, (Çev. Engin Aksoy), İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Torun, Y. (2007). İnsan Hakları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 415-424.

- Torunoğlu, E. (2009). Kentsel Çevre Yönetimi ve Sorunlar, *Politeknik*, <https://politeknik.org.tr/kentsel-cevre-yoenetimi-ve-sorunlar-dr-ethem-torunolu/> (Erişim Tarihi: 18.07.2023).
- Tureng, Dijital Türkçe-İngilizce Sözlük, <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce> (Erişim Tarihi:21.06.2023).
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, (2011). Hayvan Hakları Hayvanların Korunması ve Refahı, Ankara https://www.ab.gov.tr/files/Tar%C4%B1m%20ve%20Bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1/hayvan_haklari_hayvanlarin_korunmasi_ve_refahi.pdf (Erişim Tarihi:5.08.2023).
- Türkiye'nin Nabızı 2024 Mayıs Araştırması. Optimar Tanıtım ve Danışmanlık A.Ş. Ankara.
- Uğraş, M. (2019). Üç Hayvan, Bir İnsan: Zoonpolitikon Nerede? *Sosyoloji Divanı* (14), 75-88.
- Usta, A. (2018). Aydınlanma Düşüncesine Kısa Bir Bakış, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1),74-90.
- Ülken, H. (2021). *Ahlak*. Ülken Yayınları.
- Veteriner Hizmetleri, Bitki ve Yem Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5996.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03. 2023).
- Wacquant, L. (2015). *Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyoloji*. (2. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Weber, M. (2010). *Şehir* (Editör: Don Martindale, Gertrud Neuwirt). (Çev. Musa Ceylan). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Wirth, L. (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme. (Çev. Bülent Duru ve Ayten Alkan), 77-107.
- Yakar, H.G.İ. (2019). Mitolojik Çağlardan Anthropocene: Doğa ve İnsan İlişkisi, *International Journal of Human Sciences*, 16(3), 713-720.
- Yanık, T. (02.02.2023). *Konya'daki Vahşette Pes Dedirten Savunma! Köpeği Kürekle Öldüren Cani: "Hayvanları Çok Seviyorum"*. *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yasam/kopegi-kurekle-olduren-cani-hayvanlari-cok-seviyorum-> (Erişim Tarihi: 11.05.2024).
- Yener, Z., ve Arapkirlioğlu. K. (1996). Avrupa Kentsel Şartı, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara <http://www.migm.gov.tr/kurumlar/migm.gov.tr/AVRUPA-KONSEYI/KentSart-1.pdf> (Erişim Tarihi:23.02.2024).
- Yıldız, A. Hukuk ve Ahlak Arasındaki İlişki, 356-377 https://igiad.org.tr/images/is_ahlaki_ders_kitabi/Hukuk_ve_Ahlak_Arasindaki_Iliski.pdf (Erişim Tarihi:28.07.2023).
- Yılmaz, H. (2006). *Hayvan Haklarına Bakış* <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-62-200> (Erişim Tarihi:20.03.2023).
- Yörükan, A. (2006). *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*. İstanbul: Yücel, Y. F. (2010). Hak ve menfaatler üzerine bir inceleme. *TBB Dergisi*, 91(1), 335-357.
- Zeybek, S. (2014). *İstanbul'un Yuttukları ve Kustukları: Köpekler ve Nesneler Üzerinden İstanbul Tahlili*. (Der. Bartu Candan, A. ve Özbay, C.) Yeni İstanbul Çalışmaları, İstanbul: Metis Yayınevi.
- Zeybek, S. O. (2020). *Türkiye'nin Yakın Tarihinde Hayvanlar*, İstanbul: Nota Bene Yayıncılık.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Tablolar	136
Ek 2: Anket.....	140
Ek 3: Etik Kurul İzni	145

Ek 1: Tablolar

Tablo 68. Katılımcıların Kültürel Kod (Değer) Konusundaki Önermelere İlişkin Cevapların Dağılımı

Değer		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
İnsanlar kadar sahipsiz köpekleri de değerli görürüm.	N	162	199	54	50	44
	%	31,83	39,1	10,61	9,82	8,64
Sahipsiz köpeklerin yüksek algılama ve çağrışım deneyimi bulunmaktadır	N	95	164	147	50	53
	%	18,66	32,22	28,88	9,82	10,41
Sahipsiz köpeklere sevecen olmayı ve iyi davranmayı severim	N	137	200	85	55	32
	%	26,92	39,29	16,7	10,81	6,29
Sahipsiz köpek gördüğüm zaman vakit ayırarak onunla ilgilenirim.	N	69	133	116	126	65
	%	13,56	26,13	22,79	24,75	12,77
Sahipsiz köpeklere belediye yetkililerinin duyarlılıklarını etkili bulmuyorum	N	202	159	60	46	42
	%	39,69	31,24	11,79	9,04	8,25
Sahipsiz köpeklerle aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.	N	73	96	91	117	132
	%	14,34	18,86	17,88	22,99	25,93
İnsanların sahipsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz(tutarsız) yorumları değer farklılıklarından kaynaklanmaktadır.	N	111	197	106	53	42
	%	21,81	38,7	20,83	10,41	8,25
Medya faktörü (televizyon, Instagram, Twitter vb.) sahipsiz köpeklere dair tavrımızı etkilemektedir.	N	143	206	63	56	41
	%	28,09	40,47	12,38	11	8,06
Bazı insanlar sahipsiz köpekler yüzünden hayatını kaybetmektedir. Fakat bu durum pek fazla dile getirilmemektedir.	N	128	163	96	71	51
	%	25,15	32,02	18,86	13,95	10,02
Sokağa bırakılan köpekler ile ekonomik kriz arasında doğrudan bağlantı vardır.	N	84	112	108	96	109
	%	16,5	22	21,22	18,86	21,41
Mama lobileri sahipsiz köpekler üzerinden ekonomik çıkar elde etmektedir.	N	118	107	165	77	42
	%	23,18	21,02	32,42	15,13	8,25
Kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpekleri olumsuz yönde etkiler.	N	187	157	80	51	34
	%	36,74	30,84	15,72	10,02	6,68

Tablo 69. Katılımcıların Güvenlik Konusundaki Önermelere İlişkin Cevapların Dağılımı

Güvenlik		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Yaşadığım kentte sahipsiz köpek sorunu olduğunu düşünüyorum.	n	170	174	48	71	46
	%	33,4	34,18	9,43	13,95	9,04
Yaşadığım kentte sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduğum için güvenle yürüyüş yapamıyorum.	n	140	130	76	101	62
	%	27,5	25,54	14,93	19,84	12,18
Sahipsiz köpeklerle ilgili sorunlar yaşandığımda konuyla alakalı muhatap bulamıyorum.	n	132	159	115	62	41
	%	25,93	31,24	22,59	12,18	8,06
Sahipsiz köpeklerin yaşları artıkça saldırganlık özellikleri de artmaktadır.	n	75	93	185	83	73
	%	14,73	18,27	36,35	16,31	14,34
Sahipsiz köpek sorununun çözümü onların toplatılıp uyutulmasıdır.	n	59	40	75	110	225
	%	11,59	7,86	14,73	21,61	44,2
Sahipsiz köpeklerin kısırlaştırılması insanlara zarar verilmesinin önüne geçer.	n	106	122	120	87	74
	%	20,83	23,97	23,58	17,09	14,54
Sahipsiz köpeklerin yaşam alanı barınaklardır.	n	113	126	108	72	90
	%	22,2	24,75	21,22	14,15	17,68
Birine sahipsiz köpek saldırıyor. Görünce bir şey yapmam, uzaklaşıyorum.	n	52	56	105	137	159
	%	10,22	11	20,63	26,92	31,24
Sahipsiz köpek sorununun çözümünde veteriner hekimler de dahil edilmelidir.	n	258	158	46	22	25
	%	50,69	31,04	9,04	4,32	4,91
Kısırlaştırma olan sahipsiz köpek daha sakin oluyor, saldırmıyor.	n	93	97	222	45	52
	%	18,27	19,06	43,61	8,84	10,22
Sahipsiz köpekler özellikle üreme ve aç kaldıkları dönemde tehlike oluşturmaktadır.	n	179	159	113	25	33
	%	35,17	31,24	22,2	4,91	6,48
Kış aylarında sahipsiz köpekler barınma koşulları dikkate alındığında yaz aylarına oranla daha çok güvensizlik uyandırır.	n	145	158	137	36	33
	%	28,49	31,04	26,92	7,07	6,48
Sahipsiz köpek herhangi bir faaliyette bulunan (yürüme, koşma vb.) insana daha çok saldırır.	n	128	122	135	65	59
	%	25,15	23,97	26,52	12,77	11,59

Tablo 70. Katılımcıların Endişe Konusundaki Sorulara İlişkin Cevapların Dağılımı

Endişe		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Sahipsiz köpeklerle ilgili kurumlarca sağlık taramasından düzenli olarak geçirildiğini düşünüyorum.	n	26	28	78	152	225
	%	5,11	5,5	15,32	29,86	44,2
Sahipsiz köpekler türlerine göre tehlike göstermektedir.	n	103	165	115	64	62
	%	20,24	32,42	22,59	12,57	12,18
Sokakta büyümüş köpekler sahipliye ken sokağa terk dilmiş köpeklerden daha tehlikelidir.	n	70	111	168	82	78
	%	13,75	21,81	33,01	16,11	15,32
Sahipsiz köpekler bir yakınım a zarar vermesinden endişeliyim.	n	152	163	77	56	61
	%	29,86	32,02	15,13	11	11,98
Sahipsiz köpeklere eziyet edenleri görünce müdahale ederim.	n	222	187	55	14	31
	%	43,61	36,74	10,81	2,75	6,09
Sahipsiz köpeklerin saldırısından en çok çocuklar, yaşlılar ve engelliler etkilenmektedir.	n	162	161	98	47	41
	%	31,83	31,63	19,25	9,23	8,06
İnsan yürürken sahipsiz köpeği görünce daha tedirgin olur	n	158	177	65	50	59
	%	31,04	34,77	12,77	9,82	11,59
Çocuğ umu herhangi bir yere (okul, market, spor salonu vb.) gönderirken endişe duyuyorum.	n	134	136	103	62	74
	%	26,33	26,72	20,24	12,18	14,54
Sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldı rmasından kaygı duyuyorum.	n	174	155	72	52	56
	%	34,18	30,45	14,15	10,22	11
Sahipsiz köpeklerin en büyük sorunu yaşam koş ullarının yetersizliğidir.	n	235	165	63	18	28
	%	46,17	32,42	12,38	3,54	5,5
Sahipsiz köpeklerin korunmasından kastedilen hem barınma hem de beslenme koş ullarının iyileştirilmesidir.	n	268	147	43	25	26
	%	52,65	28,88	8,45	4,91	5,11
Sahipsiz köpek saldırısına uğ rayan insanlarda korkma eğ ilimi artar.	n	292	147	31	18	21
	%	57,37	28,88	6,09	3,54	4,13
Sahipsiz köpeklerin hastalıkların yayılmasında etkili olduklarını düşünüyorum.	n	127	142	129	58	53
	%	24,95	27,9	25,34	11,39	10,41
Her an sahipsiz köpek saldırısına uğ rayacağ ım endişesini taşıyorum.	n	114	115	84	98	98
	%	22,4	22,59	16,5	19,25	19,25
Sahipsiz köpek elinde sopa gördüğ ü kişiden daha çok korkar	n	93	130	135	81	70
	%	18,27	25,54	26,52	15,91	13,75
İnsanlara oranla köpeklerin koku alma duyuları daha gelişmiştir. Buna bağ lı olarak bazı sahipsiz köpekleri narkotik alanda eğ iterek olumlu katkı sağ lanabilir.	n	247	127	74	29	32
	%	48,53	24,95	14,54	5,7	6,29

Tablo 71. Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Cronbach-alpha Katsayısı	Cronbach's Alpha
Sahipsiz Köpeklerle İlgili Kültürel Kodlar	0,64
Sahipsiz Köpeklere Duyulan Endişe	0,88
Sahipsiz Köpeklere Duyulan Güvenlik	0,82

Araştırma kapsamında kullanılan anketlerin, güvenilirlik düzeyi ölçülmeye çalışılmıştır. Sahipsiz köpeklerle ilgili kültürel kodlar, sahipsiz köpeklere duyulan endişe ve sahipsiz köpeklerde güven sorularının güvenilirliklerini ölçmek amacı ile Cronbach Alfa içsel tutarlılık testi uygulanmıştır. Buna göre, 0 ile 1 arasında bir değeri alan Cronbach Alfa katsayısı değerinin uygulama da en az $\alpha=0,70$ ve üstünde olması gerektiği belirlenmiştir (Seçer, 2015: 217,219). Buna istinaden; Cronbach Alfa'nın belli değer aralıkları güvenilirlik seviyesini ölçmeyi sağlamaktadır. Buna göre;

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ civarı ise güvenilir değil,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ civarı ise güvenilirliği düşük,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ civarı ise güvenilir,
- $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ civarı ise fazlasıyla güvenilir olduğunu belirlemektedir (Kalaycı, 2005: 405).

Sahipsiz köpeklerle ilgili kültürel kodlarla ilgili Cronbach's Alpha katsayısına göre güvenilir, sahipsiz köpeklere duyulan endişe ve sahipsiz köpeklerde güvenlik soruları oldukça güvenilirdir.

Ek 2: Anket

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı “Bir Toplumsal Problem Olarak Sahipsiz Köpeklere Afyonkarahisar Halkının Bakışı Üzerine Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının uygulama aşaması için hazırlanmıştır. Çalışma, son zamanlarda farklı platformlarda karşılaşılan sahipsiz köpeklerin bir sorun olarak görülüp görülmediğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Zira bir kesim, sokakların onlar için yaşam alanı olduğunu, onlara müdahale edilmemesi gerektiğini, hatta hak verilmesini öne sürerken, diğer bir kesim ise olası tehlikeler sebebiyle, sokaklarda risk oluşturacağını belirtmektedir. Burada kapsam, Afyonkarahisar il merkeziyle sınırlı tutulmuştur. Soruları yanıtlarken samimi ve doğru bir şekilde yanıtlamanız, araştırmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Çalışmaya sunduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Handan KOÇOĞLU

Cinsiyet:

Medeni durum:

Meslek:

Yaşınız:

Eğitim durumu:

Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yer:

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Kültürel kod: Değer					
İnsanlar kadar sahipsiz köpekleri de değerli görürüm.					
Sahipsiz köpeklerin yüksek algılama ve çağrışım deneyimi bulunmaktadır.					
Sahipsiz köpeklere sevecen olmayı ve iyi davranmayı severim.					
Sahipsiz köpek gördüğüm vakit zaman ayırarak onunla ilgilenirim.					
Sahipsiz köpeklere belediye yetkililerinin duyarlılıklarını etkili bulmuyorum.					
Sahipsiz köpeklerle aynı ortamı paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.					

İnsanların sahipsiz köpekler üzerindeki olumlu/olumsuz(tutarsız) yorumları değer farklılıklarından kaynaklanmaktadır.					
Medya faktörü (televizyon, Instagram, Facebook, Twitter vb.) sahipsiz köpeklere dair tavrımızı etkilemektedir.					
Bazı insanlar sahipsiz köpekler yüzünden hayatını kaybetmektedir. Fakat bu durum pek fazla dile getirilmemektedir.					
Sokağa bırakılan köpekler ile ekonomik kriz arasında doğrudan bağlantı vardır.					
Mama lobileri sahipsiz köpekler üzerinden ekonomik çıkar elde etmektedirler.					
Kontrolsüz verilen yiyecekler sahipsiz köpeklerini olumsuz yönde etkiler.					
Güvenlik					
Yaşadığım kentte sahipsiz köpek sorunu olduğunu düşünüyorum.					
Yaşadığım kentte sahipsiz köpek saldırısından endişe duyduğum için güvenle yürüyüş yapamıyorum.					
Sahipsiz köpeklerle ilgili sorunlar yaşandığımda konuyla alakalı muhatap bulamıyorum.					
Sahipsiz köpeklerin yaşları artıkça saldırganlık özellikleri de artmaktadır.					
Sahipsiz köpek sorununun çözümü onların toplatılıp uyutulmasıdır.					
Sahipsiz köpeklerin kısırlaştırılması insanlara zarar verilmesinin önüne geçer.					
Sahipsiz köpeklerin yaşam alanı barınaklardır.					
Birine sahipsiz köpek saldırıyor. Görünce bir şey yapmam, uzaklaşıyorum.					
Sahipsiz köpek sorununun çözümüne veteriner hekimlerde dahil edilmelidir.					
Kısırlaştırma yapılan sahipsiz köpek daha sakin oluyor, saldırmıyor.					
Sahipsiz köpekler özellikle üreme ve aç kaldıkları dönemde tehlike oluşturmaktadırlar.					
Kış aylarında sahipsiz köpekler barınma koşulları dikkate alındığında yaz aylarına oranla daha çok güvensizlik uyandırır.					
Sahipsiz köpek herhangi bir faaliyette bulunan (yürüme, koşma vb.) insana daha çok saldırır.					

Endişe					
Sahipsiz köpeklerle ilgili kurumlarca sağlık taramasından düzenli olarak geçirildiğini düşünüyorum.					
Sahipsiz köpekler türlerine göre tehlike göstermektedir.					
Sokakta büyümüş köpekler sahipli köpeklerden daha tehlikelidir.					
Sahipsiz köpekler bir yakınımın zarar vermesinden endişeliyim.					
Sahipsiz köpeklere eziyet edenleri görünce müdahale ederim.					
Sahipsiz köpeklerin saldırısından en çok çocuklar, yaşlılar ve engelliler etkilenmektedir.					
İnsan yürürken sahipsiz köpeği görünce daha tedirgin olur.					
Çocuğumu herhangi bir yere (okul, market, spor salonu vb.) gönderirken endişe duyuyorum.					
Sabah erken ve akşam saatlerinde sahipsiz köpeklerin saldırmasından kaygı duyuyorum.					
Sahipsiz köpeklerin en büyük sorunu yaşam koşullarının yetersizliğidir.					
Sahipsiz köpeklerin korunmasından kastedilen hem barınma hem de beslenme koşullarının iyileştirilmesidir.					
Sahipsiz köpek saldırısına uğrayan insanlarda korkma eğilimi artar.					
Sahipsiz köpeklerin hastalıkların yayılmasında etkili olduklarını düşünüyorum.					
Her an sahipsiz köpek saldırısına uğrayacağım endişesini taşıyorum.					
Sahipsiz köpek elinde sopa gördüğü kişiden daha çok korkar.					
İnsanlara oranla köpeklerin koku alma duyuları daha gelişmiştir. Buna bağlı olarak bazı sahipsiz köpekler narkotik alanda eğiterek olumlu katkı sağlanabilir.					

Daha önce hiç hayvan beslediniz mi, beslediyseniz hayvana dair algınızda herhangi bir değişim olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Hayır hiç hayvan beslemedim.
- b) Evet hayvan besledim. Ama hayvanlara dair tutumumda değişiklik olmadı.
- c) Evet hayvan besledim. Hayvanlara daha duyarlı hale geldim.
- d) Hayır hayvan beslemedim. Besleseydim de durum değişmezdi.

Hiç sahipsiz köpeklerin barınma koşullarını merak ettiniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır

Sahipsiz köpek popülasyonu hızla artmaktadır. Buna paralel olarak yaşam alanlarına dair de tartışmalar sürmektedir. Sizce de bu artış sorun yaratır mı?

- a) Hayır sorun yaratmaz.
- b) Evet sorun yaratır.

Sahipsiz köpeklerin sorumluluğunun hangi kurum/kişiyeye verilmesi onların rahat bir şekilde yaşam sürdürmelerine olanak sağlar?

- a) Belediyeler
- b) Kamu kurumlarının hepsi
- c) Sivil örgütler
- d) Halk
- e) Hiçbiri

Sahipsiz köpekler bulunduğunuz mekâna göre (AVM, okul bahçesi, evin çevresi, hastane) algılamanızda bir değişiklik yaratıyor mu?

- a) Evet değişiklik yaratıyor
- b) Hayır, değişiklik yaratmıyor
- c) Hiç düşünmemiştim

Yaşadığınız çevrenin kültürü, ahlaki değerleri sahipsiz köpekleri algılamanızı nasıl etkiliyor?

- a) Olumlu yönde etkiliyor
- b) Olumsuz yönde etkiliyor
- c) Hiç düşünmemiştim

Sahipsiz köpekler sokaklardan toplatıldığı takdirde doğal denge bozulur. Kedi sayılarında artış olur. Kedi toplatılırsa farelerde artış olur. Fransa örneğinde farelerde artış görülmektedir. Sizce bu durumun haklılık payı var mıdır?

- a) Hayır
- b) Evet

Sahipsiz köpeklerle karşı kendinizi sorumlu hissediyor musunuz?

- a) Hayır, sorulu hissetmiyorum
- b) Evet, sorumlu hissediyorum
- c) Bazen sorumlu hissediyorum
- d) Hiç düşünmedim

Sizce bu konuyu çalışıyor olmak önemli midir?

- a) Evet, önemlidir
- b) Hayır, önemli değildir
- c) Fark etmez

Sahipsiz köpeklerle ilgili nasıl bir çözüm önerisi sunulabilir. Fikirlerinizi belirtiniz.

.....

Ek 3: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.07.2023-196199

T.C. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI	
TOPLANTI SAYISI:08	KARAR TARİHİ: 19.07.2023
KARAR 2023/229	
Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi öğretim elemanı Doç. Dr. Ahmet Ayhan KOYUNCU tarafından yürütülen (Diğer Araştırmacılar: Handan KOÇOĞLU), "Bir Toplumsal Problem Olarak Sahipsiz Köpeklerle Afyonkarahisar Halkının Bakışı Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacak veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.	
ASLI GİBİDİR	
e-imzalıdır Prof. Dr. Mustafa GÜLER Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul Başkanı	

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak Doğrulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5381&eD=BSPKM560M5&eS=196199> adresinden yapılabilir.